

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

การสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพ
สำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง

โดย

ดร. สุคนธ์ทิพย์ สุภาจันทร์, ดร.ชาญชัย นิมสมบุญและคณะ

สนับสนุนทุนโดย

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม(สกว.)

มิถุนายน 2563

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับ
ผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง”

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ตั้งแต่วันที่ ระหว่างวันที่ 15 มิถุนายน 2562 ถึง 14 มิถุนายน 2563

คณะผู้วิจัย

	ชื่อ-นามสกุล		บทบาทในทีม	บทบาทในชุมชน
1	ดร.สุคนธ์ทิพย์	สุภาจันทร์	หัวหน้าโครงการ (ฝ่ายวิชาการ)	อาจารย์สาขาการจัดการธุรกิจดิจิทัล คณะวิทยาการจัดการ
2	ดร.ชาญชัย	นิมสมบุญ	หัวหน้าโครงการ (ฝ่ายทัณฑสถานบำบัดพิเศษ ลำปาง)	นักพัฒนวิทยาชำนาญการ หัวหน้าฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ
3	นางสาวพิมพ์	วงศ์ทา	นักวิจัย	อาจารย์สาขาการคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ
4	นางสาวอมทอง	พัฒพงษ์	นักวิจัย	อาจารย์สาขาการจัดการธุรกิจดิจิทัล คณะวิทยาการจัดการ
5	นางศรีณยา	สินพานิ	นักวิจัย	อาจารย์สาขาการจัดการธุรกิจดิจิทัล คณะวิทยาการจัดการ
6	นายไพฑูลย์	นักปราชญ์	นักวิจัย	เจ้าพนักงานอบรมและฝึกวิชาชีพ ชำนาญงาน
7	นายศิวฤทธิ์	ปลาเงิน	นักวิจัย	นักพัฒนวิทยาปฏิบัติการ
8	นายอภิชาติ	ปิ่นชัย	นักวิจัย	เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ปฏิบัติงาน
9	นายสมพงษ์	ชัยวรรณ	นักวิจัย	เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ปฏิบัติงาน

ที่ปรึกษา

	ชื่อ-นามสกุล		ตำแหน่ง/หน่วยงาน
1.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดวงจันทร์	เดี๋ยวลี	ประธานสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชน ได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป ” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมใน กระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็น รูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่นๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พูดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิก อบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ใน กระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะ ประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่นๆ หรือพื้นที่อื่นๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ ในตัวคนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการ บันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม(ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น) ได้ใช้ วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ใน ขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้น ด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับรูปแบบการเขียน รายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัดโดย ไม่ยึดติดในเรื่อง ของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไปซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัย

ยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยโดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัย ให้ความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตามรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม(สกว.)

คำนำ

ทัศนสถานสถานบำบัดพิเศษลำปาง มีภารกิจสำคัญในการควบคุมและให้การบำบัดรักษาผู้ต้องขังชายในคดีอาชญากรรมให้โทษ แก่ไข - พัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังเด็ดขาดในคดีอาชญากรรมให้โทษให้กลับตนเป็นพลเมืองดีกลับคืนสู่สังคม และไม่กระทำผิดซ้ำภายหลังพ้นโทษ การส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีทักษะฝีมือแรงงานสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวภายหลังพ้นโทษ โดยมุ่งเน้นการฝึกอาชีพให้กับผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังมีโอกาสได้เข้าถึงงาน และอาชีพภายหลังพ้นโทษ

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ที่ให้การบริการให้ความรู้ ที่ให้บริการคำปรึกษาวิจัยและฝึกอบรมให้กับชุมชน และหน่วยงาน ที่ผ่านมามีการทำงานในฐานะภาคีเครือข่ายการทำงานผ่านการบริการวิชาการร่วมกับหน่วยงานทัศนสถานบำบัดพิเศษลำปาง และในปี 2562 นี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางได้ดำเนินการพัฒนาโครงการวิจัยการสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัศนสถานบำบัดพิเศษลำปาง โดยเป็นการทำงานร่วมกันเป็นทีมวิจัยทั้งจากฝ่ายวิชาการของมหาวิทยาลัย และฝ่ายเจ้าหน้าที่ทัศนสถานจาก ซึ่งงานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนวิจัยจาก สกสว. รวมทั้งได้รับการอนุเคราะห์จากทีม สกสว.ท้องถิ่นได้ให้ความช่วยเหลือในการเป็นพี่เลี้ยงให้กับทีมวิจัยด้วย

งานวิจัยนี้ ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ เพื่อการประกอบอาชีพ ภายหลังพ้นโทษของผู้ต้องขัง และยังพิจารณาภายใต้กรอบงานตามแนวทางการสร้างอาชีพของผู้ต้องขังก่อนปล่อยที่ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับพื้นฐานประถมศึกษา และฐานะยากจน จึงใช้แนวทางของการทำเกษตรกรรมพื้นฐานของความพอเพียง โดยสร้างกระบวนการคิดวิเคราะห์ ในระดับของการวิเคราะห์ตลาด การผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตลอดจนถึงการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย และสถานการณ์ปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ต้องขังเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติการจริงและวิเคราะห์การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีคุณธรรมจริยธรรม รู้จักใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างประหยัด และคุ้มค่า แสวงหาความรู้ และคำตอบด้วยตนเอง และยิ่งจะช่วยให้ผู้ต้องขังนำความรู้ไปบูรณาการและปรับใช้ในการประกอบอาชีพและการดำเนินงานในชีวิตประจำวันหลังได้รับการปล่อยตัวได้

คณะวิจัยจึงหวังว่างานวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้ที่สนใจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามสมควร

ดร.สุคนธ์ทิพย์ สุภาจันทร์ และคณะ

สารบัญ

	หน้า
คำนำบอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน	ก
คำนำ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
กิตติกรรมประกาศ	ซ
บทคัดย่อภาษาไทย	ณ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1
1.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
1.3 คำถามการวิจัย	5
1.4 วัตถุประสงค์	5
1.5 ขอบเขตการวิจัย	6
1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	6
1.7 นิยามศัพท์	7
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	9
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	33
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน	
3.1 วิธีการดำเนินงาน	45
3.2 กระบวนการที่ใช้ในการดำเนินงาน	45
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงาน	49
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	
4.1 ผลการทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยที่ส่งผลต่อ กระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	52
4.2 ผลการสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพ สำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง	59
4.3 ผลสะท้อนจากการร่วมกระบวนการกิจกรรมของผู้ต้องขังและบทเรียน ที่ได้จากการวิจัย	77

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการดำเนินงาน	84
5.2 อภิปรายผล	86
5.3 ข้อเสนอแนะ	88
บรรณานุกรม	91
ภาคผนวก	96
ภาคผนวก ก ภาพกิจกรรม	97
ภาคผนวก ข ประวัตินักวิจัย	104

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่

1.1 สถิติผู้ต้องขังทั่วประเทศ	1
1.2 ประเภทคดีที่มีอัตราการกระทำผิดซ้ำ	2
2.1 แผนที่พิกัดทัศนสถานบำบัดพิเศษลำปาง	33
4.1 กิจกรรมการปฏิบัติการ การเตรียมหลุมและดินในการปลูก	61
4.2 กิจกรรมการปฏิบัติการ การปลูกกล้วยหอมทอง	61
4.3 กิจกรรมการปฏิบัติการ การทำเชื้อราไตรโคเดอร์ม่า	61
4.4 กิจกรรมการปฏิบัติการ การทำจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง	62
4.5 กิจกรรมการปฏิบัติการ การทำและใช้ปุ๋ยหมัก	63
4.6 กิจกรรมการปฏิบัติการ การบำรุงดูแลรักษาต้นกล้วยตามช่วงอายุ	63
4.7 รูปแบบตราสินค้าที่ผู้ต้องขังร่วมกันร่างขึ้นมา	64
4.8 รูปแบบตราสินค้าที่ผ่านการแก้ไขและประเมินจากผู้ต้องขัง	65
4.9 ความสามารถตีความในการสร้างตราสินค้า	71
4.10 ขั้นตอนการปลูกกล้วยหอมทองของจากการเขียนของผู้ต้องขัง	72
4.11 ความผิดปกติที่ผู้ต้องขังสังเกตเห็นและมีคำถามผ่านทางเจ้าหน้าที่ทัศนสถาน	73
4.12 การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลและการแก้ปัญหาของผู้ต้องขัง	74
4.13 ผลการสะท้อนความคิดจากการร่วมกระบวนการจากผู้ต้องขัง	78
4.14 ผลผลิตที่ผู้ต้องขังได้จากกระบวนการผลิตกล้วยหอมอินทรีย์	83

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

4.1	สรุปข้อดีของการฝึกวิชาชีพในทัศนสถานบำบัดพิเศษลำปาง	56
4.2	ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของกิจกรรม และตัวบ่งชี้ทักษะการคิด	66

กิตติกรรมประกาศ

รายงานโครงการวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากทีมวิจัยทุกท่าน ทีมพี่เลี้ยงศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปางทุกท่าน ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน และเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา จนรายงานฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางที่สนับสนุนการดำเนินงาน ตลอดระยะเวลาการศึกษาวิจัย ขอขอบคุณทันตสถานบำบัดพิเศษลำปาง ที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานทุกๆ ด้าน ขอขอบคุณ ขอขอบคุณกลุ่มเป้าหมายทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณ สกสว. ที่สนับสนุนทุนวิจัย และทำให้เกิดงานวิจัยฉบับนี้ขึ้นมา ประโยชน์อันเกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้บิดามารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้อบรมเลี้ยงดูส่งเสริม ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และปรารถนาดีต่อผู้วิจัย และคณะเสมอมา

สุคนธ์ทิพย์ สุภาจันทร์ และคณะ

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยที่ส่งผลต่อกระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน 2. สร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้แบ่งเป็น 2 ประเภทได้แก่ 1) เครื่องมือเก็บข้อมูลเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประกอบด้วย เวทีเสวนา เวทีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการประชุมกลุ่มย่อย 2) เครื่องมือเก็บข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบบันทึก(ของกลุ่มเป้าหมาย) และ การสังเกต และใช้กระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์ การปลูกกล้วยหอมทอง เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกิจกรรมทั้งหมด

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าในการฝึกวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปางที่ผ่านมา กระบวนการเชิงอาชีพขาดการมีส่วนร่วมกับเจ้าของปัญหาคือผู้ต้องขัง ไม่ได้พิจารณาความต้องการของผู้ที่ต้องการฝึกเป็นสำคัญ การฝึกอบรมเป็นโปรแกรมที่ถูกกำหนดมาแล้วโดยทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง ไม่ได้เกิดจากความต้องการหรือความสนใจโดยตรงของผู้ต้องขัง ทำให้ส่งผลต่อความสนใจและเข้าใจ การฝึกทักษะอาชีพ เป็นการถ่ายทอดความรู้ หรือทักษะความชำนาญ จากวิทยากรเพียงด้านเดียว แต่ไม่มีการพัฒนาเป็นกระบวนการที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่องระยะยาว เป็นการสอนหน้าห้องเรียน ไม่มีการลงมือฝึกปฏิบัติอย่างเข้มข้นและปฏิบัติงานได้จริงภายหลังการพ้นโทษ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 มีข้อค้นพบสำคัญคือการคิดวิเคราะห์ที่มีความสำคัญต่อกระบวนการเชิงอาชีพคือ 1) ผู้ต้องขังสามารถระบุนิยามความรู้ในอาชีพ 2) มีความเข้าใจในการทำกิจกรรมอันเกิดจากการมีส่วนร่วม ซึ่งนำไปสู่ 3) ความมั่นใจในตัวเอง 4) ความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ อันมีความหมายต่อ 5) การเห็นคุณค่าในตัวเอง ซึ่งการเห็นคุณค่าในตัวเองและความมั่นใจในตนเองเป็นปลายทางที่มีความหมายต่อการดำรงอาชีพของผู้ต้องขังที่จะเป็นอิสระในอนาคต และจะไม่กระทำผิดซ้ำจนต้องหวนกลับมาที่เดิมอีก ผู้ต้องขังมีความคิดที่ว่า “ไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก” สรุปได้ว่าผู้ต้องขังมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของทักษะการคิดมากขึ้น มีความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ให้ปฏิบัติ ความช่างสังเกต ช่างสงสัยและช่างถาม สามารถที่จะตีความ โดยสร้างความเข้าใจที่เกินกว่าสิ่งที่ข้อมูลให้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ของผู้ต้องขังทำให้ผู้ต้องขังมีความคิดว่า “เราทำได้” “เราสามารถทำในสิ่งที่ไม่เคยทำได้” จากความรู้ความเข้าใจและความสามารถที่มี ทำให้มีความภาคภูมิใจในตัวเอง จนรู้สึกได้ว่า “เราเห็นคุณค่าในตัวเองมากขึ้น”

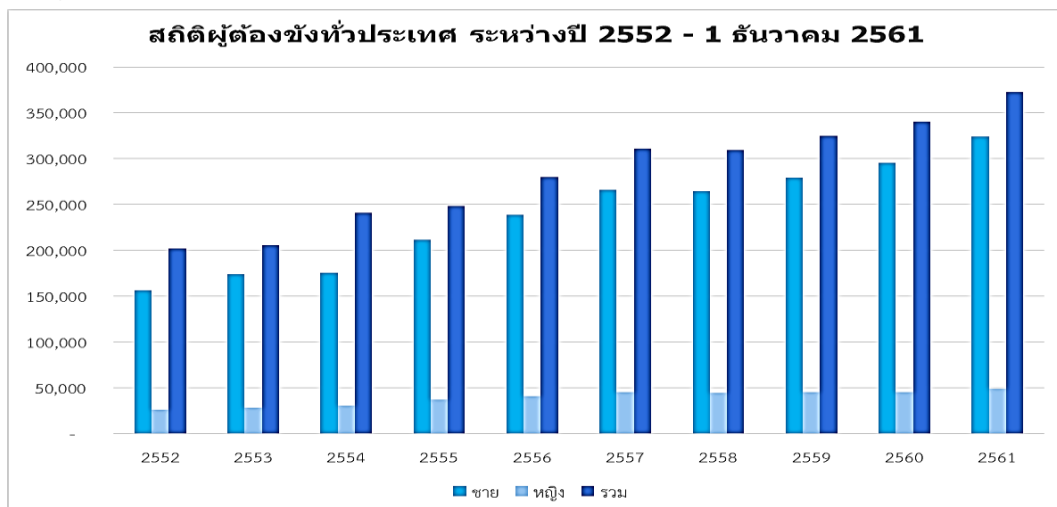
คำสำคัญ การคิดวิเคราะห์ ผู้ต้องขัง การฝึกทักษะอาชีพ

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ทัณฑสถานเป็นสถานที่ควบคุมกักขังผู้ต้องขังที่ได้รับการคัดแยกประเภทแล้ว มีภารกิจเกี่ยวกับการควบคุม และแก้ไขพฤติกรรมนิสัยผู้ต้องขังโดยมุ่งพัฒนาเป็นองค์กร พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อแก้ไข พื้นผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือในการประกอบอาชีพที่สุจริต และสามารถดำรงชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างปกติโดยสังคมให้การยอมรับ มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามกฎหมาย จากการจัดอันดับจำนวนผู้ต้องขังในการเก็บข้อมูลของ prisonstudies.org พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนผู้ต้องขังสูงเป็นอันดับต้นๆ ของโลก คือเป็นอันดับ 6 ของโลก เป็นอันดับ 3 ของเอเชีย โดยเป็นรองประเทศจีนและอินเดียที่มีประชากรมากกว่าประเทศไทยหลายเท่า และเป็นอันดับหนึ่งของอาเซียน จากสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ สำนวน วันที่ 1 ธันวาคม 2561 มีผู้ต้องขังรวมทุกประเภท 372,979 คน เป็นผู้ต้องขังชาย 323,975 คน (คิดเป็น 87%) เป็นผู้ต้องขังหญิง 49,004 คน (คิดเป็น 13%) (สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ กรมราชทัณฑ์, 2561: <http://www.correct.go.th>) ข้อมูลจากกรมราชทัณฑ์ยังชี้ว่าผู้ต้องขังรวมทั้งหมดตั้งแต่ปี 2552-2561 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยในปี 2552 มีผู้ต้องขังรวม 202,067 คน แต่ในปี 2561 กลับเพิ่มสูงขึ้นเป็น 372,979 ซึ่งเท่ากับว่าภายในระยะเวลา 10 ปี มีผู้ต้องขังเพิ่มขึ้น 190,947 คน เมื่อคิดเป็นสัดส่วนก็เพิ่มขึ้นถึง 84.58% เมื่อลองพิจารณาในรายละเอียดเรื่องจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ จะพบว่าร้อยละ 17.16 เป็นผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีหรือระหว่างอุทธรณ์-ฎีกา และจำนวนร้อยละ 82.05 ที่เป็่นนักโทษเด็ดขาด กว่าครึ่งเป็นผู้ที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี โดย 70% เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2561)

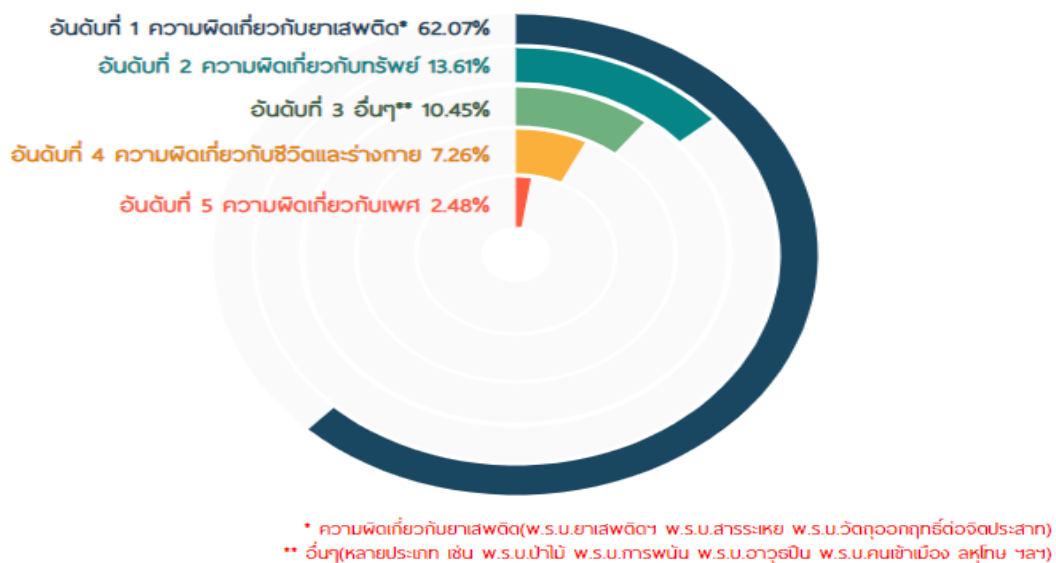
ที่มา : สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ กรมราชทัณฑ์ <http://www.correct.go.th>

ภาพที่ 1.1 สถิติผู้ต้องขังทั่วประเทศ

จากข้อมูลอัตราผู้กระทำความผิดซ้ำ พบว่า ในช่วงปี 2557 ประเทศไทยมีผู้พ้นโทษที่กระทำความผิดซ้ำภายใน 1 ปี ประมาณ 14% และภายใน 3 ปี ประมาณ 32% (สถิติผู้กระทำความผิดซ้ำ กรมราชทัณฑ์, 2561 <http://www.correct.go.th/recstats>) โดยสาเหตุของการกระทำความผิดมาจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งขาดการยอมรับจากสังคมภายหลังพ้นโทษ ซึ่งจากผลการวิจัยหลายฉบับพบว่า “โอกาสในการทำงาน” เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เคยต้องโทษเริ่มต้นชีวิตใหม่หลังพ้นโทษได้อย่างมีประสิทธิภาพ และลดความเสี่ยงที่จะกระทำความผิดซ้ำ (ณรัชต์ เศวตนันท์, 2560, เสนวนาภายใต้หัวข้อ “ก้าวที่พลาดกับโอกาสในการแก้ไข มิติใหม่แห่งความร่วมมือ เพื่อช่วยเหลือผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ”)

5 อันดับประเภทคดีที่มีอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวในปีงบประมาณ 2560

ข้อมูล ณ วันที่ 13 ธันวาคม 2561

ที่มา : สถิติผู้กระทำความผิดซ้ำ กรมราชทัณฑ์ <http://www.correct.go.th/recstats/index.php>

ภาพที่ 1.2 ประเภทคดีที่มีอัตราการกระทำผิดซ้ำ

ปัจจุบันนักโทษส่วนใหญ่ในคดียาเสพติดมีมากถึง 80% (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2560, การประชุมขับเคลื่อนนโยบายเรือนจำสุภาพะ ครั้งที่ 2) เมื่อปล่อยตัวแล้วไม่ยากประกอบอาชีพใช้แรงงาน เพราะการขายยาเสพติดได้เงินมากกว่า อีกทั้งการติดคุกเหมือนอยู่โรงเรียนประจำ ไม่ลำบากเหมือนก่อน มีทั้งอาหาร การฝึกอาชีพ และให้การศึกษา จึงเป็นปัจจัยให้กระทำความผิดซ้ำ สัดส่วนการจ้างงาน และการกลับเข้าทำงานในสังคมพบว่า มีจำนวน 30% เท่านั้นที่กลับเข้าสู่ระบบงาน อีก จำนวน 70 %ไม่สามารถระบุได้ และมีข้อสังเกตว่า มีจำนวนร้อยละ 1-5 เท่านั้นที่ตั้งใจมุ่งมั่นกลับมาทำอาชีพมั่นคง มีจำนวนน้อยมาก สาเหตุ คือ ทำผิดกฎหมายได้เงินเร็ว และมากกว่า (<https://www.schoolofchangemakers.com>)

ในจังหวัดลำปางมีหน่วยงานทัศนสถานสถานบำบัดพิเศษลำปาง ตั้งอยู่ที่อำเภอห้างฉัตร วัตถุประสงค์เพื่อควบคุมและให้การบำบัดรักษาผู้ต้องขังชายในคดีอาชญากรรมคดีให้โทษ มีอำนาจการควบคุมไม่เกิน 10 ปี ปัจจุบันมีจำนวนผู้ต้องขังรวมทั้งหมด 1,640 คน มีภารกิจสำคัญในการควบคุมและให้การบำบัดรักษาผู้ต้องขังชายในคดีอาชญากรรมคดีให้โทษ แก้อาพา - พัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังเด็ดขาดในคดีอาชญากรรมคดีให้โทษให้กลับตนเป็นพลเมืองดีกลับคืนสู่สังคม และไม่กระทำความผิดซ้ำภายหลังพ้นโทษ ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีทักษะฝีมือแรงงานสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวภายหลังพ้นโทษ โดยมุ่งเน้นการฝึกอาชีพให้กับผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังมีโอกาสได้เข้าถึงงาน และอาชีพภายหลังพ้นโทษ ซึ่งดำเนินการภายใต้กรอบและแนวทางตามพระราชบัญญัติ และระเบียบของกรมราชทัณฑ์ ปี 2560 หมวดที่ 6 ว่าด้วยการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และการพ้นจากเรือนจำ มาตราที่ 64 ให้เรือนจำเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยริเริ่มเตรียมการตั้งแต่ได้รับตัวผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำ เพื่อให้มีกระบวนการในการส่งเสริมและช่วยเหลือผู้ต้องขังได้อย่างถูกวิธีและเหมาะสม ให้ผู้ต้องขังแต่ละคนกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ รวมทั้งต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการเรื่องส่วนตัว เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและชุมชน

โดยงานลักษณะของการดำเนินงานฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังที่เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ งานฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังภายในทัศนสถาน ประกอบด้วย งานฝึกวิชาชีพในโรงงานฝึกวิชาชีพ เช่น ช่างไม้ ช่างสีเฟอร์นิเจอร์ งานฝึกวิชาชีพพระยะสัน เช่น เบเกอร์ ชนมไทย อาหารตามสั่ง อาหารปรุง ชากาแฟ ก๋วยเตี๋ยว คณงานรับจ้างแรงงานผู้ต้องขัง เช่น งานปักลายผ้า งานตัดเย็บเสื้อผ้าฝ้ายพื้นเมือง ผ้าอ้อมกีฬา และชุดทำงาน งานฝึกวิชาชีพขั้นเพิ่มทักษะ เช่น ช่างก่ออิฐ และ งานฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เรือนจำชั่วคราวปางดะ เช่นงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เช่น เกษตรอินทรีย์แบบครบวงจร (การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์) งานรับจ้างแรงงานงานก่อสร้างอาคารเรือนจำโครงสร้างเบา งานรับจ้างแรงงานผลิตหลักเขตที่ดิน

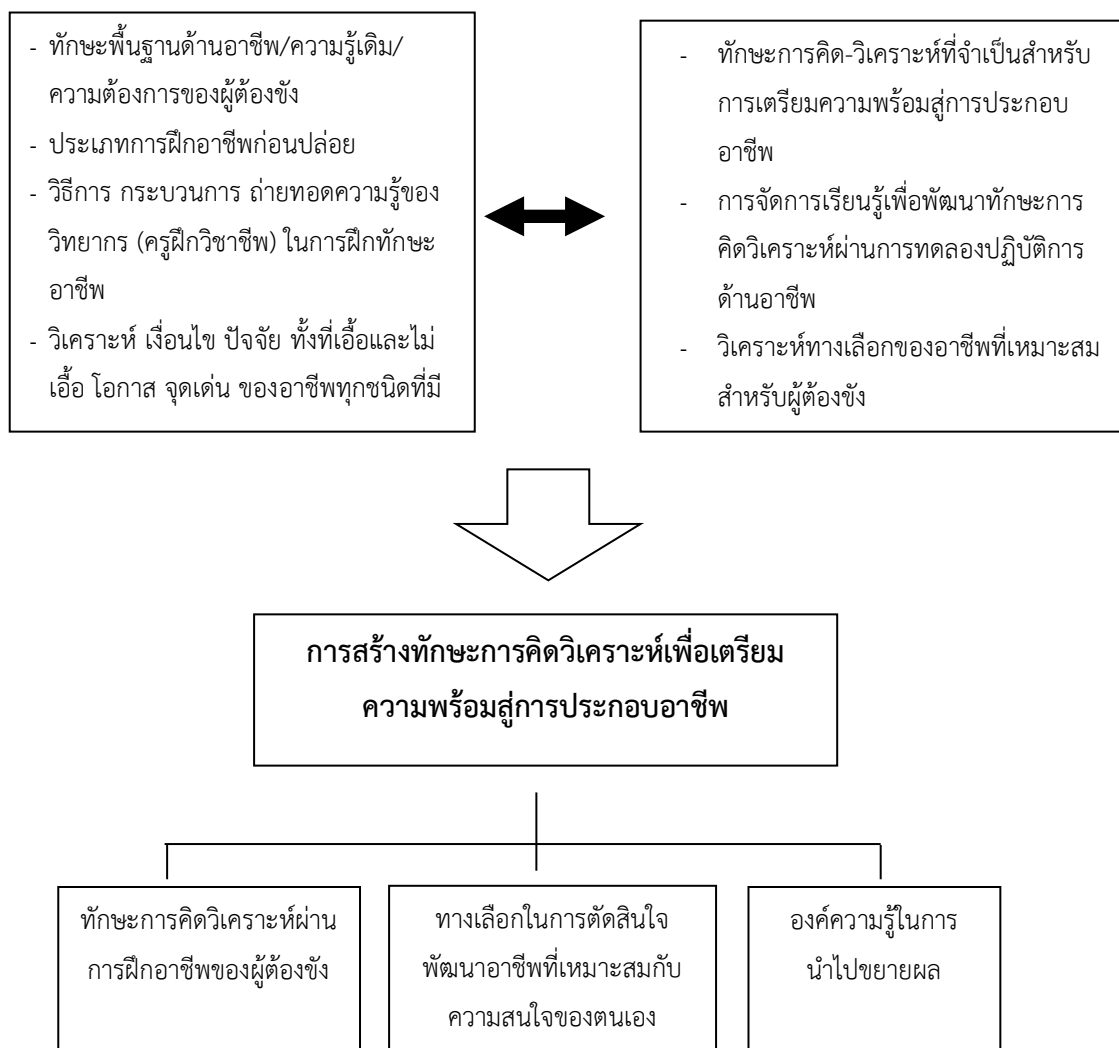
งานวิจัยนี้จึงพิจารณาไปยังกลุ่มงาน การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ซึ่งเป็นกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องบนฐานของการเรียนรู้ด้านเกษตรกรรมบนฐานของความพอเพียงที่เป็นแนวทางหลักในการปฏิบัติการของทัศนสถานด้านเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจร เช่น การผลิตปุ๋ยไส้เดือนดิน การปลูกพืชผักเพื่อการบริโภค การจัดการพื้นที่ดินทำกิน เหล่านี้เป็นต้น แต่กระบวนการฝึกทักษะยังคงเป็นการปฏิบัติผ่านโปรแกรมจากวิทยากรภายนอก หรือเจ้าหน้าที่ฝึกตามขั้นตอนและกำหนดระยะเวลาอย่างเคร่งครัด การฝึกส่วนใหญ่จะเป็นเพียงการฝึกตามโปรแกรมที่ทางทัศนสถานจัดหาไว้ให้ แต่ยังไม่มีประสิทธิภาพมากพอสำหรับการนำไปประกอบอาชีพจริง ทักษะบางอย่างก็ไม่ได้สะท้อนความต้องการที่แท้จริง แม้เป้าหมายจะเป็นความพยายามในการฝึกอาชีพเพื่อให้ผู้ต้องขังมีความพร้อมก่อนปล่อย แต่การออกแบบการปฏิบัติยังขาดการพิจารณาและมองข้ามความสามารถของผู้ต้องขัง ที่มีระดับในการรับรู้ที่แตกต่างกันในแต่ละราย ในกระบวนการขัดเกลาเชิงอาชีพ ผู้ต้องขังอาจไม่ได้ผ่านกระบวนการบ่มเพาะทางความคิด หรืออาจมีเหตุปัจจัยที่ไม่สามารถทำให้ผู้ต้องขังคิดวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา เช่นผู้ต้องขังคดีอาชญากรรมคดีโดยเฉพาะผู้เสพบางรายระบบการทำงานของสมองมีความบกพร่องและไม่สมบูรณ์ ซึ่งหากผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังเป็นเวลานานและถูกให้ปฏิบัติตามคำสั่ง ซ้ำๆ เดิม ก็จะส่งผลต่อพัฒนาการที่เป็นพื้นฐานสำคัญต่อการออกไปดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษนั้นคือ “ทักษะการคิดวิเคราะห์” ที่เป็นความสามารถเบื้องต้นในการพิจารณาไตร่ตรอง การแก้ปัญหา

การจำแนกแยกแยะ เปรียบเทียบเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ เมื่อทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังถูกลดทอนลงเรื่อย ๆ นับตั้งแต่การถูกคุมขัง การฝึกปฏิบัติตามกฎ-ข้อบังคับ การกำจัดสิทธิ-เสรีภาพ แม้ได้รับโอกาสการฝึกอาชีพก่อนปล่อย จนกระทั่งได้รับอิสรภาพ การเริ่มต้นชีวิตใหม่จึงไม่มีภูมิคุ้มกันมากพอที่จะเผชิญกับสังคมภายนอกที่เปลี่ยนแปลง เกิดความไม่มั่นใจ เกิดความรู้สึกอับอาย และเกรงกลัวว่าจะถูกสังคมเหยียดหยามไม่ยอมรับ อีกทั้งทางเลือกในการประกอบอาชีพถูกจำกัดให้แคบลง เมื่อขาดทักษะการพิจารณาแยกแยะ ความผิด-ถูก ขาดความรู้ความสามารถในการแข่งขันกับผู้ประกอบการรายอื่น ยิ่งทำให้ผู้ต้องขังมีทางเลือกในการสร้างอาชีพให้กับตนเองค่อนข้างน้อยเป็นเหตุให้มีความเสี่ยงในกลับเข้าสู่วงจรเดิมของยาเสพติด และหวนกลับเข้าสู่วังวนเดิมของยาเสพติดได้อย่างง่ายดาย เพราะได้ผลตอบแทนค่อนข้างดี ซึ่งจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และขาดการยอมรับจากสังคมหลังพ้นโทษ จึงเป็นสาเหตุหลักของการกระทำผิดซ้ำ จึงพบว่าข้อมูลอัตราการกลับมามีความผิดซ้ำตั้งแต่ 2-5 ครั้งขึ้นไป ของทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปางมีถึงร้อยละ 34.45 และเป็นแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้น (สำรวจ ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2561)

ดังนั้นการปรับเปลี่ยนจากกระบวนการคิดที่มาจากภายในจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปางต้องนำมาพิจารณา เพื่อสร้างพลังแห่งความคิดให้ผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ซึ่งหากผู้ต้องขังถูกพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ก่อนปล่อยก็就会有ความพร้อมสู่การประกอบอาชีพอื่นๆ ทั้งการตัดสินใจเลือกอาชีพอิสระ หรือการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการ แม้กระทั่งกระบวนการคิดที่จะช่วยให้เกิดภูมิคุ้มกันในการไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ และการสร้างชีวิตที่ดีในกระบวนการเชิงอาชีพได้

ทั้งนี้กลไกการพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง ยังพิจารณาภายใต้กรอบงานตามแนวทางการสร้างอาชีพของผู้ต้องขังก่อนปล่อยที่ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับพื้นฐานประถมศึกษา และฐานะยากจน จึงใช้แนวทางของการทำเกษตรกรรมพื้นฐานของความพอเพียง และสถานการณ์ปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ต้องขังเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติการจริงและวิเคราะห์การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีคุณธรรมจริยธรรม รู้จักใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างประหยัดและคุ้มค่า แสวงหาความรู้ และคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้ต้องขังนำความรู้ไปบูรณาการและปรับใช้ในการประกอบอาชีพและกับการดำเนินงานในชีวิตประจำวันหลังได้รับการปล่อยตัวได้ เห็นศักยภาพในตนเอง มีความตั้งใจในการกลับตนเป็นคนดีมีเป้าหมายที่ดีสำหรับชีวิต สามารถใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า ไม่หวนกลับไปสู่วังวนเดิม ๆ ไม่เกิดการทำความผิดซ้ำและตั้งมั่นเป็นคนดีของสังคม ซึ่งมีความสอดคล้องตามแนวทางของพระราชบัญญัติ และระเบียบของกรมราชทัณฑ์ ในการสร้างกระบวนการส่งเสริมและช่วยเหลือผู้ต้องขังได้กลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ โดยให้เกิดทักษะในการดำเนินชีวิตทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและชุมชน

1.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.3 คำถามการวิจัย

การสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปางควรเป็นลักษณะใด?

1.4 วัตถุประสงค์

1. เพื่อทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยที่ส่งผลต่อกระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง

1.5 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเชิงเนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษาและสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพในกลุ่มผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง

ขอบเขตประชากร

ผู้ต้องขังกลุ่มที่เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง จังหวัดลำปาง

ขอบเขตสถานที่

ทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง จังหวัดลำปาง

ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินงาน 1 ปี (12 เดือน)

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ผลผลิต (Output)

เชิงการวิจัย

- ได้องค์ความรู้เรื่อง สร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง

เชิงการพัฒนา

- ผู้ต้องขังเกิดรายได้จากการฝึกปฏิบัติภายใต้แนวคิดบนพื้นฐานของการประกอบอาชีพแบบพอเพียง
- ผู้ต้องขังเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ ผ่านการฝึกปฏิบัติด้านอาชีพในระหว่างการดำเนินการวิจัยเพื่อสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต
- ทัณฑสถานได้องค์ความรู้ในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังที่เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย
- ผู้ต้องขังสามารถสร้างทางเลือกในการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมเพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองหลังผ่านกระบวนการฝึกปฏิบัติเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย อย่างน้อย 1 อาชีพ (อาชีพใหม่ ที่ยังไม่เคยมีการสอนในทัณฑสถาน)
- เกิดเครือข่ายความร่วมมือภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของบุคคลในทัณฑสถานบำบัดพิเศษ ลำปาง ในการแก้ไขปัญหาด้วยแนวทางการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- นักวิจัยได้เพิ่มความสามารถในการวิจัยร่วมกับชุมชน นำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา และการบริการวิชาการแก่สังคม

1.6.2 ผลลัพธ์ (Outcome)

- เจ้าหน้าที่ทัณฑสถาน เป็นครูผู้สอนทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปางให้กับผู้ต้องขังในเรือนจำ

- เป็นแนวทางสำหรับทัศนสถานบำบัดอื่น ๆ ที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องและเหมาะสม เพื่อแก้ปัญหาให้ผู้ต้องขังสามารถคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็นตามศักยภาพ โดยพัฒนาตามกระบวนการคิดวิเคราะห์ที่ถูกต้องเพื่อเป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
- ผู้ต้องขังสามารถนำความสามารถในการคิดวิเคราะห์ไปประยุกต์ใช้ในเหตุการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษได้
- ผู้ต้องขังรู้จักการคิดอย่างเป็นระบบ นำไปสู่การพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพของสังคม
- ผู้ต้องขังมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ผู้บริหารและคณะผู้คุมใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย เป็นแนวทางในการพัฒนาความคิดของผู้ต้องขัง เพื่อการบริหารจัดการภายในทัศนสถานบำบัดพิเศษ ลำปาง
- ทัศนสถานบำบัดพิเศษ ลำปาง ได้รับประโยชน์โดยตรงจากงานการวิจัยและพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังที่ได้ปฏิบัติตามกระบวนการจนบรรลุวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดกระบวนการปฏิบัติงานและแก้ปัญหายั่งยืน ยั่งยืน และมีคุณภาพต่อไป
- บทความวิจัยตีพิมพ์วารสารผลงานวิจัย 1 เรื่อง

1.6.3 ผลกระทบ (Impact)

- ได้แนวทางในการพัฒนาการช่วยเหลือผู้พ้นโทษ ไม่ให้กลับมากระทำผิดซ้ำอีก
- ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นนโยบายในการหาแนวทาง และรูปแบบที่เหมาะสม ในการเตรียมความพร้อมก่อนพ้นโทษให้กับผู้ต้องขัง
- งบประมาณที่นำมาใช้ในการพัฒนาฝึกอบรมอาชีพและการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ ไม่สูญเปล่า

1.7 นิยามศัพท์

การสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ หมายถึง ขั้นตอนหรือวิธีการที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้ต้องขังที่ได้รับการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยให้เกิดกระบวนการคิด พิจารณาไตร่ตรอง แก้ปัญหา การจำแนกแยกแยะ เปรียบเทียบเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการพิจารณาหลักการที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหรือข้อมูลที่นำเชื่อถือมาสนับสนุนหรือยืนยันเพื่อพิจารณาตัดสินใจเชื่อหรือสรุป

ทักษะการคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถของผู้ต้องขังที่ได้รับการพัฒนากระบวนการคิด พิจารณาไตร่ตรอง แก้ปัญหา การจำแนกแยกแยะ เปรียบเทียบเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการพิจารณาหลักการที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหรือข้อมูลที่นำเชื่อถือมาสนับสนุนหรือยืนยันเพื่อพิจารณาตัดสินใจเชื่อหรือสรุปเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพ

ผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย หมายถึง ผู้ต้องขังคดียาเสพติดได้รับโทษไม่เกิน 3 ปี ที่ได้รับการฝึกวิชาชีพงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ณ เรือนจำชั่วคราวปางยางคก

เจตคติในการประกอบอาชีพ หมายถึง ความรู้สึกที่ดีของบุคคลที่มีต่ออาชีพ รักและชื่นชอบต่อการประกอบอาชีพที่ชอบด้วยกฎหมาย ศีลธรรมหรือจารีตประเพณีที่ดีงาม และเป็นที่ยอมรับของสังคม เห็นคุณค่าและความสำคัญของอาชีพที่เป็นผลมาจากประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ เน้นไปในทางสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพสุจริต และสร้างความภาคภูมิใจจากการได้รับการยอมรับทางสังคมเป็นสำคัญสามารถทำได้ในระยะเวลาที่ยาวนาน ทำแล้วมีความสุขสบายใจ ภูมิใจ มีความสุข

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง” นักวิจัยได้ทำการวิจัยได้ทำการศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้รวบรวมเพื่อใช้ประกอบเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- 2.1.1 แนวคิดการประกอบอาชีพ
- 2.1.2 แนวคิดการฝึกทักษะอาชีพ
- 2.1.3 แนวคิดการคิดวิเคราะห์
- 2.1.4 แนวคิดการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขัง
- 2.1.5 ข้อมูลพื้นฐานของทัณฑสถานบำบัดพิเศษ ลำปาง

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องการประกอบอาชีพ
- 2.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องการฝึกทักษะอาชีพ
- 2.2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทักษะการคิดวิเคราะห์
- 2.2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขัง

2.1 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดการประกอบอาชีพ

กรมอาชีวศึกษา (อ้างใน วิมล วีระพัฒน์, 2552) กล่าวว่า อาชีพอิสระ คล้ายกับอุตสาหกรรม ขนาดย่อม คือ อุตสาหกรรมขนาดย่อมมีความหมายครอบคลุมถึงการประกอบ กิจการขนาดเล็กที่ทำด้วยตนเองหรืออาชีพอิสระที่มีลักษณะเป็นการผลิต ประกอบ บรรจุ ซ่อมบำรุง ทดสอบ ปรับปรุง แปรสภาพ หรือทำลายสิ่งใด ๆ รวมทั้งการบริหารประกอบกิจการอื่น ๆ ที่มักมี ลักษณะคล้ายคลึงกับสิ่งเหล่านี้

กรมวิชาการ (อ้างใน วิมล วีระพัฒน์, 2552) ได้ให้ความหมาย อาชีพอิสระ หมายถึง อาชีพที่ประกอบกันเป็นธุรกิจภายในครอบครัว ที่ต้องใช้ความรู้หรือทักษะที่ต้องผ่านการฝึกฝนอบรมพอสมควร เช่น อาชีพทำของที่ระลึกด้วยวัสดุที่มีในท้องถิ่น การปลูกผัก การเลี้ยงปลา และยังหมายถึง ผู้ประกอบการขนาดย่อมที่เป็นธุรกิจในครอบครัว

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (อ้างใน วิมล วีระพัฒน์, 2552) ได้ให้ความหมายอาชีพอิสระ หมายถึง เป็นอาชีพที่สามารถดำเนินการเองได้โดยลงทุนน้อยใช้ความคิด ใช้กำลังกายค่อนข้างมาก เน้นการ

พึ่งตนเอง คำว่าอาชีพอิสระมีความหมายคล้ายกันกับอาชีพส่วนตัว ธุรกิจขนาดย่อม การประกอบการขนาดย่อม เป็นต้น

สำหรับในสถานะเศรษฐกิจของประเทศที่ต้องขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจของโลก และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทางการเมือง ซึ่งบางช่วงเวลาก็ก่อให้เกิดความตกต่ำของเศรษฐกิจและ ความผันผวนต่าง ๆ แต่ในสถานะเช่นนี้พบว่า อุตสาหกรรมขนาดย่อมจะสามารถปรับตัวได้ดีดังที่ สมชอบ ไวยเวช (2526) ได้กล่าวไว้ “อุตสาหกรรมขนาดย่อมเป็อุตสาหกรรมที่ทนต่อภาวะ เศรษฐกิจที่ตกต่ำได้เป็นอย่างดีเพราะปรับตัวได้ดี”

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าอาชีพอิสระหมายถึง อาชีพที่มีขนาดของกิจการขนาดย่อมสามารถดำเนินการด้วยตนเอง โดยลงทุนน้อย ใช้กำลังกายและความคิดค่อนข้างมาก เน้นการพึ่งพาตนเอง คำว่าอาชีพอิสระมีความหมายคล้ายกับอาชีพส่วนตัว ธุรกิจขนาดย่อม ซึ่งอาศัยความรู้ความสามารถ ทักษะและเทคนิคการจัดการให้เกิดรายได้ ซึ่งเกิด จากการลงทุนมีผลตอบแทนในรูปของกำไร มีลักษณะเป็นการผลิตและการบริการ ในการส่งเสริมทางด้านอาชีพอิสระจะต้องเน้นทางด้านความสามารถในการประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระให้กับประชาชนจึงเป็นทางออกที่ดีในการแก้ปัญหาการว่างงาน

นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงความสำคัญของอาชีพอิสระ คือ มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และการจัดการศึกษาที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ พร้อมทั้งการพัฒนา ความสามารถในการประกอบอาชีพอิสระของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ความสำคัญของอาชีพอิสระในด้านที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศ สรุปได้ว่ามีความสำคัญดังนี้ คือ

- 1.1) เป็นการสร้างงาน ก่อให้เกิดการจ้างงานอันนำไปสู่การลดปัญหาการว่างงาน
- 1.2) เป็นการสร้างงานในชนบท ที่ทำให้การย้ายถิ่นเพื่อหางานทำของชาวชนบทลดลง และยังช่วยชักนำชาวชนบทที่มาอยู่ในเมืองให้กลับสู่ถิ่นฐานเดิม
- 1.3) เป็นการส่งเสริมประชาธิปไตย โดยปลูกฝังลักษณะนิสัยพึ่งตนเองรู้จักการตัดสินใจที่จะปกครองตนเอง เป็นต้น
- 1.4) เป็นการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ของชาติให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะทรัพยากรในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น คน เงินทุน วัตถุดิบ เป็นต้น
- 1.5) เป็นการลดบทบาทของเทคโนโลยีระดับสูงที่มีราคาแพง ที่ประเทศ ยากจนไม่สามารถจัดหาได้
- 1.6) เป็นฐานรองรับธุรกิจและอุตสาหกรรมที่อาจเติบโตเป็นธุรกิจ อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ต่อไป
- 1.7) เป็นการขยายความเจริญ ความมั่นคงและรายได้ไปสู่ประชาชน ในส่วนภูมิภาคอันจะนำมาสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติต่อไป

2) ความสำคัญของอาชีพอิสระที่มีต่อการจัดการศึกษา มีดังนี้ คือ

2.1) เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสร่างงานและเป็นเจ้าของ กิจการด้วยตนเองทั้ง
ในขณะเรียนและในอนาคต

2.2) เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกการทำงานเป็นทีม รู้จักปรับตัว

2.3) เป็นการสร้างทักษะและเจตคติที่ดีในการทำงาน

2.4) เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดจากการเรียน

2.5) เป็นการปลูกฝังคุณธรรมในเรื่อง ขยัน ประหยัด อดทน ซื่อสัตย์

2.6) เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีรายได้ เพื่อใช้ในการเรียน

2.7) เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง

เฉลียว สุวรรณกิตติ (อ้างใน วิมล วีระพัฒน์, 2552) กล่าวว่า อาชีพอิสระ นั้นมีความสำคัญ ต่อ
การพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อลดการว่างงาน และผู้ประกอบการอาชีพอิสระที่ประสบ ความสำเร็จ จะมีคุณสมบัติ
เฉพาะตัว ดังนี้

- 1) ต้องเป็นคนที่สามารถทนทำงานหนักได้เกินกว่าบุคคลปกติ
- 2) เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ
- 3) มีความเชื่อมั่นในตนเองและมีความมุ่งมั่นที่จะทำอะไรให้ได้
- 4) ในการประกอบกิจการใด ๆ มักจะตั้งเป้าหมายสูงแต่สามารถปฏิบัติได้เสมอ
- 5) ไม่เปื่อง่าย ไม่ชอบทิ้งอะไรกลางคันเมื่อพบอุปสรรค
- 6) เห็นคุณค่าของเงิน
- 7) มีพลังในการแก้ปัญหาอย่างไม่เสื่อมถอย
- 8) ไม่ใช่คนเสี่ยงแบบหลับตาเสี่ยงและเป็นนักเก็งอนาคตที่มี ความสามารถ
- 9) รู้จักใช้ความผิดพลาดแห่งนี้เป็นบทเรียน
- 10) รู้จักใช้คำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่นให้เป็นประโยชน์
- 11) มีความคิดริเริ่มและกล้ารับผิดชอบต่อการริเริ่มต่าง ๆ เหล่านั้น
- 12) รู้จักใช้ทรัพยากรที่จำกัดได้อย่างเป็นประโยชน์
- 13) ในการทำงานชอบตั้งเกณฑ์สูงเข้าไว้แต่ต้องทำได้เสมอ

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์และคณะ (อ้างใน วิมล วีระพัฒน์, 2552) ศึกษาเรื่อง การประกอบอาชีพ
อิสระของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา พบว่า ผู้สำเร็จอาชีวศึกษา จะต้องมีความรู้ ความสามารถ ในการเรียนรู้ด้วย
ตนเอง (Self – Directed Learning) จึงจะส่งเสริมให้ประกอบอาชีพอิสระได้สำเร็จ ทั้งนี้ เพราะ
เทคโนโลยีก้าวไปเร็วมาก สภาพเศรษฐกิจเปลี่ยนไป ค่านิยมของบุคคลก็เปลี่ยนไป สิ่งที่เรียนรู้ จาก
การศึกษาในระบบจึงไม่พอเพียงที่จะประกอบอาชีพอิสระให้มีความเจริญก้าวหน้า ต้องเรียนรู้เพิ่มเติมด้วย
ตนเอง ต้องสังเกต ต้องมีเทคนิคในการหาข้อมูลและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ
ขั้นตอนในการเริ่มประกอบอาชีพอิสระ เช่น การเลือกสถานที่ประกอบการ รูปแบบของธุรกิจและกฎหมาย
ที่เกี่ยวข้องกับการขายหรือบริการ เป็นต้น ความสามารถที่เกิดจาก การศึกษาและประสบการณ์ การมี
คุณสมบัติเหมาะสมกับการประกอบอาชีพอิสระและการมีคุณลักษณะส่วนตัวที่จำเป็นต่อการประกอบ

อาชีพอิสระ ย่อมส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการ ประกอบอาชีพอิสระ หากมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนด้วย

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า อาชีพอิสระนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเพราะ เป็นการสร้างงาน ขยายโอกาสความเจริญ และรายได้สู่ประชาชน

ความหมายและประเภทของอาชีพ

1) ความหมายของการประกอบอาชีพ ประสารทสุข นิยมราษฎร์และคณะได้ให้ความหมายไว้ว่า การประกอบอาชีพ (อ้างในกัลป์พฤกษ์ พลศรี, 2554) หมายถึงงานหรือภาระหน้าที่ของมนุษย์ ต้องทำสม่ำเสมอ หรือประจำด้วยความถนัด ความสนใจ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์หรือการฝึกฝนจนเชี่ยวชาญ โดยมีผลตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ความพึงพอใจของบุคคลที่ได้กระทำความสำเร็จของตนเอง และองค์การหรือกลุ่มหรือในรูปของค่าตอบแทนที่เป็นเงินทองหรือสิ่ง ต่างๆตอบแทนหรือแลกเปลี่ยน ซึ่งกันและกันหรือการได้รับการยกย่องมีชื่อเสียงและเครือข่ายเพื่อนฝูงในสังคม

2) ประเภทของอาชีพ อาชีพสามารถแบ่งออกได้เป็นลักษณะ ใหญ่ ๆ ได้ 2 ลักษณะคือ

กรมวิชาการ (อ้างใน วิมล วีระพัฒน์, 2552) ได้ให้ความหมาย อาชีพอิสระ หมายถึง อาชีพที่ประกอบกันเป็นธุรกิจภายในครอบครัว ที่ต้องใช้ความรู้หรือทักษะที่ต้องผ่าน การฝึกฝนอบรมพอสมควร เช่น อาชีพทำของที่ระลึกด้วยวัสดุที่มีในท้องถิ่น การปลูกผัก การเลี้ยงปลา และยังหมายถึง ผู้ประกอบการขนาดย่อมที่เป็นธุรกิจภายในครอบครัว เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (อ้างใน วิมล วีระพัฒน์, 2552) ได้ให้ความหมาย อาชีพอิสระ หมายถึง เป็นอาชีพที่สามารถดำเนินการเองได้ โดยลงทุนน้อย ใช้ความคิดใช้กำลังกายค่อนข้างมาก เน้นการพึ่งตนเอง คำว่า อาชีพอิสระมีความหมายคล้ายกันกับอาชีพส่วนตัว ธุรกิจขนาดย่อม การประกอบการขนาดย่อม เป็นต้น สำหรับในสถานะเศรษฐกิจของประเทศที่ต้องขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจของโลก และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทางการเมือง ซึ่งบางช่วงเวลาก็ก่อให้เกิดความตกต่ำของเศรษฐกิจและความผันผวนต่าง ๆ แต่ในสถานะเช่นนี้ พบว่า อุตสาหกรรมขนาดย่อมจะสามารถปรับตัวได้ดีดังที่ สมชอบ ไวยเวช (2526) ได้กล่าวไว้ “อุตสาหกรรมขนาดย่อมเป็นอุตสาหกรรมที่ทนต่อภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำได้เป็นอย่างดีเพราะปรับตัวได้ดี”

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าอาชีพอิสระ หมายถึง อาชีพที่มีขนาดของกิจการขนาดย่อม สามารถดำเนินการด้วยตนเอง โดยลงทุนน้อย ใช้กำลังกายและความคิดค่อนข้างมาก เน้นการพึ่งพาตนเอง คำว่า อาชีพอิสระมีความหมายคล้ายกับอาชีพส่วนตัว ธุรกิจขนาดย่อม ซึ่งอาศัยความรู้ความสามารถ ทักษะและเทคนิคการจัดการให้เกิดรายได้ ซึ่งเกิดจากการลงทุนมีผลตอบแทนในรูปของกำไร มีลักษณะเป็นการผลิตและการบริการ ในการส่งเสริมทางด้านอาชีพอิสระจะต้อง เน้นทางด้านความสามารถในการประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระให้กับประชาชนจึงเป็นทางออกที่ดีในการแก้ปัญหาการว่างงาน นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงความสำคัญของอาชีพอิสระคือ มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและการจัดการศึกษาที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ พร้อมทั้งการพัฒนา ความสามารถในการประกอบอาชีพอิสระของนักศึกษาช่วงอุตสาหกรรม

สำราญ ถาวรายุศม์ (อ้างถึงใน ระพีพรรณ รัชมิภูติ, 2533) กล่าวว่า เงื่อนไขที่จะทำให้การฝึกอบรมพัฒนาได้ผลดีคือ 1. ทุกคนทุกระดับได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 2. เทคนิควิธีในการ พัฒนา คือ การฝึกอบรมควรทราบว่าแต่ละคนต้องการอะไร ขาดอะไร มีความเหมาะสมกับองค์กรอย่างไร มีการ ประเมินติดตามผลเพื่อปรับปรุงและพัฒนาต่อไป 3. ตัวผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความต้องการ มีความกระตือรือร้น เพียงใด 4. บรรยากาศขององค์กร หมายถึง การให้คนได้รับการเรียนรู้ พัฒนา ก้าวหน้าและสามารถที่จะได้ใช้ วิชาการความรู้จากการได้รับการฝึกอบรมได้ดียิ่งขึ้น ถ้าคนฝึกอบรมไม่ได้ใช้ความรู้ความสามารถ หรือองค์กร ไม่ได้ให้ความสนใจในการฝึกอบรม ไม่ทราบว่าจะนำไปใช้อะไร การฝึกอบรมนั้นก็ไม่ได้ผล

บันทึกข้อตกลงที่สร้างโอกาสและคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้ต้องขัง (MOU)

การสร้างโอกาสและพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ผู้ต้องขังให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะวิชาชีพ และโอกาสในการทำงานหลังจากพ้นโทษแล้วนั้น กรมราชทัณฑ์เพียงหน่วยงานเดียวไม่อาจดำเนินการหรือมอบโอกาสที่ดีแก่ผู้ต้องขังได้ทั้งหมด จำเป็นที่จะต้องมีหน่วยงานอื่นๆ ร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับโอกาสแก้ไขและปรับปรุงตนเอง และฝึกฝนวิชาชีพเพื่อสามารถประกอบอาชีพได้เมื่อพ้นโทษออกไป จึงนำมาซึ่งการทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างกรมราชทัณฑ์และหน่วยงานอื่นๆ

กรมราชทัณฑ์ กรมการจัดหางาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ได้ลงนามบันทึกข้อตกลง “โครงการประชารัฐ ร่วมสร้างงาน สร้างอาชีพ ผู้ต้องขัง” ในเดือนมีนาคม 2561 เพื่อยกระดับศักยภาพ ทักษะและสมรรถนะแรงงาน สร้างโอกาส และ คุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ผู้ต้องขัง โดยการฝึกอบรมวิชาชีพตามความถนัดของผู้ต้องขังและสอดคล้องกับ ความ ต้องการของตลาดแรงงาน ให้เป็นแรงงานที่มีทักษะสูง มีศักยภาพในการทำงาน และมีความสามารถ หลากหลาย เสริมสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพสุจริตและได้รับการทดสอบมาตรฐาน ฝีมือแรงงาน บูรณาการความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมและเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษ สามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อีกครั้ง

สำหรับแนวทางความร่วมมือดังกล่าว กรมการจัดหางาน จะเป็นผู้ประสานงาน และให้คำแนะนำ แก่สถานประกอบการหรือนายจ้างในการส่งเสริมการจ้างงานให้แก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำและผู้ต้องขังชั้นดี ใกล้เคียงพ้นโทษ เพื่อเข้าฝึกทักษะในสถานประกอบการ และกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน จะทำหน้าที่ฝึกอาชีพ หลักสูตรการฝึกฝีมือแรงงานในสาขาอาชีพตามความต้องการของผู้ต้องขัง รวมทั้ง ประกอบชิ้นงาน เพื่อจัด จำหน่ายและสร้างรายได้แก่ผู้ต้องขัง ตลอดจนทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานให้แก่ ผู้ต้องขัง ในสาขาอาชีพ ตามความต้องการของตลาดแรงงาน

สำหรับกรมราชทัณฑ์ จะจัดทำข้อมูลผู้ต้องขัง เพื่อส่งเสริมการจ้างงานทำ และจัดทำขั้นตอน การ ดำเนินงานรับชิ้นงานไปผลิตในเรือนจำ รวมถึงจัดส่งผู้ต้องขังเข้าฝึกทักษะในสถานประกอบการ ควบคุม ดูแล และติดตามผลผู้ต้องขังที่ได้รับการส่งเสริมการจ้างงานผ่านศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการจ้างงาน ทำ (Care : Center for Assistance to Reintegration ant Employment)

ด้านสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยจะช่วย ประสานงาน กับสถานประกอบการหรือนายจ้างเพื่อเข้าร่วมโครงการฯ พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูล เพื่อสร้าง การรับรู้และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการรับผู้ต้องขังเข้าทำงานแก่ผู้ประกอบการธุรกิจและภาคเอกชน เป็นต้น (กรม ราชทัณฑ์ , 2561)

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพและการจ้างงานผู้ต้องขัง

1) พระราชบัญญัติราชทัณฑ์พ.ศ. 2560

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์พ.ศ. 2560 เป็นการปรับปรุงกฎหมายราชทัณฑ์อย่างเป็นระบบ เพื่อ เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานราชทัณฑ์การพัฒนาบุคลากร เจ้าหน้าที่ เน้นระบบการพัฒนาพฤตินิสัย ผู้ต้องขัง โดยเริ่มตั้งแต่การรับตัวผู้ต้องขัง การจำแนก ตลอดจนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เพื่อให้ โอกาส แก่ผู้ต้องขังกลับสู่ครอบครัว สังคม และไม่กระทำผิดซ้ำอีก ควบคู่กับการปกป้องสังคม โดยการเน้น ควบคุมผู้กระทำผิดที่มีพฤติการณ์เป็นภัยร้ายต่อสังคม หรืออาชญากรโดยสันดาน

สิทธิและหน้าที่ของผู้ต้องขังตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ผู้ต้องขังจะได้รับการปฏิบัติ ตามหลักมาตรฐานสากลมากขึ้น เช่น การคุ้มครองกรณีถูกล่วงละเมิดทางเพศโดยเจ้าพนักงานของ เรือนจำและการได้รับคำแนะนำและความช่วยเหลือ สำหรับผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์หรือให้นมบุตร จะ ได้รับ คำแนะนำด้านสุขภาพและโภชนาการ การได้รับประโยชน์เช่น การพักการลงโทษ มีหลักเกณฑ์ที่ เคร่งครัดและ เหมาะสมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้รับประโยชน์เรื่องการออกไปฝึกวิชาชีพ/ศึกษาอบรม นอกเรือนจำ

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติประโยชน์ของผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับการฝึก วิชาชีพในสถานประกอบการ ไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา 52 (8) ได้รับการพิจารณาอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการหรือ รับ การศึกษาอบรมนอกเรือนจำโดยมีหรือไม่มีผู้ควบคุมก็ได้ แต่การอนุญาตให้ออกไปฝึกวิชาชีพหรือรับ การศึกษาอบรมนอกเรือนจำจะพึงกระทำได้อ่อนนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด มาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุดในขณะนั้น และเหลือโทษ จำคุก ไม่เกินสามปีหกเดือนทั้งนี้ ให้คำนึงถึงประโยชน์ในการศึกษาอบรมและแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยของ นักโทษ เด็ดขาด และความปลอดภัยของสังคมประกอบกัน แต่ถ้านักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับอนุญาตให้ ออกไปฝึกวิชาชีพ ในสถานประกอบการหรือรับการศึกษาอบรมนอกเรือนจำโดยไม่มีผู้ควบคุมไม่กลับเข้า เรือนจำภายในเวลาที่ กำหนดเกินกว่ายี่สิบสี่ชั่วโมง ให้ถือว่านักโทษเด็ดขาดผู้นั้นหลบหนีที่คุมขังตาม ประมวลกฎหมายอาญา

ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้เอกชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง เป็นการเพิ่มโอกาสใน การทำงานให้กับผู้ต้องขัง

การดำเนินการตาม (2) (3) (5) (6) (7) และ (8) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ กำหนดในกฎกระทรวงโดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ และต้องนำพฤติการณ์การ กระทำ

ความผิดลักษณะความผิด และความรุนแรงของคดี รวมตลอดทั้งการกระทำความผิดที่ได้กระทำมาก่อน แล้วตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 40 มาประกอบการพิจารณาด้วย

เพื่อป้องกันการโต้แย้งจากผู้ต้องขังเมื่อมีคดีขึ้นสู่ศาลปกครองว่า ไม่มีบทบัญญัติให้นำพฤติการณ์ ก่อนต้องโทษมาพิจารณาในการให้ประโยชน์แก่นักโทษเด็ดขาด

อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560

มาตรา 50 บัญญัติว่า ผู้ต้องขังไม่มีสิทธิได้ค่าจ้างจากการทำงานที่ได้ทำ แต่ในกรณีที่การทำงาน ที่ได้ทำไปนั้น ก่อให้เกิดรายได้ซึ่งคำนวณเป็นราคางานได้ ผู้ต้องขังอาจได้รับเงินรางวัลตอบแทนจากแรงงานนั้น ได้ การคำนวณรายได้เป็นราคางานและการจ่ายเงินรางวัล ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ กำหนด ในกฎกระทรวง

ดังนั้น ราคางานที่สถานประกอบการจ่ายให้แก่เรือนจำ จึงเรียกว่า “ค่าตอบแทน” ซึ่งจะนำไป คำนวณตามหลักเกณฑ์ และนำไปจ่ายให้ผู้ต้องขัง เรียกว่า “รางวัลปันผลผู้ต้องขัง” (นราธิป ชำนาญศรี, 2560)

2) ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561

ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง พ.ศ. 2561 ได้ตราหลักสูตร การศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤตินิสัย และหลักสูตรที่ผู้ต้องขังทุกคนต้องรับการอบรม ไว้ดังต่อไปนี้ ข้อ 5 หลักสูตรการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังประกอบด้วยหลักสูตร ดังต่อไปนี้

(1) หลักสูตรภาคบังคับ คือ หลักสูตรที่ผู้ต้องขังทุกคนต้องเข้ารับการอบรม เช่น หลักสูตร ปฐมนิเทศ หลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

(2) หลักสูตรภาคบังคับตามลักษณะแห่งคดี คือ หลักสูตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังรายบุคคล ตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิด เช่น โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำความผิดทางเพศ โปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำความผิดผู้ใช้ความรุนแรง โปรแกรมแก้ไขผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับชีวิตและ ร่างกาย โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำความผิดที่ใช้ความรุนแรงใน ครอบครัว โปรแกรมการปรับพฤติกรรมผู้กระทำความผิดอื่นเนื่องมาจากการดื่มสุรา โปรแกรมยุติธรรมนำสันติ สุข โปรแกรม แก้ไขผู้กระทำความผิดซ้ำ หลักสูตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับกลุ่มผู้ต้องขังยาเสพติดและ ผู้ค้ารายย่อยใน เรือนจำ โครงการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติดในรูปแบบวิวัฒน์ พลเมืองราชทัณฑ์

(3) หลักสูตรภาคบังคับเลือก คือ หลักสูตรที่ผู้ต้องขังต้องเลือกเพื่อเข้ารับการอบรมตาม แผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคล เช่น หลักสูตรพัฒนาจิตใจ หลักสูตรการศึกษา หลักสูตรการฝึก วิชาชีพ หลักสูตรการฝึกทักษะการทำงาน และหลักสูตรการพัฒนาทักษะชีวิต

(4) หลักสูตรอื่นๆ ที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

3) ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดจ่ายออกทำงานนอกเรือนจำ พ.ศ. 2561

ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดจ่ายออกทำงานนอกเรือนจำ พ.ศ. 2561 ได้บัญญัติเกี่ยวกับคุณสมบัติผู้ต้องขังที่จะได้รับการพิจารณาให้ออกทำงานนอกเรือนจำ ดังต่อไปนี้

- (1) ต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ต้องขังชั้นกลางขึ้นไป
- (2) ต้องโทษจำคุกเป็นครั้งแรก และไม่เคยกระทำความผิดวินัยมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการถูกสอบสวนข้อเท็จจริงหรือทางวินัย
- (3) ได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 และเหลือโทษจำคุกต่อไป ไม่เกิน 3 ปี 6 เดือน และไม่อยู่ในฐานความผิดที่ไม่อนุญาต
- (4) อัตราส่วนการควบคุม จะจัดให้มีเจ้าหน้าที่ 1 คน ต่อผู้ต้องขังได้ไม่เกิน 20 คน
- (5) เรือนจำและผู้ประกอบการจะร่วมกันจัดทำ “บันทึกข้อตกลงการประสานความร่วมมือในการคืนคนดีสู่สังคม”
- (6) ผู้ต้องขังจะได้รับค่าตอบแทนในลักษณะ “รางวัลปันผล” ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- (7) ไม่อนุญาตให้ผู้ต้องขังทำงานอันตราย ตามที่ระบุไว้ในกฎหมายแรงงาน และไม่อนุญาตให้ทำงานในสถานที่ของครอบครัว/เครือญาติ
- (8) ผู้ต้องขังที่จ่ายออกไปทำงานนอกเรือนจำ จะต้องกลับเข้าเรือนจำไม่เกินเวลา 19.00 นาฬิกา ในวันเดียวกัน (นราธิป ชำนาญศรี, 2560)

การฝึกวิชาชีพนอกเรือนจำและการจ้างงานผู้ต้องขัง

การลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือโครงการ “ประชารัฐ ร่วมสร้างงาน สร้างอาชีพ ผู้ต้องขัง” ระหว่างกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมราชทัณฑ์ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย โดยโครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโอกาสและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ผู้ต้องขัง เตรียมความพร้อมในด้านทักษะฝีมือ จริยธรรม มีรายได้เป็นเงินทุนเพื่อนำไปประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ และไม่ให้กระทำผิดซ้ำ ซึ่งเป็นการส่งเสริมคนดีสู่สังคม กรมราชทัณฑ์ได้ดำเนินการฝึกทักษะอาชีพไปแล้ว จำนวน 35,562 คน จากเป้าหมายการดำเนินงาน 37,000 คน (ข้อมูล ณ เดือนมิถุนายน 2561)

โครงการนี้ได้นำผู้ต้องขังชั้นดีไปฝึกทักษะฝีมือนอกเรือนจำก่อนพ้นโทษ ซึ่งผู้ประกอบการหรือนายจ้างผู้ควบคุมการฝึกจะเห็นความสามารถในการทำงานของผู้ต้องขัง หลายสถานประกอบการมีการรับผู้พ้นโทษเหล่านี้เข้าทำงาน เช่น บริษัท เอ็ดดี้โกลด์ จำกัด (ทำทอง) โรงงานอุตสาหกรรมกระบือดินเผา เต็นท์จันทร์ บริษัท เกรทวอลล์ (1988) จำกัด เป็นต้น รวมทั้งสิ้น 42 แห่ง (ข้อมูล ณ เดือนเมษายน 2561) นอกจากนี้ กระทรวงแรงงาน มีการส่งเสริมการรับงานไปทำที่บ้าน โดยผู้พ้นโทษที่สนใจจะประกอบอาชีพอิสระ สามารถ จดทะเบียนเป็นผู้รับงานไปทำที่บ้าน หรือกู้เงินจากกองทุนเพื่อผู้รับงานไปทำที่บ้าน สำหรับซื้อวัตถุดิบและ อุปกรณ์การผลิต หรือขยายการผลิตเพื่อสร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับผู้รับงานไปทำที่บ้านด้วย โดยมี วงเงินปล่อยกู้ตั้งแต่ 50,000 – 200,000 บาท ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3

ระยะเวลาผ่อนชำระ 2 – 5 ปี โดยระหว่างการฝึกทักษะฝีมือแรงงาน กรมราชทัณฑ์ ได้จัดผู้ควบคุมจากเรือนจำคอยกำกับดูแล จัดเตรียมรถรับส่งจากเรือนจำ อาหาร และอุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัยในการทำงาน

กรมราชทัณฑ์มีภารกิจที่สำคัญในการเสริมสร้างสังคมที่ดีมีคุณภาพ จึงไม่ใช่เพียงแต่การควบคุมดูแลบุคคลที่กระทำความผิดเท่านั้น หากแต่มีภารกิจในการปรับและยกระดับคุณภาพของทรัพยากรบุคคล ของสังคม ไม่ให้สร้างปัญหาและเป็นภาระของสังคม ดังนั้น กรมราชทัณฑ์จึงไม่ได้ควบคุมบุคคลผู้ซึ่งกระทำความผิดแต่อย่างเดียว ยังต้องแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมโดยให้ได้รับโอกาสในการศึกษาอบรมฝึกฝนทักษะวิชาชีพ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และจัดหางานจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ที่ตลาดปัจจุบันต้องการเข้า มาให้ผู้ต้องขังได้ฝึกฝน จนเกิดความชำนาญ เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า งานประกอบตัวถังรถบัส งานประกอบ รถจักรยาน ล้างอัดฉีดรถยนต์ ผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ แผ่นยางรมควัน นวดแผนไทย เกษตรอินทรีย์ปอกผัก ดอกไม้ ประติมากรรม ถักแห-อวน ผลิตภัณฑ์เส้น เป็นต้น

นอกจากนี้ กรมราชทัณฑ์ได้ประชาสัมพันธ์เผยแพร่การรับจ้างแรงงานผู้ต้องขังให้สังคมภายนอกได้รับรู้ถึงศักยภาพในการรับงานของผู้ต้องขังเรือนจำ/ทัณฑสถานใดที่มีผู้พ้นโทษชำนาญงานจะได้ ติดต่อและรับเข้าทำงานในสถานประกอบการได้ เป็นการสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังให้มีงานทำ มีความรู้ความชำนาญ ฝึกความเพียรให้มีความมานะอดทน รักการทำงาน ส่งผลทางด้านจิตใจให้รู้สึก ว่าตนเองมีคุณค่า และรายได้ส่วนหนึ่งผู้ต้องขังจะได้รับรางวัลปันผลไว้ใช้จ่ายระหว่างต้องโทษ นอกจากนี้เป็นการส่งเสริมการมีงานทำของผู้ต้องขังในระหว่างที่ถูกต้องโทษแล้ว ยังเป็นการเตรียมความพร้อมในการทำงานของ ผู้ต้องขังก่อนกลับสู่สังคมภายนอก เมื่อพ้นโทษออกไปแล้ว ผู้ต้องขังได้รับความรู้และมีทักษะ สามารถหางานทำในสถานประกอบการได้ มีรายได้ในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวภายหลังพ้นโทษ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561)

ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ (CARE : Center for Assistance to Reintegration and Employment) กรมราชทัณฑ์

การส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีงานทำหลังจากพ้นโทษแล้ว มีช่องทางให้ผู้ต้องขังและประชาชน ผู้สนใจเข้ารับบริการได้มากมาย ซึ่งกรมราชทัณฑ์ได้ตั้งศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ (CARE : Center for Assistance to Reintegration and Employment) เพื่อให้การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง และการคืนคนดีสู่สังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องได้อย่างเป็นระบบ อำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการ ประกอบด้วย ผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ ญาติ และครอบครัว ผู้ต้องขัง รวมทั้ง ประชาชนผู้สนใจ มีวัตถุประสงค์เป็นศูนย์กลางเพื่อส่งเสริมและประสานการมีงานทำ จัดทำข้อมูลความต้องการมีงานทำของผู้ที่ใกล้พ้นโทษ รวบรวมและจัดทำข้อมูลของผู้ประกอบการในตำแหน่งงานว่าง และ ประสานงานเครือข่ายในการให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ และส่งต่อข้อมูลผู้พ้นโทษ

โดยศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ (CARE) ได้เปิดทำการพร้อมกันในเดือน กุมภาพันธ์ 2561 ในเรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศ จำนวน 137 แห่ง (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2561)

2.1.2 แนวคิดการฝึกทักษะอาชีพ

ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพ ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของทิดแมนและโอฮารา (Tiedeman and O' Hara's Theory of Career Development) (อ้างในสถาบันพัฒนาการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคกลาง, 2555) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ David V. Tiedeman and Robert P.O. Hara ได้สร้างทฤษฎีการพัฒนา อาชีพขึ้นโดยอาศัยทฤษฎีการพัฒนบุคลิกภาพของอีริกสัน (Erikson's Theory of Personality Development) เป็นพื้นฐานนอกจากนี้ทิดแมนและโอฮารายังได้ แนวความคิดจากกินซ์เบิร์กและซูเปอร์มาสร้างทฤษฎีจึงทำให้ทฤษฎีของเขาเป็นทฤษฎีพัฒนาการด้าน อาชีพที่เน้นทั้งด้านการตัดสินใจ เลือกอาชีพและการปรับตัวในอาชีพของบุคคล ทิดแมนและโอฮาราเห็นว่า พัฒนาการด้านอาชีพเป็น กระบวนการที่ต้องสร้างเอกลักษณ์ด้านอาชีพเมื่อบุคคลต้องเผชิญกับงาน เขาได้ อธิบายว่า ประสบการณ์ใหม่ ๆ ทำให้บุคคลสร้างเอกลักษณ์ ด้านอาชีพขึ้นการสร้างเอกลักษณ์ด้านอาชีพ ดังกล่าว เป็นการสร้างเอกลักษณ์ในการทำงานของตนเองเพื่อให้ตนเองสามารถอยู่ในสังคมได้ การสร้าง เอกลักษณ์ของตนเองเป็นปรากฏการณ์ทางด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยา พัฒนาการด้านอาชีพที่เน้นการ ตัดสินใจเลือกอาชีพและการปรับตัวในอาชีพประกอบด้วยขั้นต่าง ๆ หลายขั้นซึ่งบางครั้งอาจจะ เกิดขึ้นซ้ำ แล้วซ้ำเล่าตลอดชีวิตของบุคคลเมื่อบุคคลต้องเปลี่ยนงานใหม่อยู่เสมอ ทฤษฎีของทิดแมนและ โอฮาราแบ่ง ออกเป็นระยะใหญ่ ๆ ได้ 2 ระยะคือ

1) ระยะเตรียมเลือกอาชีพ (Period of Anticipation or Preoccupation ในระยะนี้แบ่ง ออกเป็นขั้นตอนย่อย ๆ ได้ 4 ขั้นคือ

1.1) ขั้นสำรวจ (Exploration Stage) ในขั้นนี้บุคคลจะทำการสำรวจ ข้อมูลต่าง ๆ และ ประเมินตนเองในด้านความสนใจ ความสามารถ ความถนัด ประสบการณ์ ลักษณะ สาขาวิชาและลักษณะ อาชีพต่าง ๆ ตลอดจนการประเมินความเป็นไปได้ในการประกอบอาชีพ

1.2) ขั้นการก่อตัวของความคิด (Crystallization Stage) ในขั้นนี้ บุคคลจะนำเอา ข้อมูลใน ขั้นสำรวจมาพิจารณาพร้อมกับค่านิยมและเป้าหมายในชีวิตของตนเองประเภท ของอาชีพและทางเลือกอื่น ๆ ความคิดจะเริ่มชัดเจนขึ้น

1.3) ขั้นการทดลองเลือกอาชีพ (Choice Stage) ในขั้นนี้บุคคลจะ ทดลองตัดสินใจเลือกอาชีพ การตัดสินใจเลือกอาชีพครั้งนี้จะเป็นการตัดสินใจชั่วคราวหรือถาวรนั้น ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่บุคคลได้ทราบใน ขั้นการสำรวจและขั้นการก่อตัวของความคิด

1.4) ขั้นการพิจารณารายละเอียด (Clarification Stage) ในขั้นนี้บุคคล จะหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อขจัดความสงสัยและเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดและชัดเจนเพียงพอ เพื่อการตัดสินใจเลือกอาชีพที่ แน่นนอน

2) ระยะเวลาประกอบอาชีพและการปรับตัว (Period of Implementation and Adjustment) ในระยะนี้บุคคลพร้อมและเริ่มประกอบอาชีพที่ได้เลือกสรร มาแล้ว ระยะเวลาประกอบอาชีพและการปรับตัวแบ่งออกเป็นขั้นตอนย่อย ๆ ได้ 3 ขั้นคือ

2.1) ขั้นเข้าสู่การศึกษาหรืออาชีพ (Induction Stage) ในขั้นนี้ บุคคลจะเข้าศึกษาในสาขาวิชาชีพ เพื่อเตรียมตัวประกอบอาชีพหรือเริ่มประกอบอาชีพที่ได้เลือกไว้แล้ว โดยทั่วไปบุคคลจะยอมรับและปรับตัวเองเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่

2.2) ขั้นการปรับปรุง (Reformation Stage) ในขั้นนี้บุคคลจะ ได้รับการยอมรับในสภาพแวดล้อมทางการศึกษาหรืออาชีพที่ได้เลือกแล้ว บุคคลจะพยายาม ประนีประนอมกันระหว่างเป้าหมายของตนเองกับของคนกลุ่มใหญ่และในที่สุดเขาก็จะคล้อยตามกัน

2.3) ขั้นความมั่นคง (Integration Stage) ในขั้นนี้บุคคลมีความ มั่นคงและมีความสำเร็จในการศึกษาหรือการประกอบอาชีพและเห็นว่าอาชีพนั้นเหมาะสมกับตนเอง เมื่อบุคคลเกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจกับอาชีพที่เขาเลือก เขาอาจจะเริ่มกระบวนการเลือกอาชีพใหม่อีกโดยใช้ข้อมูลจากกระบวนการเลือกครั้งแรกเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจเลือกอาชีพครั้งต่อไป

การเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์มีผลต่อการจัดการศึกษาทุกสังคม เป็นอย่างมาก เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือ และกระบวนการที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากว่ามนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เมื่อคนได้รับ การพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งด้านสติปัญญา ร่างกายและจิตใจจะเป็นพื้นฐานของพลัง ครอบครั้ว ชุมชนและสังคมที่จะส่งผลต่อการพัฒนาของประเทศโดยรวมอย่างสันติทำให้สังคมไทยสามารถก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง แข่งขันกับนานาประเทศได้อย่างมีศักดิ์ศรีบนพื้นฐาน แห่งความเป็นไทย โดยที่ประชาชนมีความสุข ครอบครั้วอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคม สิ่งแวดล้อมยั่งยืน การพัฒนาคนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด แม้การศึกษาจะเป็นกระบวนการพัฒนาคน แต่ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพเท่านั้น จึงจะเอื้อต่อการพัฒนาประเทศ การจัดการศึกษาของประเทศไทย ในระยะเวลาที่ผ่านมาประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้าน การขยายปริมาณแต่ยังมีปัญหาในด้านความเสมอภาคของประชาชน ส่วนการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาตลอดจนประสิทธิภาพของการจัดการศึกษานั้น ยังไม่สามารถสนองตอบต่อความต้องการในกระบวนการพัฒนา “คน” ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสูงสุดในทุกๆ ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539)

การศึกษาเกี่ยวกับ “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์” จะต้องทำความเข้าใจในความหมายของคำซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญ (Core Processes) ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ดังนี้ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2541, หน้า 459)

1) การฝึกอบรม (Training) การดำเนินงานต่างๆ อย่างเป็นระบบ ที่จะถ่ายทอดความรู้ หรือทักษะความชำนาญ จากคนที่รู้หรือคนที่มีความสามารถไปยังคนที่ไม่รู้ หรือคนที่ไม่สามารถจะทำได้

2) การพัฒนา (Development) เป็นกระบวนการที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่องระยะยาว เพื่อส่งเสริมเพิ่มพูนศักยภาพและประสิทธิผลของมนุษย์ หรือการทำงาน

3) การเรียนรู้ (Learning) กระบวนการที่จะทำให้มนุษย์มีความรู้ ความสามารถ เพิ่มขึ้นมากขึ้นอยู่ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีที่สิ้นสุด

4) การศึกษา (Education) การเรียนรู้ที่มีแบบแผนที่แน่นอนชัดเจน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการฝึกอบรมและพัฒนาสติปัญญาและจิตใจเป็นสำคัญ

5) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD) เป็นศัพท์ที่ใช้อธิบายถึงแนวคิด เชิงบูรณาการและองค์รวม เพื่อการแลกเปลี่ยนพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการทำงานของมนุษย์ โดยใช้เทคนิคและกลยุทธ์การเรียนรู้ต่างๆ

“การฝึกอาชีพ” หรือ “อาชีวศึกษา” เป็นสิ่งที่สะท้อนมิติทางเศรษฐศาสตร์อย่างชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539) ทั้งนี้เพราะแสดงนัยถึงการฝึกฝน หรือศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพสร้างผลผลิตสำหรับการดำรงชีวิต การฝึกฝนทักษะเหล่านี้แตกต่างจากการศึกษาในระบบแบบดั้งเดิม ซึ่งมีได้ให้ความสำคัญกับการผลิตในเชิง เศรษฐศาสตร์โดยตรง เมื่อพิจารณาถึงการศึกษายุคโบราณที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาความจริง คณิตศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ตลอดจนศิลปศาสตร์แขนงต่างๆ จะพบว่าจุดมุ่งหมายมิได้เป็นไป เพื่อการฝึกฝนทักษะเพื่อเลี้ยงชีพ แต่เป็นไปเพื่อความงอกงามทางสติปัญญา และการสร้างสุนทรีย์เป็นสำคัญ โดยพื้นฐานแล้วคุณค่าของการฝึกอาชีพจึงเป็นเรื่องทางเศรษฐศาสตร์โดยตรง

แม้ว่าความสามารถในการสร้างผลผลิตของมนุษย์จะถือเป็นปัจจัยการผลิตประเภทหนึ่ง แต่หากพิจารณาในบางแง่มุมแล้วจะพบว่ามีคุณลักษณะที่แตกต่างจากปัจจัย การผลิตประเภทอื่นๆ ประเด็นสำคัญที่สุดคือ มนุษย์ถือเป็นปัจจัยการผลิตที่มีชีวิต ดังนั้นระดับของการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาจึงมีสูงกว่าปัจจัยการผลิตประเภทอื่นๆ และที่สำคัญถือเป็นปัจจัย การผลิตที่ควบคุมการเปลี่ยนแปลงของปัจจัย อื่นๆ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการในการใช้ประโยชน์จากเครื่องจักร ที่ดิน และเงิน ต่างอยู่ ภายใต้การควบคุมของมนุษย์ทั้งสิ้น (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2541) อย่างไรก็ตามความสามารถในการใช้ ประโยชน์หรือควบคุมพัฒนาการของปัจจัยการผลิตอื่นๆ มิได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่จำเป็นต้องอาศัย การเรียนรู้และฝึกฝนจนเกิดความแตกฉานและชำนาญจึงจะทำให้การสร้างผลผลิตเกิดประโยชน์สูงสุด การฝึกทักษะเหล่านี้หากกระทำได้ถึงจุดหนึ่งจะสามารถใช้ประโยชน์หรือควบคุมปัจจัยการผลิตอื่นๆ ได้ และหากเชี่ยวชาญมากขึ้นก็จะกลายเป็นการดัดแปลงหรือสร้างชิ้นใหม่ เพื่อช่วยให้ การสร้างผลผลิตมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นอกจากนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยการผลิตประเภทอื่น โดยเฉพาะที่ดินและวัตถุดิบแล้วจะพบ ถึงความแตกต่างที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ในระยะยาวแล้ววัตถุดิบและที่ดินจะกลายเป็นปัจจัยการผลิต ที่ยากแก่การสร้างขึ้นทดแทน ขณะที่จำนวนประชากรขยายตัวขึ้นเรื่อยๆ ทรัพยากรหลายประเภทที่เคย เชื่อว่ามีจำนวนมหาศาล และเป็นสิ่งที่ไม่สูญสิ้น อาทิ ที่ดิน น้ำ หรือแม้แต่อากาศ เริ่มแปรสภาพเป็น ทรัพยากรที่ขาดแคลน แทบไม่ต้องพูดถึงทรัพยากรอื่นๆ โดยเฉพาะแร่ธาตุ ซึ่งกลายเป็นสิ่งที่ขาดแคลน และจะหมดสิ้นไปในระยะเวลาอีกไม่นานนัก (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2541) ในประเด็นนี้จึงจะเห็นได้ว่า ขณะที่แรงงานหรือ ประชากรเพิ่มขึ้นนั้น ปัจจัยการผลิตประเภทอื่นกลับลดลงภายใต้สถานการณ์นี้จึง เท่ากับว่า มนุษย์จะเป็นปัจจัยการผลิตประเภทเดียวที่จะสามารถสร้างขึ้นทดแทนได้อย่างแท้จริง แต่

ประเด็นสำคัญคือ การสร้างขั้นตอนที่แน่นอนมิใช่เป็นในแง่ของจำนวนหรือปริมาณ ทั้งนี้เพราะหากมีการเพิ่มขึ้นของปริมาณเพียงอย่างเดียวแล้วกลับเป็นการทำลายโอกาสของการใช้ประโยชน์สูงสุดของปัจจัยการผลิตอื่นๆ แต่การทดแทนจะต้องเป็นไปในทิศทางที่ว่าประสิทธิภาพของการใช้ประโยชน์สูงสุดในปัจจัยการผลิตประเภทอื่นๆ จะต้องเพิ่มสูงขึ้น ในแง่หนึ่งเองที่การฝึกอาชีพหรือพัฒนาฝีมือในการทำงานกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญของการผลิตในปัจจุบันและโดยเฉพาะในอนาคต ทั้งนี้เพราะการฝึกอาชีพและพัฒนาฝีมือจะหมายถึง การเพิ่มประสิทธิภาพ หรือในอีกแง่หนึ่งคือ การเพิ่มประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ซึ่งหมายถึงการยืดเวลาการหมดสิ้นของทรัพยากรเหล่านั้นได้

ในการปฏิบัติแล้ว ระบบการฝึกอาชีพของแต่ละประเทศจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการ นับแต่ความคลี่คลายด้านประวัติศาสตร์ การปกครอง ระบบการศึกษา ตลอดจนค่านิยมของนายจ้างและลูกจ้าง อย่างไรก็ตามระบบการฝึกอาชีพในแทบทุกประเทศ มักจะแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา, 2539) คือ

1) การฝึกอาชีพโดยนายจ้าง ซึ่งตามประวัติศาสตร์ได้แสดงให้เห็นแล้วว่าเป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นก่อนและยังคงความสำคัญมาจนปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะนายจ้างเป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการฝึกอาชีพ การฝึกอาชีพรูปแบบนี้อาจบังเกิดขึ้นในสถานประกอบการหรือโดยการจัดของสมาคมการค้าต่างๆ

2) การฝึกอาชีพโดยสถาบันการศึกษา การคลี่คลายของระบบนี้ได้เข้ามารองรับความต้องการของอุตสาหกรรมที่เพิ่มมากขึ้น ตลอดจนเป็นการสร้างระบบฝึกที่เป็น มาตรฐานเดียวกันที่เปิดโอกาสแก่ประชากรของประเทศ รูปแบบการฝึกประเภทนี้จะเกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการศึกษาของประเทศ อันได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ

3) การฝึกอาชีพโดยสถาบันเฉพาะ สำหรับประชากรกลุ่มที่ต้องการออกจากการศึกษาก่อนวัยอันควร และยังขาดทักษะในการประกอบอาชีพนั้น จำเป็นจะต้องมี หน่วยงานที่รับผิดชอบในการฝึกหรืออบรมอาชีพให้กับบุคคลเหล่านี้ ก่อนจะก้าวเข้าสู่ ตลาดแรงงาน สถาบันเฉพาะเหล่านี้ยังเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะของแรงงานที่กำลังทำงานอยู่ ในแทบทุกประเทศจะพบว่าหน้าที่นี้เป็นของกระทรวงแรงงาน

4) การฝึกอาชีพโดยลูกจ้างในหลายกรณีจะพบว่าลูกจ้างจะรวมตัวกันเพื่อจัดหลักสูตรฝึกอาชีพในกลุ่มลูกจ้างด้วยตนเอง ผู้รับผิดชอบสำคัญในรูปแบบนี้คือ สหภาพแรงงาน

ในแต่ละประเทศจะมีความผสมผสานของรูปแบบต่างๆ เช่น นายจ้างอาจเป็นผู้สนับสนุนสถาบันการศึกษาของรัฐ เพื่อให้ทำการสอนอาชีวศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหนึ่งๆ หรือหลักสูตรหรือแผนการพัฒนาฝีมือแรงงานอาจกำหนดจากองค์กร ที่มีองค์ประกอบจากนายจ้างและลูกจ้างร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

นอกจากนี้ยังประสบปัญหาในด้านของมาตรฐานฝีมือ และการให้ การรับรองและตรวจสอบจากรัฐหรือสมาคมวิชาชีพต่างๆ ในประเทศเหล่านั้น

การฝึกอาชีพแก่ผู้ต้องขัง หมายถึง การจัดกิจกรรม โดยเจ้าหน้าที่ เรือนจำและทัณฑสถานภายใต้หลักการและวิธีปฏิบัติ (กระทรวงมหาดไทย, 2541) ซึ่งมีบัญญัติไว้ในกฎหมายราชทัณฑ์ที่มุ่งต่อการลงโทษ การฟื้นฟูจิตใจ การพัฒนาฝีมือวิชาชีพ แก่ผู้ต้องขัง เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งตัวผู้ต้องขังและสังคมจะเห็นได้ว่า

การพิจารณาถึงวัตถุประสงค์แห่งการใช้แรงงานและการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังตามความหมายดังกล่าวข้างต้น ประกอบด้วย เป้าหมายหลายประการคือ เพื่อเป็นการลงโทษ เพื่อปลูกฝังนิสัยรักการทำงาน เพื่อชดเชย ค่าใช้จ่ายของรัฐ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อธำรงไว้ซึ่งการปกครองและรักษาระเบียบวินัย ของผู้ต้องขัง เพื่อป้องกันการว่างงาน และเพื่อประโยชน์ในการประกอบวิชาชีพของ ผู้ต้องขัง ภายหลังการ ปลดปล่อยหรือพ้นโทษไปแล้ว

ประเสริฐ เมฆมณี (2519) กล่าวถึง ลักษณะในการใช้แรงงานและการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังมีหลาย ประการดังนี้

1) การฝึกวิชาชีพเบ็ดเตล็ดโดยทั่วไป เป็นการใช้แรงงานผู้ต้องขัง ที่เกี่ยวกับการรักษาความ สะอาด อนามัย สุขาภิบาล การบำรุงซ่อมแซมเรือนจำและทัณฑสถาน การใช้ แรงงานตามความถนัด เฉพาะตัว การใช้แรงงานเพื่อประโยชน์สาธารณะนอกเรือนจำและ ทัณฑสถาน หรือเป็นการทำงานตาม คำสั่งของเจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งการจัด กิจกรรมแก่ผู้ต้องขังลักษณะนี้ มีกำหนดไว้ใน มาตรา 22 และ 23 แห่ง พ.ร.บ. ราชทัณฑ์ พ.ศ. 2497

2) การใช้แรงงานและฝึกวิชาชีพในสาขาเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ การใช้แรงงานและฝึกวิชาชีพ ผู้ต้องขังในลักษณะนี้ กระทำได้กว้างขวางและประหยัด ส่งผลดีต่อด้าน สุขภาพอนามัย และลดความ แออัดขัดแย้งของผู้ต้องขังได้ส่วนหนึ่ง เช่น การนำผู้ต้องขังทำ การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ในเนื้อที่ภายใน ของเรือนจำและทัณฑสถาน หรือทัณฑสถานเปิด หรือเรือนจำชั่วคราว

3) การฝึกวิชาชีพอุตสาหกรรมในเรือนจำและทัณฑสถาน การฝึกวิชาชีพหลักที่เป็นประโยชน์ยิ่ง ต่อการประกอบอาชีพของผู้ต้องขัง ภายหลังการปลดปล่อยและเป็นผลดีในด้านการเพิ่มพูนเงินทุนฝึ กวิชาชีพต่อผู้ต้องขังอันเกิดขึ้นจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ รวมทั้งสามารถแก้ไขปัญหการว่างงาน ของผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมอยู่ในเรือนจำเป็นอย่างดี เช่น การฝึกวิชาชีพช่างไม้ ช่างมุก ช่างหวาย แนวการ ฝึกอาชีพด้านนี้จะทวีความสำคัญยิ่งขึ้น เนื่องจากวัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติ จะมีปริมาณลดลงและ ราคาสูงขึ้น จะมีผลกระทบต่อกิจการฝึกอาชีพของกรมราชทัณฑ์ ดังนั้น จึงสมควรที่จะได้จัดเตรียม แผนงานการฝึกวิชาชีพ เพื่อรองรับ แนวการฝึกวิชาชีพในระบบอุตสาหกรรมต่อไปในอนาคต

4) การส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพในระบบกึ่งอาชีว การดำเนินงานในลักษณะนี้ได้กำหนด ทิศทางปฏิบัติอยู่ 2 ประการ คือ การจัดตั้งเรือนจำและทัณฑสถานเพื่อฝึก วิชาชีพโดยเฉพาะ เช่น การ จัดระบบเรือนจำอุตสาหกรรมในสหรัฐอเมริกา สวีเดน ซึ่งมีการฝึก วิชาชีพช่างเหล็ก ช่างยนต์ ช่างวิทยุ ซึ่ง เป็นงานทำรายได้ให้แก่เรือนจำอย่างมาก รวมทั้งการจัดตั้งเรือนจำชั่วคราวเคลื่อนที่ โดยคัดเลือกผู้ต้องขัง ที่ประพฤติตนดีและสนใจในการทำงานเพื่อปลูกป่า หรือสร้างทางแก่ส่วนราชการ ประการที่ 2 คือการ ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังที่มีความรู้ความสามารถและสนใจในการฝึกวิชาชีพได้มีโอกาสศึกษาและฝึกฝนพัฒนา งานวิชาชีพในสถาบันการศึกษา วิธีการนี้ปฏิบัติอย่างกว้างขวางในประเทศญี่ปุ่น อังกฤษ และ สหรัฐอเมริกา

ระบบการใช้แรงงานและฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังที่เหมาะสมกับระบบ กรมราชทัณฑ์ไทยมีอยู่ 4 ระบบ (สุรสารค์ เอกโชติ, 2541) ดังนี้

1) ระบบการใช้แรงงานผู้ต้องขังผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ เป็นการใช้แรงงาน ผู้ต้องขังที่อยู่ในความรับผิดชอบของเรือนจำและทัณฑสถาน ทั้งในด้านการผลิตและจำหน่าย และได้แบ่งเงินรางวัลปันผลแก่ผู้ต้องขัง ตามคุณค่าแห่งการทำงานซึ่งมีใช้ค่าจ้าง

2) ระบบรัฐเกื้อกูล โดยรัฐส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐหรือส่วนราชการต่างๆ เป็นผู้สั่งจ้างหรือจัดซื้อผลิตภัณฑ์จากฝีมือของผู้ต้องขังโดยตรง เช่น การทำรองเท้า การตัดเย็บเครื่องแบบราชการทหาร ตำรวจ เป็นการช่วยประหยัดเงินงบประมาณของรัฐ และเป็นผลดีในการพัฒนาส่งเสริมการฝึกวิชาชีพและการว่างงานของผู้ต้องขัง

3) ระบบการใช้แรงงานผู้ต้องขังทำงานโยธาและกิจกรรมสาธารณะ โดยการใช้แรงงานผู้ต้องขังในกิจกรรมสาธารณะ เช่น การซ่อมแซมถนน การขุดคลองระบายน้ำ และปลูกสวนผัก

4) ระบบการใช้แรงงานผู้ต้องขังทางเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ โดยการใช้แรงงานและฝึกวิชาชีพทางเกษตรกรรมในเรือนจำเปิด หรือทัณฑสถานเปิด หรือเรือนจำชั่วคราว

2.1.3 แนวคิดการคิดวิเคราะห์

การคิดเชิงวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการจำแนก แยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้น (ประไพ ศิวะลีลาวิลาศ, 2555)

การคิดเชิงวิเคราะห์ เปรียบเสมือนการเห็น “ผลลัพธ์” ของบางสิ่งแล้วไม่ด่วนสรุปทันทีว่า มันเกิดจากสาเหตุใด มีองค์ประกอบใด มีความเป็นมาอย่างไร แต่พยายามหาข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเสียก่อนว่า ผลลัพธ์ที่เราเห็นนั้น เกิดจาก “สาเหตุที่แท้จริงคืออะไร” โดยมาจากสมมุติฐานที่ว่า ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นมานั้น ย่อมมีที่มาที่ไป ย่อมมีเหตุมีผล และมีองค์ประกอบย่อยๆ ซ่อนอยู่ภายใน ซึ่งอาจจะสอดคล้องหรือตรงกันข้ามกับ สิ่งที่ปรากฏภายนอก ดังนั้น การจะเข้าใจสภาพที่แท้จริงจึงจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ เพื่อตอบคำถามที่ว่า “สิ่งนี้เป็นมาจากอะไร และเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น” ก่อนที่เราจะสรุปความหรือตัดสินใจบางอย่างเกี่ยวกับ เรื่องนั้น

การคิดวิเคราะห์เป็นกระบวนการทางจิตสำนึกเพื่อวิเคราะห์หรือ ประเมินข้อมูล ในคำแถลง หรือข้อเสนอที่มีผู้แถลงหรืออ้างว่าเป็นความจริง การคิดวิเคราะห์เป็นรูปแบบของกระบวนการที่สะท้อนให้เห็นความหมายของคำแถลง (statement) และการตรวจสอบหลักฐานที่ได้รับการไตร่ตรองด้วยเหตุและผล แล้วจึงทำการตัดสินคำแถลงหรือข้อเสนอที่ถูกอ้างว่าเป็นความจริงนั้น

หลักการคิดเชิงวิเคราะห์

หลักการคิดเชิงวิเคราะห์โดยพื้นฐานเกี่ยวข้องกับ การจำแนกแยกแยะข้อมูลออกเป็นส่วนๆ ตรวจสอบอย่างละเอียด หาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล เพื่อความเข้าใจ ก่อนที่จะประเมินและตัดสินใจ

เกี่ยวกับเรื่อง นั้นๆ เราต้องเรียนรู้ที่จะมองสิ่งนั้น “มองสิ่งที่เห็น.....ให้เป็น.....เช่นที่มันเป็นอยู่” เพื่อให้รู้ว่าเรื่องนั้นเกี่ยวกับอะไร ไม่ด่วนสรุปหรือด่วนแสดงทัศนะใดๆ เกี่ยวกับเรื่องนั้น เป็นการแสดงความปรารถนาสืบสาวเรื่องนั้นในระดับลึกกลง กว่าเดิม โดยพยายามทำความเข้าใจ หาที่มาที่ไปกับเรื่องนั้น เชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล เพื่อให้รู้ข้อเท็จจริง ก่อนที่จะดำเนินการใดๆ ลงไป

องค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์

1) **ความสามารถในการตีความ** เราจะไม่สามารถวิเคราะห์สิ่งต่างๆ ได้หากไม่เริ่มต้นด้วยการ ทำความเข้าใจข้อมูลที่ปรากฏ แรกเริ่มจึงจำเป็นต้องพิจารณาข้อมูลที่ได้รับว่าอะไรเป็นอะไรด้วยการตีความ

การตีความ หมายถึง การพยายามทำความเข้าใจและให้เหตุผลแก่สิ่งที่เราต้องการจะวิเคราะห์ เพื่อแปลความหมายที่ไม่ปรากฏโดยตรงของสิ่งนั้น เป็นการสร้างความเข้าใจต่อสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์โดยสิ่งนั้น ไม่ได้ปรากฏโดยตรง คือ ตัวข้อมูลไม่ได้บอกโดยตรง แต่เป็นการสร้างความเข้าใจที่เกินกว่าสิ่งที่ปรากฏในข้อมูลที่ นำมาวิเคราะห์และการตีความของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับความรู้จากประสบการณ์หรือการตีความจากข้อเขียนว่า ผู้เขียนมีแรงจูงใจอะไรในการเขียน เขียนไปเพื่ออะไร และการตีความได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่แต่ละคนใช้เป็น มาตรฐานในการตีความประกอบกับความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล

2) **ความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะวิเคราะห์** การวิเคราะห์ได้ดีนั้นจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานในเรื่องนั้น เพราะความรู้จะช่วยในการกำหนดขอบเขตของการวิเคราะห์แจกแจงและจำแนกได้ว่าเรื่องนั้นเกี่ยวข้องกับอะไร องค์ประกอบย่อยๆ อะไรบ้าง มีทั้งหมดหมู่จัดลำดับความสำคัญอย่างไร และรู้ว่า อะไรเป็นสาเหตุก่อให้เกิดอะไร

3) **ความช่างสังเกต ช่างสงสัยและช่างถาม** นักคิดวิเคราะห์จะต้องมีองค์ประกอบทั้งสามนี้ร่วมกัน คือ ต้องเป็นคนช่างสงสัย.....เมื่อเห็นความผิดปกติแล้วไม่ละเลยไปแต่หยุดพิจารณา ขบคิด ไตร่ตรอง และต้องเป็น คนช่างถาม.....ขอตั้งคำถามกับตัวเองและคนรอบๆ ข้างเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การคิดต่อเกี่ยวกับเรื่อง นั้น การตั้งคำถามจะนำไปสู่การสืบค้นความจริงและเกิดความชัดเจนในประเด็นที่การวิเคราะห์

4) **ความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล** นักคิดวิเคราะห์จะต้องมีความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล สามารถค้นหาคำตอบได้ว่า

อะไรเป็นสาเหตุให้เกิดสิ่งนี้

เรื่องนั้นเชื่อมโยงกับเรื่องนี้ได้อย่างไร

เรื่องนี้ใครเกี่ยวข้องบ้าง เกี่ยวข้องกันอย่างไร

เมื่อเกิดเรื่องนี้จะส่งผลกระทบอย่างไรบ้าง

นักคิดวิเคราะห์ที่ดี

1) รับข้อมูลแล้วอย่าด่วนสรุป ควรมีความให้กระจ่าง

- กำหนดนิยามที่ตรงกัน
 - ตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุผล
- 2) มีปัญหาอย่าด่วนแก้ ตรวจสอบให้แน่ใจว่า “อะไรคือปัญหา?.....” มีปัญหาจะทำอย่างไร?.....
- 3) ฝึกการตั้งคำถามเชิงวิเคราะห์ (5W1H)
- ใคร (Who)
 - ทำอะไร (What)
 - ที่ไหน (Where)
 - เมื่อไร (When)
 - อย่างไร (How)
 - เพราะเหตุใด ทำไม (Why)

สรุป การคิดวิเคราะห์คือ การระบุความสำคัญ ของใจความสำคัญของเรื่อง แจกแจงและ จำแนก ข้อมูลและบอกความสัมพันธ์บอกเหตุผลของข้อมูล ในสถานการณ์นั้นได้

เทคนิคการคิดวิเคราะห์

การคิดวิเคราะห์เป็นการคิดโดยใช้สมองซีกซ้าย เป็นหลัก เป็นการคิดเชิงลึก คิดอย่างละเอียด จากเหตุไปสู่ผล ตลอดจนการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผล

ประโยชน์ของการคิดวิเคราะห์

- ช่วยให้เราเข้าใจข้อเท็จจริง รู้เหตุผลเบื้องหลังของสิ่งที่เกิดขึ้น เข้าใจความเป็นมาเป็นไปของ เหตุการณ์ต่าง ๆ
- เป็นฐานความรู้ในการนำไปใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหา
- ช่วยให้เราหาเหตุผลที่สมเหตุสมผลให้กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง
- ช่วยประมาณความน่าจะเป็น

ทักษะการคิดวิเคราะห์

ก. ทักษะการคิดขั้นพื้นฐานที่สำคัญมีจำนวนมาก ได้แก่

1) ทักษะการสื่อสาร ประกอบด้วย

- ทักษะการฟัง
- ทักษะการใช้ความรู้
- ทักษะการจำ
- ทักษะการอธิบาย
- ทักษะการอ่าน
- ทักษะการทำความเข้าใจ
- ทักษะการรับรู้

- ทักษะการบรรยาย
- ทักษะการเก็บความรู้
- ทักษะการพูด
- ทักษะการตั้งความรู้
- ทักษะการเขียน
- ทักษะการจำได้
- ทักษะการแสดงออก

2) ทักษะที่เป็นแกนหรือทักษะขั้นพื้นฐานทั่วไป ได้แก่

- ทักษะด้านการสังเกต
- ทักษะการระบุ
- ทักษะการสำรวจ
- ทักษะการจำแนกความแตกต่าง
- ทักษะการตั้งคำถาม
- ทักษะการจัดลำดับ
- ทักษะการรวบรวมข้อมูล
- ทักษะการเปรียบเทียบ
- ทักษะการจัดหมวดหมู่
- ทักษะการอ้างอิง
- ทักษะการตีความ
- ทักษะการแปลความ
- ทักษะการเชื่อมโยง
- ทักษะการขยายความ
- ทักษะการใช้เหตุผล
- ทักษะการสรุปความ

ข. ทักษะการคิดขั้นสูงที่สำคัญมีดังนี้

- ทักษะการนิยาม
- ทักษะการวิเคราะห์
- ทักษะการผสมผสาน
- ทักษะการจัดระบบ
- ทักษะการสร้าง
- ทักษะการจัดโครงสร้าง
- ทักษะการปรับโครงสร้าง
- ทักษะการหาแบบแผน

- ทักษะการหาความเชื่อพื้นฐาน
- ทักษะการทำนาย
- ทักษะการตั้งสมมติฐาน
- ทักษะการตรวจสอบสมมติฐาน
- ทักษะการกำหนดเกณฑ์
- ทักษะการพิสูจน์
- ทักษะการประยุกต์

กระบวนการคิดวิเคราะห์

กระบวนการคิดวิเคราะห์เป็นการแสดงให้เห็นจุดเริ่มต้น สิ่งที่สืบเนื่องหรือเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในระบบการคิด และจุดสิ้นสุดของการคิด โดยกระบวนการคิดวิเคราะห์มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบเรื่อง ความสามารถในการให้เหตุผลอย่างถูกต้อง รวมทั้งเทคนิคการตั้งคำถามจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับทุกๆขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ระบุหรือทำความเข้าใจกับประเด็นปัญหา ผู้ที่จะทำการคิดวิเคราะห์จะต้องทำความเข้าใจปัญหาอย่างกระจ่างแจ้ง ด้วยการตั้งคำถามหลายๆคำถาม เพื่อให้เข้าใจปัญหาต่างๆ ที่กำลังเผชิญอยู่นั้น อย่างดีที่สุด ตัวอย่างคำถาม เช่น ปัญหานี้เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดของบ้านเมืองใช่หรือไม่ (ความสำคัญ)ยังมีปัญหา อื่นๆ ที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันอีกหรือไม่ (ความสำคัญ) ทราบได้อย่างไรว่าเรื่องนี้เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด (ความชัดเจน)

ขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ในขั้นนี้ผู้ที่จะทำการคิดวิเคราะห์จะต้องรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น จากการสังเกต จากการอ่าน จากข้อมูลการประชุม จากข้อเขียน บันทึกการประชุม บทความ จากการสัมภาษณ์การวิจัย และอื่นๆการเก็บข้อมูลจากหลายๆ แหล่ง และด้วยวิธีการหลายๆ วิธีจะทำให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ชัดเจน และมีความเที่ยงตรงคำถามที่จะต้องตั้งในตอนนี้ได้แก่ เราจะหาข้อมูลให้ครบถ้วน โดยวิธีใดได้อีกบ้างและหาอย่างไร (เที่ยงตรง), ข้อมูลนี้มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาอย่างไร (ความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง), จำเป็นต้องหาข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องใดอีกบ้าง (ความกระชับพอดี)

ขั้นที่ 3 พิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล หมายถึงผู้ที่คิดวิเคราะห์พิจารณาความถูกต้องเที่ยงตรงของสิ่งที่นำมาอ้าง รวมทั้งการประเมินความพอเพียงของข้อมูลที่จะนำมาใช้คำถามที่ควรจะนำมาใช้ ในตอนนี้ได้แก่ ข้อมูลที่ได้มามีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงไร (ความเที่ยงตรง), เราจะหาหลักฐานได้อย่างไรถ้าข้อมูลที่ได้มาเป็นเรื่องจริง (ความเที่ยงตรง), ยังมีเรื่องอะไรอีกในส่วนนี้ที่ยังไม่รู้ (ความชัดเจน), ยังมีข้อมูลอะไรในเรื่องนี้อีกที่ยังไม่นำมากล่าวถึง (ความกว้างของการมอง)

ขั้นที่ 4 การจัดข้อมูลเข้าเป็นระบบ เป็นขั้นที่ผู้คิดจะต้องสร้างความคิด ความคิดรวบยอด หรือสร้างหลักการขึ้นให้ได้ด้วยการเริ่มต้นจากการระบุลักษณะของข้อมูล แยกแยะข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น จัดลำดับ ความสำคัญของข้อมูล พิจารณาขีดจำกัดหรือขอบเขตของปัญหารวมทั้งข้อตกลงพื้นฐาน การสังเคราะห์ข้อมูลเข้า เป็นระบบและกำหนดข้อสันนิษฐานเบื้องต้นคำถามที่ควรนำมาใช้ในตอนนี้ได้แก่

ข้อมูลส่วนนี้เกี่ยวข้องกับปัญหา อย่างไร (ความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง), จำเป็นต้องหาข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องนี้อีกหรือไม่จากใครที่ใด (ความกว้างของ การมอง), อะไรบ้างที่ทำให้การจัดข้อมูลในเรื่องนี้เกิดความลำบาก (ความลึก), จะตรวจสอบได้อย่างไรว่าการจัด ข้อมูลมีความถูกต้อง (ความเที่ยงตรง), สามารถจัดข้อมูลโดยวิธีอื่นได้อีกหรือไม่

ขั้นที่ 5 ตั้งสมมติฐาน เป็นขั้นที่นักคิดวิเคราะห์จะต้องนำข้อมูลที่จัดระบบระเบียบแล้วมาตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อกำหนดขอบเขตและการหาข้อสรุปของข้อคำถาม หรือปัญหาที่กำหนดไว้ซึ่งจะต้องอาศัยความคิด เชื่อมโยงสัมพันธ์ในเชิงของเหตุผลอย่างถูกต้อง สมมติฐานที่ตั้งขึ้นจะต้องมีความชัดเจนและมาจากข้อมูลที่ถูกต้อง ปราศจากอคติหรือความลำเอียงของผู้ที่เกี่ยวข้องคำถามที่ควรนำมาใช้ในตอนนี้ได้แก่ ถ้าสมมติฐานที่ตั้งขึ้นถูกต้อง เราจะมีวิธีตรวจสอบได้อย่างไร (ความเที่ยงตรง), สามารถทำให้ กระชับกว่านี้ได้หรือไม่ (ความกระชับ ความพอดี), รายละเอียดแต่ละส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาอย่างไร (ความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง)

ขั้นที่ 6 การสรุป เป็นขั้นตอนของการลงความเห็น หรือการเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลกับผลอย่างแท้จริง ซึ่งผู้คิดวิเคราะห์จะต้องเลือกพิจารณาเลือกวิธีการที่เหมาะสมตามสภาพของข้อมูลที่ปรากฏ โดยใช้ เหตุผลทั้งทางตรรกศาสตร์เหตุผลทางวิทยาศาสตร์และพิจารณาถึงความเป็นไปได้ตามสภาพที่เป็นจริงประกอบ กัน คำถามที่ควรนำมาถาม ได้แก่ เราสามารถจะตรวจสอบได้หรือไม่ตรวจสอบอย่างไร (ความเที่ยงตรง), ผลที่เกิดขึ้นมันมีที่มาจากอย่างไร (ความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง), ข้อสรุปนี้ทำให้เราเข้าใจอะไรได้บ้าง (ความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง), สิ่งสรุปนั้นเป็นเหตุผลที่สมบูรณ์หรือไม่ (หลักตรรกวิทยา)

ขั้นที่ 7 การประเมินข้อสรุป เป็นขั้นสุดท้ายของการคิดวิเคราะห์เป็นการประเมินความสมเหตุสมผลของการสรุป และพิจารณาผลสืบเนื่องที่จะเกิดขึ้นต่อไป เช่น การนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง หรือการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงๆ คำถามที่ควรนำมาถามได้แก่ส่วนไหนของข้อสรุปที่มีความสำคัญที่สุด (ความสำคัญ) ยังมีข้อสรุปเรื่องใดอีกที่ควรนำมากล่าวถึง (ความกว้างของการมอง), ถ้านำเรื่องนี้ไปปฏิบัติจะมีปัญหาอะไรเกิดขึ้นบ้าง (ความกว้างของการมอง), อะไรจะทำให้ปัญหาความซับซ้อนยิ่งขึ้น (ความลึก)

สรุปได้ว่ากระบวนการคิดวิเคราะห์มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการแก้ปัญหาต่างๆของมนุษย์ การคิดวิเคราะห์เป็นจะช่วยให้มนุษย์มองเห็นปัญหา ทำความเข้าใจปัญหา รู้จักปัญหาอย่างแท้จริง และสามารถ แก้ปัญหาทั้งหลายได้

2.1.4 แนวคิดการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขัง

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการพ้นจากเรือนจำ

(ราชกิจจานุเบกษา, 2560) หมวด 6 การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการพ้นจากเรือนจำ

มาตรา 64 ให้เรือนจำเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยริเริ่มเตรียมการตั้งแต่ได้รับตัว ผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำ เพื่อให้มีกระบวนการในการส่งเสริมและช่วยเหลือผู้ต้องขังได้อย่างถูกวิธีและเหมาะสม เพื่อให้ผู้ต้องขังแต่ละคนกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ รวมทั้งต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการเรื่องส่วนตัว

เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์

มาตรา 65 ผู้ต้องขังที่จำคุกมาแล้วจนเหลือโทษที่ต้องจำคุกตามระเบียบที่กรมราชทัณฑ์ กำหนด ให้เรือนจำจัดให้พักการทำงาน และในกรณีที่เห็นสมควรให้จัดแยกคุมขังไว้ต่างหากจากผู้ต้องขังอื่น แล้วจัดให้ได้รับการอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

มาตรา 66 ในกรณีที่ผู้ต้องขังซึ่งถึงกำหนดปล่อยป่วยหนัก ไม่สามารถไปจากเรือนจำได้ และขออนุญาตอยู่รักษาตัวในเรือนจำต่อไป ให้ผู้บัญชาการเรือนจำพิจารณาอนุญาตตามที่เห็นสมควร แต่ต้องรายงานให้อธิบดีทราบ

มาตรา 67 เมื่อจะปล่อยตัวผู้ต้องขัง ให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้ (1) เรียกคืนทรัพย์สินที่เป็นของทางราชการ (2) จ่ายเครื่องแต่งกายให้ตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด สำหรับผู้ต้องขังที่ไม่มีเครื่องแต่งกาย จะแต่งออกไปจากเรือนจำ (3) ทำหลักฐานการปล่อยตัว (4) คืนทรัพย์สินของผู้ต้องขังให้แก่ผู้ต้องขัง รวมทั้งเงินรางวัลและเงินทำขวัญ (5) ออกใบสำคัญการปล่อยนักโทษเด็ดขาดที่พ้นโทษ

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

(กรมราชทัณฑ์, 2561) การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (การฟื้นฟูจิตใจ การวางแผนชีวิต การสงเคราะห์หลังปล่อย แนะนำอาชีพ) การดำเนินงานตามหลักสูตร

1) การเสริมสร้างสมรรถภาพทางร่างกาย มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีความพร้อม ทางด้านร่างกาย มีความแข็งแรง อดทน มีระเบียบวินัย เป็นการเตรียมพร้อมเพื่อเข้าสู่กิจกรรมอื่น ประกอบด้วย กิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

- การฝึกกระเปาะแถว การฝึกระเบียบวินัยประจำวัน ฯลฯ
- การออกกำลังกายบริหาร
- การเล่นเกมและนันทนาการ
- กิจกรรมค้นหาสาระและคุณค่าชีวิต Walk Rally for Life

2) การพัฒนาด้านจิตใจ มีวัตถุประสงค์ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สร้างจิตสำนึก และความเข้มแข็งในด้านจิตใจ ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

- ทักษะในการใช้ชีวิต ได้แก่ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง ทักษะการปฏิเสธ ทักษะการตัดสินใจและแก้ปัญหา ฯลฯ

- อบรมหลักสูตรตามลัทธิศาสนาแบบเข้มข้น โดยเชิญวิทยากรที่เป็นผู้สอนศาสนาของแต่ละศาสนาและจัดอบรมตามความเหมาะสม เช่น ศาสนาพุทธ มีการฝึกวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น

3) การฝึกทักษะอาชีพ มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับอาชีพอิสระและอาชีพระยะสั้น ให้สามารถนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดแรงงานและความสมัครใจของผู้ต้องขัง กำหนดไว้ 5 อาชีพ

4) การพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว มีวัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนสร้างเสริมความมั่นใจและความมุ่งมั่นในการปรับตนเป็นพลเมืองดีของ สังคม โดยไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

- อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นที่ใช้ในชีวิตประจำวันและเงื่อนไขในการคุมประพฤติ
- การให้ความรู้ในการใช้ชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ
- การให้คำปรึกษาและการแนะแนวทางด้านการประกอบอาชีพ เช่น แนะนำแหล่งงาน การหางานทำ การสมัครงาน หน่วยงานที่ให้บริการทางสังคม
- การจัดกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว แบ่งเป็น กิจกรรมเจ้าหน้าที่ พบญาติ และ ให้ญาติพบผู้ต้องขังเพื่อพูดคุยและมีกิจกรรมร่วมกัน

2.1.5 ข้อมูลพื้นฐานของทัศนสถานบำบัดพิเศษ ลำปาง

ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2545 กำหนดบทบาทภารกิจกรมราชทัณฑ์ ให้กรมราชทัณฑ์ มีภารกิจเกี่ยวกับการควบคุม และแก้ไขพฤติกรรมเสียผู้ต้องขังโดยมุ่งพัฒนาเป็นองค์กรพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อแก้ไข พื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ ได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือในการประกอบอาชีพที่สุจริตและสามารถดำรงชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างปกติโดยสังคมให้การยอมรับ โดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1) ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามกฎหมายโดยดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการราชทัณฑ์และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
- 2) กำหนดแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบายของกระทรวง หลักาอาชญาวิทยา และหลักทัณฑวิทยา ตลอดจนข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ
- 3) ดำเนินการเกี่ยวกับการสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขัง
- 4) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรม หรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างถูกจองจำในเรือนจำ ซึ่งกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ มีความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ต้องขังเป็นอย่างมาก เนื่องจากระยะเวลาที่ต้องโทษมีกำหนดเท่าไร ก็ต้องดำเนินการในเวลาที่มียู่ให้ผู้ต้องขังแต่ละคนสามารถกลับตนเป็นคนดีได้ ไม่ไปกระทำผิดซ้ำอีกภายหลังปล่อย ในขณะเดียวกัน จะต้องควบคุมดูแลความมั่นคงปลอดภัยในด้านต่างๆ ให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยโดยมีหลักการปฏิบัติออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ด้านการควบคุมดูแลผู้ต้องขัง การควบคุมและดูแลผู้ต้องขังมีหลักการดำเนินงาน คือ การควบคุมผู้ต้องขังต้องใช้หลักวิชาชีพในการดำเนินการ อันได้แก่ หลักาอาชญาวิทยา ทัณฑวิทยา ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ตลอดจนข้อเสนอแนะในเรื่องที่

เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ มาตรฐานความโปร่งใส และมาตรฐานเรือนจำด้านต่างๆ มีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน โดยยึดหลักกฎหมาย และระเบียบต่างๆ ควบคู่ไปกับหลักวิชาการ การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ควบคุมผู้ต้องขัง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล การจัดอบรมสัมมนาให้แก่เจ้าพนักงานทุกระดับอย่างต่อเนื่อง การจัดทำมาตรฐานคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังให้ครบทุกเรือนจำ

ส่วนที่ 2 ด้านการแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี ได้ดำเนินการตามภารกิจหลักอย่างต่อเนื่อง ในด้านการแก้ไขฟื้นฟู ได้แก่ การจัดการศึกษาทั้งระดับสายสามัญ และสายอาชีพ รวมทั้งการฝึกวิชาชีพตามความต้องการของตลาดแรงงาน การจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจในรูปแบบต่างๆ อาทิ อบรมจิตภาวนา อบรมผู้ต้องขังต่างศาสนา (คริสต์และอิสลาม) อบรมตามประเภทของกลุ่มผู้ต้องขัง และอบรมผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ เพื่อเป็นการขัดเกลาจิตใจ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ รวมทั้งจัดกิจกรรมด้านนันทนาการให้กับผู้ต้องขังในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดหางาน การให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับตัวเข้าสู่สังคม เป็นต้น การให้การสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขังที่ต้องการขอรับความช่วยเหลือ และการติดตามผลหลังปล่อย

ลักษณะพิเศษของงานราชทัณฑ์

1) เป็นงานที่ต้องปฏิบัติตลอด 24 ชั่วโมงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากภารกิจหลักที่สำคัญของกรมราชทัณฑ์ คืองานควบคุมดูแลผู้ต้องขังหรือนักโทษตลอดระยะเวลาที่ต้องรับโทษในเรือนจำ ดังนั้นข้าราชการจึงต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ควบคุมผู้ต้องขังทั้งวันทั้งคืน ตลอด 24 ชั่วโมงมิให้หลบหนี อย่างไรก็ตาม ราชทัณฑ์ได้รับอนุมัติกรอบอัตรากำลังในการปฏิบัติงานเฉพาะเวลาราชการเพียงวันละ 8 ชั่วโมง ซึ่งเป็นกรอบอัตรากำลังขั้นต่ำสุดที่สามารถจะปฏิบัติงานได้ ส่วนการปฏิบัติงานนอกเวลาราชการอีกวันละ 16 ชั่วโมงและในวันหยุดราชการ กรมราชทัณฑ์ต้องสับเปลี่ยนหมุนเวียนข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ในเวลาราชการปกติ ทุกตำแหน่งมาเข้าเวรยามรักษาการณ์

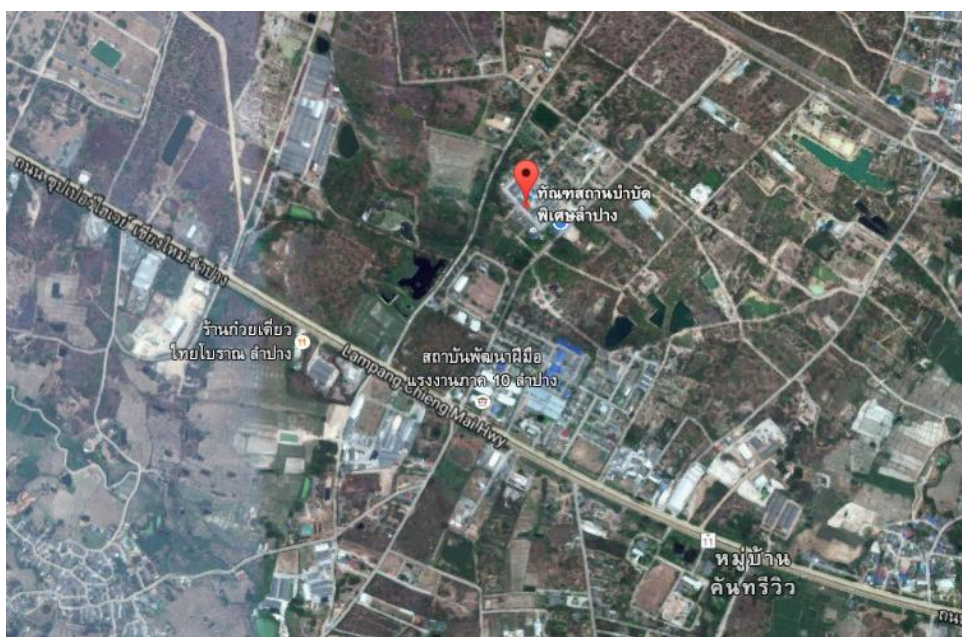
2) เป็นงานที่ต้องปฏิบัติทันทีไม่สามารถปฏิเสธ หรือผ่อนผันปฏิบัติในเวลาต่อมาได้ กรมราชทัณฑ์ไม่อาจปฏิเสธการรับตัวผู้ต้องขังไว้ในความควบคุมได้ แม้เรือนจำและทัณฑสถาน จะมีอัตรากำลังหรือ ความจุของสถานที่ควบคุม ที่ไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ต้องขังก็ตาม นอกจากนั้น การควบคุมหรือการปล่อยตัวผู้ต้องขัง จะต้องกระทำในทันทีที่ได้รับหมายศาลหรือคำสั่งตามกฎหมาย จะผ่อนผันไปดำเนินการในวันอื่นไม่ได้ ดังนั้นข้าราชการเรือนจำจึงต้องปฏิบัติงานให้เสร็จสิ้นโดยพลัน แม้ว่าจะล่วงเลยเวลาราชการหรือขาดแคลนอัตรากำลังก็ตาม ทำให้ข้าราชการที่ปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบันต้องรับภาระหนักและเกิดความกดดันสูง

3) เป็นงานที่ต้องปฏิบัติด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และต้องอาศัยความละเอียดถี่ถ้วนและถูกต้องแม่นยำ จะเกิดความผิดพลาดไม่ได้ การรับหมายศาล การรับ-ปล่อย-ตรวจค้นตัวผู้ต้องขัง การคำนวณวันพ้นโทษ/การลดวันต้องโทษ และการดำเนินงานด้านอื่นๆ เช่น การประหารชีวิตนักโทษเด็ดขาด เป็นงานที่ต้องปฏิบัติด้วยความรอบคอบจะผิดพลาดไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของประชาชน ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องมีสติ ความชำนาญการและประสบการณ์เฉพาะทางอย่างสูง

4) เป็นงานที่มีความยากลำบาก โดยเฉพาะงานด้านการแก้ไขผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ผู้ต้องขังมักถูกมองว่าเป็นผู้ร้ายโดยสันดาน เนื่องจากผู้กระทำผิดบางกลุ่มมีการสะสมพฤติกรรม

5) เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ เป็นงานที่ยุ่งยากซับซ้อน ต้องเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักกัน ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2510 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักขังตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2506 ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2478 รวมทั้งการปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และข้อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ ตามความเหมาะสมและงบประมาณที่ได้รับ นอกจากนี้ ยังต้องประสานการดำเนินงานเกี่ยวกับการควบคุม ดูแล ผู้ต้องขังร่วมกับองค์การระหว่างประเทศ หน่วยงานต่างประเทศ สถานทูต สถานกงสุล ตลอดจนองค์กรเอกชน และส่วนราชการอื่นๆ

- 1) พัฒนาการควบคุมผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพ
- 2) พัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังเพื่อคืนคนดีสู่สังคม
- 3) ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในเรือนจำ
- 4) พัฒนาบุคลากรให้มีความเป็นมืออาชีพ
- 5) เสริมสร้างการปฏิบัติงานราชทัณฑ์โดยยึดหลักธรรมาภิบาล

ภาพที่ 2.1 แผนที่พิกัดที่กีดตั้งสถานบำบัดพิเศษลำปาง

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องการประกอบอาชีพ

วัชร ทรัพย์มี และคณะ (2557) ทำการวิจัย เรื่องแนวโน้มอาชีพอิสระในอนาคต 3 ปี ข้างหน้า (พ.ศ.2558-2560) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวโน้มอาชีพอิสระในอนาคต 3 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2558-2560) และเพื่อเป็นข้อมูลในการแนะแนวอาชีพ ตามภารกิจด้านการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระของ กองส่งเสริมการมีงานทำกรมการจัดหางานเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) แบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ พร้อมๆกัน โดยกลุ่มตัวอย่างสำหรับเก็บข้อมูลเชิงปริมาณคือผู้ประกอบอาชีพอิสระจำนวน 1,633 ราย และกลุ่มตัวอย่างสำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สินเชื่อธนาคารจำนวน 400 รายและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องที่เข้าร่วมประชุมกลุ่ม (Focus Group) จำนวน 42 ราย ประกอบด้วยรองอธิบดีกรมการจัดหางาน ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการมีงานทำผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านส่งเสริมการมีงานทำอาจารย์ด้านเศรษฐศาสตร์ เกษตรจังหวัด ปศุสัตว์จังหวัด พาณิชย์จังหวัด พัฒนาการจังหวัด หอการค้าจังหวัด ประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดเจ้าหน้าที่สินเชื่อธนาคารสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดและตัวแทน ผู้ประกอบอาชีพอิสระ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ดำเนินการเก็บรวบรวม ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั่วประเทศทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน และตัวแบบ GE Matrix ในการบรรยายผลการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบอาชีพอิสระส่วนใหญ่เป็น เพศหญิงมีอายุระหว่าง 41-50 ปี เป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่ามากที่สุด รองลงมาคือปริญญาตรีและมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบอาชีพการผลิตมากที่สุดรองลงมาคือการผลิตหรือจำหน่ายสิ่งทอ การเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ผู้ประกอบ

อาชีพ อิสระส่วนใหญ่ใช้เงินทุนส่วนตัวหรือของครอบครัวในการลงทุนประกอบอาชีพอิสระ รองลงมาคือ กู้ยืมจาก กองทุนต่างๆ ของภาครัฐและกู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์เป็นกิจการที่ไม่มีลูกจ้างเป็นส่วนใหญ่มี รายได้ยังไม่ หักค่าใช้จ่ายต่อเดือนไม่เกิน 30,000 บาทมากที่สุดรองลงมาคือ 30,001-60,000 บาท และ มากกว่า 120,001 บาท ตามลำดับกิจการส่วนใหญ่มีกำไรและมีความเชื่อว่าในอนาคตก็ยังคงมีกำไร และ ไม่คิดจะเปลี่ยนอาชีพ

ศักดิ์นา แก่นแก้ว และ มุฮัมหมัดอิลยาส หล้าปริง (2561) ทำการวิจัยเพื่อ 1) เพื่อศึกษาทัศนะ ของผู้ต้องขังต่อการดำเนินงานด้าน การฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังชายเรือนจำกลางปัตตานี 2) เพื่อศึกษา ความต้องการด้านการฝึกวิชาชีพของ ผู้ต้องขังชายเรือนจำกลางปัตตานี 3) เพื่อรวบรวมปัญหาและ ข้อเสนอแนะในการฝึกวิชาชีพให้แก่ ผู้ต้องขัง การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการเก็บข้อมูล 2 ลักษณะ คือการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัย ภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) คือกลุ่มผู้ต้องขังชาย ประจำฝ่ายฝึก วิชาชีพ จำนวน 20 คน แยกเป็น กลุ่มกองงานช่างไม้ จำนวน 5 คน กลุ่มกองงานโลหะ จำนวน 5 คน กลุ่มกองงานจักสาน จำนวน 5 คน และกลุ่มกองงานกองอวน จำนวน 5 คน โดยการ สัมภาษณ์แบบ กึ่งโครงสร้าง (Semi – Structure Interview) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interviews) ผลการศึกษาพบว่า ทัศนะและความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงปัญหาและ ข้อเสนอแนะต่างๆ ของผู้ต้องขังชายที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพในเรือนจำกลางปัตตานี พอจะ สรุปได้ ดังนี้ 1. กลุ่มผู้ต้องขังชายที่เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่ มีความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพ 3 อันดับ แรก คือ 1) ช่างไม้เฟอร์นิเจอร์ 2) เกษตรกรรม 3) จักสาน (หวาย) 2. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการฝึกอบรม วิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังของเรือนจำกลางปัตตานี คือมี หลักสูตร/สาขาให้เลือกน้อย ไม่ตรงกับความต้องการ ของผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่วิทยากรมีน้อยและขาด การเอาใจใส่ สถานที่ฝึกอบรมคับแคบไม่เหมาะสม และ ระยะเวลาในการฝึกอบรมไม่แน่นอนชัดเจน 3. แนวทางแก้ไขการฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง คือการ เพิ่มหลักสูตร/สาขาวิชาชีพให้มี ตัวเลือกมากขึ้น ควรจัดฝึกอบรมวิชาชีพที่เกิดจากความต้องการของ ผู้เรียน หรือผู้สนใจเป็นหลัก หรือ กำหนดให้ “ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้” และควรเพิ่มอัตรากำลัง เจ้าหน้าที่วิทยากร ในการ ฝึกอบรมให้มากขึ้น

2.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องการฝึกทักษะอาชีพ

รุ่งทิพย์ พรหมหลวงศรี (2562) ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะอาชีพผ่าน เครือข่ายความร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะอาชีพผ่านเครือข่ายความร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาใน จังหวัดอุดรธานี 2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะอาชีพผ่านเครือข่ายความร่วมมือสำหรับ นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) มี การศึกษา 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการศึกษาสภาพการ ส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะอาชีพผ่านเครือข่ายความร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี

และสำรวจความต้องการพัฒนาทักษะอาชีพของสถานศึกษา ระยะที่ 2 ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพและใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะอาชีพผ่านเครือข่ายความร่วมมือสำหรับนักเรียน กลุ่มเป้าหมายในระยะที่ 1 ได้แก่ครูและนักเรียน จำนวน 136 คน และระยะที่ 2 ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน รวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาเอกสาร การสำรวจ การสอบถาม การสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1. สถานศึกษาได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้ขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 การเตรียมความพร้อมกลุ่มความถนัดทางสาขาวิชาและ อาชีพในการเรียนต่อระดับอุดมศึกษา ให้สถานศึกษาจัดทำ MOU กับสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาคเพื่อ การศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา รูปแบบที่ 2 การศึกษาระบบทวิศึกษา สถานศึกษาทำบันทึกข้อตกลง ความร่วมมือ (MOU) กับสถาบันอาชีวศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงและมีหลักสูตรตรงตามความต้องการ รูปแบบที่ 3 การจัดหน่วยฐานสมรรถนะอาชีพระยะสั้นในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่งเสริมการจัด การศึกษาหลักสูตรระยะสั้นเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ปรับแผนการเรียนไว้ใน รายวิชาเพิ่มเติม รูปแบบที่ 4 ส่งเสริมการจัดหลักสูตรระยะสั้น เพื่อสร้างทักษะอาชีพด้านต่างๆที่เป็น ความต้องการของตลาดแรงงาน เป็นทักษะที่จำเป็นในยุคอุตสาหกรรมไทยแลนด์ 4.0 ในกิจกรรม ชุมนุม กิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ โดยความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน 2. แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะอาชีพโดยผ่านเครือข่ายความร่วมมือสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ความต้องการของสถานศึกษาในการ ส่งเสริมทักษะอาชีพให้แก่ผู้เรียน 2)การสร้างและหาเครือข่ายความร่วมมือที่เป็นสถานประกอบการ หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีบทบาทในการส่งเสริมทักษะอาชีพ สร้างเป้าหมายร่วมกัน บูรณาการให้เกิดกิจกรรมการท างานร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมกำกับ ติดตาม ร่วมชื่นชม มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน 3) สถานศึกษาทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับสถานประกอบการ หน่วยงานที่เป็นเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน 4) จัดทำและพัฒนาหลักสูตรระยะสั้นที่ สอดคล้องกับสภาพความต้องการของตลาดแรงงาน ความต้องการของจังหวัดอุดรธานี บริบทของ โรงเรียนและชุมชน โดยความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 5) การฝึกอบรมพัฒนาครูและนักเรียนด้วยหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น โดยความร่วมมือของหน่วยงานร่วมพัฒนา 6) จัดกิจกรรม The Idol บุคคลต้นแบบ โดยเชิญผู้ที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพต่าง ๆ มาเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีอาชีพและมีการมีงานทำ 7) จัดกิจกรรมฝึกประสบการณ์อาชีพ ณ สถานประกอบการ โดยสนับสนุนของเครือข่ายความร่วมมือที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าและมีเป้าหมายที่ชัดเจน 8) มีผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ และเป็นพี่เลี้ยงตลอดระยะเวลาของการฝึกประสบการณ์ 9) จัดแสดงผลงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประกวดผลงานของสถานศึกษาและสถานประกอบการที่ร่วมพัฒนานำเสนอต่อสาธารณชน และยกย่องเชิดชูเกียรติ 10) สนับสนุนงบประมาณหรือจัดหาแหล่งทุนในการต่อยอดกิจกรรมสู่การเป็นผู้ประกอบการรุ่นเยาว์ (Young Entrepreneurs) 11) สร้างหรือส่งเสริมทักษะการเป็นผู้ประกอบการน้อย

การลงพื้นที่ร่วมกับชุมชนเพื่อนำแนวคิดจากชุมชนในการประกอบกิจการ 12) สนับสนุนช่องทาง เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานของสถานศึกษาและสถานประกอบการ

เพ็ญภา กลุณภาดล, ประชา อินัง, ทรงวุฒิ อยู่เอี่ยม และ ผลาตร สุวรรณโพธิ์ (2562) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะอาชีพและการดำรงชีพ สำหรับการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ด้วยกระบวนการเชิงจิตวิทยาเสริมสร้างศักยภาพแห่งตน มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อพัฒนาแบบวัดทักษะอาชีพและการดำรงชีพสำหรับการเลือกอาชีพที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะอาชีพและการดำรงชีพด้วย กระบวนการทางจิตวิทยาเสริมสร้างศักยภาพแห่งตน และศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างทักษะอาชีพและการดำรงชีพ ด้วยกระบวนการทางจิตวิทยาเสริมสร้างศักยภาพแห่งตน โดยทำการพัฒนาแบบวัดทักษะอาชีพและการดำรงชีพสำหรับการเลือกอาชีพที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียง ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียง มีคะแนนทักษะอาชีพและการดำรงชีพด้านมนุษยสัมพันธ์ที่สุด เป็นอันดับ 1 รองลงมาอีก 4 อันดับ ได้แก่ ด้านภาษา ด้านเหตุผล-คณิตศาสตร์ ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว และด้านมิติสัมพันธ์ นอกจากนี้งานวิจัยยังพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะอาชีพและการดำรงชีพด้วยกระบวนการทางจิตวิทยาเสริมสร้าง ศักยภาพแห่งตน และศึกษาผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างทักษะอาชีพและการดำรงชีพ ด้วยกระบวนการทางจิตวิทยา เสริมสร้างศักยภาพแห่งตน พบว่า นักเรียนมีคะแนน ทักษะอาชีพและการดำรงชีพสำหรับการเลือกอาชีพที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านเหตุผล-คณิตศาสตร์ ด้านมิติสัมพันธ์ ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ด้านดนตรี ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการรู้จักเข้าใจตนเองด้านธรรมชาติ และด้านเขาวนปัญญาทางด้านการดำรงอยู่ของชีวิต มากกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านภาษาที่พบว่าไม่แตกต่างจากก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมตามหลักสูตร

ปาริชาติ อังกาบ และ ทศนศิริรินทร์ สว่างบุญ (2561) ดำเนินการวิจัย 1) เพื่อสร้างแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพ 2) เพื่อหาคุณภาพของ แบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพ 3) เพื่อสร้างเกณฑ์ปกติของแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพ ตามแนวคิดทักษะใน ศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จำนวน 618 คน ได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – Stage Random Sampling) ผลการวิจัยพบว่า 1. แบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพจำนวน 40 ข้อ จำแนกเป็นด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว 8 ข้อ ด้านการริเริ่มและการนำตนเอง 8 ข้อ ด้านทักษะสังคมและการข้ามวัฒนธรรม 8 ข้อ ด้านการผลิตงาน และความรับผิดชอบตรวจสอบได้ 8 ข้อ ด้านภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ 8 ข้อ 2. คุณภาพของแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพ ตามแนวคิดทักษะในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.60 ถึง 1.00 ค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.319 ถึง 0.748 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.910 ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างโดยการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า แบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพทั้ง 5 ด้าน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงจากมาก ไปหาน้อย

คือ ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ การผลิตงานและความรับผิดชอบตรวจสอบได้ ทักษะสังคม และการข้ามวัฒนธรรม ความยืดหยุ่นและการปรับตัว และการริเริ่มและการนำตนเอง โดยมีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.993, 0.956, 0.936, 0.808 และ 0.799 ตามลำดับ มีดัชนีวัดระดับความกลมกลืนค่าไค-สแควร์ ($2\chi^2$) เท่ากับ 503.846 ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ ($2\chi^2/df$) เท่ากับ 1.105 ค่าความน่าจะเป็น (p-value) เท่ากับ 0.0601 ค่าดัชนีรากของกำลังที่สองเฉลี่ยเศษของการประมาณค่าความคลาดเคลื่อน (RMSEA) เท่ากับ 0.013 ค่าดัชนี วัดระดับความสอดคล้อง (CFI) เท่ากับ 0.993 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบของ Tucker และ Lewis (TLI) เท่ากับ 0.988 และค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.050 แสดงว่าโมเดลมีความตรงเชิงโครงสร้าง 3. เกณฑ์ปกติของแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพ ตามแนวคิดทักษะในศตวรรษที่ 21 สำหรับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีเกณฑ์ปกติในรูปคะแนนที่ปกติอยู่ระหว่าง T24 ถึง T72

ทวีพร ปรีชา (2554) ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการออกแบบและตัดเย็บเสื้อสตรีในการประกอบอาชีพ และทดสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมการออกแบบและตัดเย็บเสื้อสตรีในการประกอบอาชีพอิสระ เนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรมมีทั้งสิ้น 3 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้คือ 1 กระบวนการออกแบบเสื้อสตรี 2 กระบวนการตัดเย็บเสื้อสตรี 3 กระบวนการประกอบอาชีพอิสระ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ นักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่1 วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุราษฎร์ธานี สาขาผ้าและเครื่องแต่งกาย จำนวน 20 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ E_1/E_2

ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคเหนือ (2562) การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบุคลิกภาพและทักษะทางอาชีพของผู้ใกล้พ้นโทษ ความต้องการทำงานของผู้ใกล้พ้นโทษ ความต้องการจ้างงานของนายจ้างต่อผู้พ้นโทษ บทบาทของหน่วยงานในการหางานให้กับผู้พ้นโทษ โดยศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และใช้เครื่องมือ จากแบบวัดบุคลิกภาพของกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน และแบบสอบถามที่สร้างขึ้น โดยสอบถามผู้ใกล้พ้นโทษในเรือนจำลำปาง 68 คนและนายจ้าง สถานประกอบการในจังหวัดลำปาง 97 แห่ง เก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ จัดกลุ่ม และลำดับขั้นตอนข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ของการศึกษา โดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ (Percentage) และเสนอผลในลักษณะของแผนภูมิ รูปและการพรรณนา (Description Method) ผลการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.76 มีบุคลิกภาพแบบนิยมความจริง (R : Realistic Type) ชอบกิจกรรมที่ใช้แรงกายมากกว่า กิจกรรมที่ต้องคิดวิเคราะห์ ชอบทำกิจกรรมกลางแจ้งและออกภาคสนาม ส่วนใหญ่ร้อยละ 53.53 เคยทำงานรับจ้าง ร้อยละ 32.35 ชอบทำงานด้านช่าง เช่น ช่างเชื่อม ร้อยละ 33.33 มีความสามารถ พิเศษด้านช่างเชื่อม ร้อยละ 61.54 มีความสามารถพิเศษด้านการขับรถยนต์ ร้อยละ 82.14 ได้รับความรู้ อื่นเพิ่มเติมด้านช่างในระหว่าง อยู่ในเรือนจำ ร้อยละ 19.35 ความต้องการฝึกทักษะฝีมือเพิ่มเติมด้านช่าง ไฟฟ้า และร้อยละ 61.76 ต้องการ ให้ภาครัฐช่วยเหลือในด้านการมีงานทำภายหลังพ้นโทษ ในส่วนการ ตอบแบบสอบถามของนายจ้าง มีความยินดีจ้างงานผู้พ้นโทษ จำนวน 15 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 15.46 ประสงค์จะรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน (จำนวน 14 ตำแหน่ง 59 อัตรา) นายจ้างฯ ส่วนใหญ่ ร้อยละ

93.34 ต้องการให้โอกาสในการกลับตัวเป็นคนดี และต้องการรับสมัครพนักงาน ฝ่ายผลิต (ผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้) จำนวน 14 อัตรา นายจ้างฯ ร้อยละ 87.80 จำนวน 82 แห่ง ไม่ประสงค์จะจ้างแรงงานผู้พิการ เนื่องจาก พนักงานเต็ม ร้อยละ 78.94 และมีแนวโน้มให้ความร่วมมือในการรับผู้พิการเข้าทำงานหาก รัฐมีมาตรการลดภาษีให้นายจ้าง

จันทร์จิตร เจริญศิริ และคณะ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพทอผ้าไหมแบบมีส่วนร่วมของทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของงานวิจัย คือ (1) เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปและบริบทของกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหมทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ (2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและกระบวนการผลิตในปัจจุบันของกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหม ทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ (3) เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการการเรียนการสอนและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเรียนการสอนกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหมทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ที่ผ่านมา (4) เพื่อพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพทอผ้าไหมแบบมีส่วนร่วมของทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ โดยเป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ อันประกอบด้วย (1) ผู้ต้องชั่งกลุ่มวิชาชีพทอผ้าไหม (2) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำงานของกลุ่มทอผ้าไหมทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ (3) วิทยากร/ผู้เชี่ยวชาญให้ความรู้การทอผ้าไหม (4) นักวิชาการ (อาจารย์จากมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น) และ (5) หน่วยงานภาคีเครือข่าย (กรมหม่อนไหม ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เชียงใหม่ สมาคมสตรีนักธุรกิจจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันผ้าทอมือหริภุญไชย องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน และบริษัท กลุ่มเซ็นทรัล จำกัด) งานวิจัยนี้มีขอบเขตด้านพื้นที่ คือ ทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ผู้ต้องชั่งในโรงงานทอผ้า จำนวน 73 คน ใช้วิธีการเลือกใช้กลุ่มตัวอย่างแบบมีจุดมุ่งหมาย หรือการเลือกแบบจำเพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และใช้วิธีการเลือกใช้กลุ่มตัวอย่างโดยใช้ความสมัครใจ หรืออาสาสมัคร (Volunteer Sampling) มีจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 25 – 30 คน และ ผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำงานของกลุ่มทอผ้าไหมทัศนสถานหญิงเชียงใหม่ ใช้วิธีการเลือกใช้กลุ่มตัวอย่างแบบมีจุดมุ่งหมาย หรือการเลือกแบบจำเพาะเจาะจง (Purposive Sampling) มีจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 5 คน ขอบเขตของเนื้อหา คือ เป็นการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพทอผ้าไหมเริ่มตั้งแต่การกรอไหม สาวไหม เข้าพันหวีและเข้าห่ม้วน เก็บตะกอกเขาเหยียบ เขียนลาย คัดลาย เก็บตะกอดอก และทอผ้าโดยมีเครื่องมือที่ใช้ในเก็บข้อมูลการวิจัยคือ การศึกษาจากเอกสาร การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการบันทึก การวิเคราะห์งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเอกสาร (Content Analysis) ผลการดำเนินงานวิจัยพบว่า ผู้ต้องชั่งได้ความรู้ความเข้าใจมากขึ้นในทุกขั้นตอนการทอผ้าไหมจากการที่ผู้ต้องชั่งได้ฟังบรรยายของวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้และ ประสบการณ์ ดูสาธิต และได้ ลงมือฝึกปฏิบัติ ผู้ต้องชั่งได้ฝึกปฏิบัติจริง สามารถทำได้จริงสามารถแก้ปัญหาบางเรื่องได้ตามที่วิทยากรได้ สอนไว้ การเปลี่ยนแปลงหลังจาก การทำงานวิจัยนี้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ปฏิบัติงานทัศนสถานหญิง เชียงใหม่ พบว่าผู้ปกครองโรงงานสังเกตเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานของผู้ต้องชั่งในกระบวนการทอผ้าไหม ผู้ต้องชั่งทำงานได้ดีขึ้น เช่น ในการกรอไหมผู้ต้องชั่งมีการลำดับขั้นตอนการทำงานได้ดีขึ้น นอกจากนี้สังเกตเห็นความสามัคคีของผู้ต้องชั่งมีมากขึ้นจากแต่ก่อนต่างคนต่างทำ

ผู้ต้องขังที่รู้จักกันเดียวเพราะเป็นการสอน แบบตัวต่อตัว คนที่เรียนก็รู้เพียงคนเดียว แต่หลังจากทำงานวิจัยนี้ ผู้ต้องขังมีการสอบถามกัน ช่วยเหลือกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันสามัคคีกันมากขึ้น รวมกลุ่มกันแก้ปัญหามากขึ้น ส่วนความต้องการอยากทราบภาพรวมของตลาดผ้าไหม ไทยนั้นได้จัดให้มีเสวนาแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์โดยผู้ ประกอบการธุรกิจผ้าไหม และ เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้ซักถามข้อสงสัย ในแง่ของจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้เกิดจากกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทั้งต่อทีมวิจัย(เจ้าพนักงานราชทัณฑ์) และผู้ต้องขังได้ข้อสรุป คือทีมวิจัย(เจ้าพนักงานราชทัณฑ์/ผู้ปกครองโรงงานทอผ้า) ได้ความรู้และประสบการณ์ในกระบวนการทอผ้าไหม และสามารถนำไปสอนต่อให้กับผู้ต้องขังอื่นรวมทั้งคิดวางแผนแก้ปัญหาในโรงงานทอผ้าไหมได้ดีขึ้น นอกจากนี้ได้เรียนรู้วิธีการทำงานที่มีหลักการทำงาน มีการแบ่งงานในการทำงานตามความเหมาะสมมากขึ้นจากวิธีการทำ งานของทีมวิจัย (นักวิชาการ) ซึ่งความรู้สึกรู้สึกของผู้ปกครองโรงงานทอผ้าที่ต้องงานวิจัยคือ รู้สึกดีการทำงานมีระบบมากขึ้น รู้กระบวนการทำงานมากขึ้น ผู้ต้องขังมีความสามัคคีกันมากขึ้น ผู้ต้องขังมีความภาคภูมิใจว่าตนเองทอผ้าได้เกิดความศรัทธาในตนเอง และในส่วนผู้ต้องขังได้เห็นคุณค่าของตนเองเพิ่มขึ้น ได้เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ต้องขังด้วยกันมีวิถีคิดและวิธีการทำงานที่เป็นระบบมากขึ้น

กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม และบริษัท เทเลอินโฟ มีเดีย จำกัด (มหาชน) (2557) ทำการวิจัยเพื่อศึกษาการให้ความหมายและที่มาของความหมายรูปแบบกลยุทธ์ รวมถึงปัญหา อุปสรรค และวิธีการจัดการกับปัญหาละอุปสรรคของการดำเนินโครงการพัฒนาฝีมือแรงงานและ ส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ต้องขังในรูปแบบอาชีพคอลเซ็นเตอร์ (Call Center) โดยความร่วมมือระหว่างกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ซึ่งนำร่องกับทัณฑสถานหญิงบำบัดพิเศษ จังหวัดปทุมธานี และบริษัท เทเลอินโฟ มีเดีย จำกัด (มหาชน) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้าเป็นรายบุคคลแบบตัวต่อตัวผู้ดำเนินโครงการหลัก ได้แก่ ผู้อำนวยการส่วนพัฒนาผู้ต้องขังทัณฑสถานหญิงบำบัดพิเศษจังหวัดปทุมธานี ผู้ต้องขังที่เข้า ฝึกวิชาชีพคอลเซ็นเตอร์และผู้จัดการฝ่ายการตลาด บริษัท เทเลอินโฟ มีเดีย จำกัด (มหาชน) และรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบแบบสามเส้าเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง สมุด ปากกา กล้องถ่ายรูป และตัวผู้วิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่าบริษัท เทเลอินโฟ มีเดีย จำกัด (มหาชน) ให้ความหมายของการดำเนินโครงการ พัฒนาฝีมือแรงงานและส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ต้องขังในรูปแบบอาชีพคอลเซ็นเตอร์ คือการทำประโยชน์คืนสู่สังคม ควบคู่ไปกับการประกอบธุรกิจ โดยมีรูปแบบของโครงการแบ่งเป็นรูปแบบด้านกระบวนการดำเนินงาน รูปแบบ การแก้ปัญหาโดยมีที่มาจาก การขาดบุคลากรในการปฏิบัติงานและการส่งเสริมอาชีพซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของ กรมราชทัณฑ์ในการจัดฝึกอบรมและสร้างอาชีพให้กับผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังเกิดทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ มี แนวทางในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและสามารถอยู่ร่วมกับสังคมภายหลังพ้นโทษ โครงการนี้ใช้กลยุทธ์การ ดำเนินธุรกิจรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR) ถึงแม้จะเป็นการดำเนินธุรกิจที่รู้ รับผิดชอบต่อสังคมก็ตามแต่โครงการก็ประสบกับปัญหา อุปสรรค คือ เรื่องการกระบวนการปฏิบัติเพื่อสร้าง ความเชื่อมั่นให้แก่กรมราชทัณฑ์ถึงความปลอดภัยและรัดกุม เพื่อไม่ให้ผู้ต้องขังใช้โครงการเป็นช่องทางในการทำ ผิดกฎหมาย จากผลการ

ปฏิบัติงานในกลุ่มทดลองแรกที่มีผู้ต้องขังจำนวน 20 คน โครงการนี้สร้างความพึงพอใจให้กับผู้ต้องขังที่ได้รับโอกาสฝึกอาชีพคอลเซ็นเตอร์ อีกทั้งสามารถช่วยแก้ปัญหาเรื่องการลาออกของพนักงาน บริษัทและตรงตามพันธกิจว่าด้วยเรื่องการทำประโยชน์เพื่อสังคม

อภิชัย จันทรสุย (2561) ศึกษาเรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังด้านการฝึกวิชาชีพ ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำจังหวัดนนทบุรี ประสงค์เพื่อศึกษาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังด้านการฝึก วิชาชีพในเรือนจำจังหวัดนนทบุรี โดยใช้วิธีการวิจัย 2 วิธี ได้แก่ วิจัยเอกสารและวิธี วิจัยสนาม ในส่วนของการวิจัยสนามได้ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูล สำคัญ จำนวน 10 คน จำแนกเป็นราชการที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพ ผู้ต้องขัง จำนวน 5 คน และผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกอบรมวิชาชีพภายในเรือนจำ 5 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขัง ด้านการฝึกวิชาชีพในเรือนจำจังหวัดนนทบุรี มุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยมีการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขัง และการพัฒนาให้มีทักษะและมีความชำนาญในด้านการประกอบอาชีพ จนทำให้สามารถพึ่งพาตนเองและนำไปประกอบ อาชีพที่สุจริต และสามารถดูแลครอบครัวหลังได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษออกไปจากเรือนจำ แต่ยังพบปัญหาอุปสรรคในการทำงาน เนื่องจากขาดหน่วยงานที่สนับสนุนในการรับเข้าทำงาน และมีอายุที่เพิ่มมากขึ้น

2.2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทักษะการคิดวิเคราะห์

บัวตุม เลิศศรี (2561) ดำเนินการวิจัย 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและข้อมูลพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 2) เพื่อหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามเกณฑ์ 80/80 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 4) เพื่อประเมินและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 82.97/81.84 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนที่เรียนโดยจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองเพื่อส่งเสริมทักษะ การคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.49$, $S.D = 0.64$) ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัย

สุชีรา จันครา, บุญเรียง ขจรศิลป์ และชานนท์ จันทรา (2561) ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้กระบวนการ GPAS และการประเมินผลการเรียนรู้ ในรายวิชาพื้นฐานคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดดอนเมือง (ทหารอากาศอุทิศ) สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการเรียนการสอนที่ใช้กระบวนการ GPAS ซึ่งเป็นกระบวนการสอนที่ครูผู้สอนเป็นผู้คอยกระตุ้น สร้างบรรยากาศ สถานการณ์ และอำนวยความสะดวกทุกอย่างแก่นักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้กระทำเองและคิดเอง และการประเมินเพื่อการเรียนรู้ด้วยเครื่องมือต่างๆ ได้แก่ แบบบันทึกการตรวจใบงาน แบบบันทึกผลการเรียนรู้ และแบบประเมินแฟ้มสะสมผลงาน ทำให้นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์สูงขึ้น เนื่องจากนักเรียนรู้จักเด่นจุดด้อยของตัวเอง และทำให้เกิดการปรับปรุงแก้ไข โดยครูต้องฝึกให้นักเรียนมีความกล้าแสดงออกด้านการคิด โดยการจัดกิจกรรมที่สร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ 2) การสะท้อนข้อมูลจากการประเมินเพื่อการเรียนรู้ด้วยเครื่องมือต่างๆ ทำให้นักเรียนทราบผลการเรียนรู้ของตนเอง และนำไปปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ซึ่งทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 3) นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์เพิ่มขึ้น โดยอาศัยกระบวนการ GPAS

สุรรัตน์ อักษรกาญจน์ (2562) ทำการวิจัยเพื่อศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ ปีการศึกษา 2559 จำนวน 1,834 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ตามแนวคิดการคิดวิเคราะห์ของ Benjamin S. Bloom วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษามีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ในระดับผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ ที่กำหนด (58.22%) เมื่อนำมาวิเคราะห์เป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านความสำคัญ ด้านสัมพันธ์ และด้านหลักการ ผลปรากฏว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์แบ่งได้เป็น 2 ระดับและเรียงตามลำดับจากน้อยไปมาก ดังนี้ ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ 1 ด้าน คือ ด้านความสำคัญ และระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้านหลักการ และด้านความสัมพันธ์ ตามลำดับ

ภัทราพร ทำคาม, ดนุชา สลิวงส์ และ ศักดิ์ สุวรรณฉาย (2562) ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ร่วมกับแผนผังความคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวนนักเรียน 33 คน จากโรงเรียนบ้านโคกน้อย โรงเรียนบ้านกู่ โรงเรียนบ้านนาดอนบก โรงเรียนบ้านหนองแจ้งน้อย และโรงเรียนบ้านทองหลางน้อย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมาเขต 6 ซึ่งได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ชั้นประถม ศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ร่วมกับแผนผังความคิด จำนวน 9 แผน รวม 16 ชั่วโมง 2) แบบประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Repeated Measure ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL)

ร่วมกับ แผนผังความคิดมีทักษะการคิดวิเคราะห์แต่ละครั้งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วพบว่านักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์สูงขึ้นในแต่ละครั้งของการทดสอบตั้งแต่ครั้งแรกถึงครั้งสุดท้ายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิมลสิริ บุญโญปกรณ (2560) ทำการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ KWL Plus และวิธีสอนแบบปกติ 2) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ KWL Plus และ 3) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักศึกษาระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่1 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ ปกติ มีผลดังนี้ 1. ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ KWL Plus สูงกว่าวิธีสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 2.ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ KWL Plus หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 3. ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ที่ เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

2.2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขัง

กองทัพ ผางแพ่ง (2562) ทำการวิจัยเพื่อศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษ กรณีศึกษาเรือนจำกลางชลบุรี ปัญหาและอุปสรรค แนวทางการแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการเตรียม ความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังก่อนที่จะพ้นโทษออกไปจากเรือนจำ โดยวิธีวิจัยเอกสารและวิจัยสนาม ในส่วนของ การวิจัยสนาม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน โดยเป็น การสัมภาษณ์ข้าราชการเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขัง จำนวน 5 คน และ ผู้ต้องขังที่เข้ารับอบรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย จำนวน 5 คน ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมความพร้อม ก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษของเรือนจำกลางชลบุรีมุ่งเน้นพัฒนาผู้ต้องขังให้มีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและ จิตใจ แก้ไขพฤติกรรมเสียให้กลับมาเป็นคนดี ปัญหาและอุปสรรค คือ งบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน และขาดแคลนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งสถานที่ที่ไม่มีความพร้อมในการจัดอบรม ข้อเสนอแนะ และแนวทางใน การพัฒนาผู้ต้องขังเพื่อที่จะออกไปสู่สังคมภายนอก ควรจัดหาอาชีพ หรือแหล่งงาน เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นมีรายได้ เลี้ยงตนเองและครอบครัว ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

ธนภัทร วาญภัย (2560) ทำการวิจัยเรื่อง การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำของ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มการกระทำผิดซ้ำของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ศึกษาความคาดหวังในการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษของผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการและหากระบวนการที่เหมาะสม เพื่อนำมาพัฒนาการดำเนินการโครงการดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า 1. โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

สำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มกระทำความผิดซ้ำนี้เป็น โครงการที่จัดขึ้นที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร โดยผู้บัญชาการเรือนจำให้ความรู้แก่ผู้ต้องขังด้านการควบคุมประพฤติการใช้ชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ความรู้เกี่ยวกับแหล่งการให้การสงเคราะห์หลังพ้นโทษ หน่วยงานที่ให้บริการด้านสาธารณสุข แนะนำแนวด้านการประกอบอาชีพและการปรับตัวเข้าสู่ชุมชน และการจัดกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ 2. ความคาดหวังหลังพ้นโทษของผู้ต้องขัง คือ ต้องการกลับไปใช้ชีวิตกับ ครอบครัวประกอบอาชีพสุจริต เป็นคนดีของสังคม และคาดหวังว่าครอบครัวและสังคมให้การยอมรับ ให้คำปรึกษาแนะนำและให้กำลังใจ มีความรู้สึกว่าเป็นโครงการที่ดีเมื่อได้เข้าโครงการได้รับความรู้ในการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษ มีความมั่นใจ มีความเข้าใจครอบครัวและสังคมว่ายังให้โอกาสในการกลับตัวเป็นคนดี 3. ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขัง คือ 3.1 ภาครัฐควรจัดตั้งหน่วยงานเพื่อทำหน้าที่พัฒนาผู้พ้นโทษโดยเฉพาะและนำภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้พ้นโทษ 3.2 กระทรวงยุติธรรม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และกระทรวงแรงงาน ควรร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาผู้พ้นโทษอย่างจริงจัง 3.3 การควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำ ควรเน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังกับครอบครัว จัดฝึกอบรมวิชาชีพโดยเฉพาะสำหรับกลุ่มเสี่ยงที่จะกระทำความผิดซ้ำ 3.4 ควรจัดบุคลากรวิชาชีพเฉพาะในการจัดโครงการฯ เป็นนักสังคมเคราะห์นักจิตวิทยา หรือ จัดอบรมเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการโครงการฯ เพื่อให้ความรู้ประสบการณ์ในการดำเนินการ

ธนวัฒน์ พัทฒชนะ (2560) ทำการวิจัยเพื่อใช้ศาสนาในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว พบว่า พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 ไม่มีบทบัญญัติในการดำเนินการ ทำให้การกำหนดเรื่องหลักศาสนาที่จะใช้ในการเตรียมความพร้อมขึ้นอยู่กับผู้บัญชาการเรือนจำต่างๆ และขาดการนำหลักศาสนาไปใช้ในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้ต้องขัง

กรวรรณ คำกรเกิด (2559) ศึกษาเกี่ยวกับโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้นของผู้ต้องขังในเรือนจำโครงสร้างเบาของประเทศไทย เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของโปรแกรม การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้นของผู้ต้องขังในเรือนจำโครงสร้างเบาให้เหมาะสมต่อผู้ต้องขัง ด้วยวิธีการศึกษา จากตำรา เอกสารวิชาการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการดำเนินงานของโปรแกรม การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ อีกทั้งเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้บริหารและเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านโปรแกรมการเตรียมความพร้อม ก่อนปล่อยในเรือนจำโครงสร้างเบา สรุปผลได้ว่า ปัจจัยที่นำไปสู่แนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านเจ้าหน้าที่ 2. ด้านการดำเนินงานของโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น 3. ด้านสถานที่ และ 4. ด้านผู้ต้องขัง ซึ่งผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของแต่ละปัจจัย เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้นอย่างมีประสิทธิภาพ ดังต่อไปนี้ 1. ประเด็นด้านเจ้าหน้าที่ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ขาดแคลน ด้านอัตรากำลัง

โดยเฉพาะกลุ่มเจ้าหน้าที่ด้านการแก้ไข นักวิชาชีพต่างๆ เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน ในโปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจึงเป็นเจ้าหน้าที่ด้านการควบคุมแทนเจ้าหน้าที่ด้าน การแก้ไข จึงได้มีการจัดอบรมทักษะ และทัศนคติของเจ้าหน้าที่ แต่พบปัญหาในเรื่องของระยะเวลา ฝึกอบรมอาจสั้นเกินไปทำให้ไม่ได้รับความรู้ที่เพียงพอ อีกทั้งพบว่า โปรแกรมขาดความต่อเนื่อง ส่งผลต่อสภาพจิตใจของเจ้าหน้าที่และกระทบ ต่อความต่อเนื่องในการทำงาน เมื่อมีช่วงเวลาเว้นระยะ แต่ละรุ่นของโปรแกรมต้องกลับไปปฏิบัติงานที่ เรือนจำเดิม ดังนั้น จึงนำมาสู่แนวทางการพัฒนา เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยนี้ควรเป็นเจ้าหน้าที่ ด้านการบำบัดแก้ไข และผู้ร่วมสนทนากลุ่มเล็งเห็นให้ควรเพิ่ม ระยะเวลาการฝึกอบรมขึ้น เพื่อประสิทธิภาพในการอบรมเจ้าหน้าที่และการดำเนินงานของโปรแกรมควรมี ความสม่ำเสมอ ตามแผนงานที่วางไว้เพื่อไม่ให้กระทบต่อภาคส่วนอื่นๆ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ด้วย 2. ประเด็น ทางด้านการดำเนินงานโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้น โปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยมีทั้งในเรือนจำระบบปิด และแบบเข้มข้นในเรือนจำระบบเปิด โดยผลการศึกษาพบว่า โปรแกรมทั้งสองมีข้อแตกต่างกัน ทั้งด้านระยะเวลา สถานที่ วิธีการดำเนินงาน หลักสูตร จากโปรแกรม การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยแบบเข้มข้นพบปัญหา เรื่องเอกสารหลาย ขั้นตอนจึงทำให้การดำเนินงาน ด้านเอกสารเกิดความล่าช้า ส่งผลให้ผู้ต้องขังไม่ได้รับการปล่อยตัวติดค้าง อยู่ในเรือนจำ และปัญหาการ ขาดแคลนอุปกรณ์ในการดำเนินงานงาน อีกทั้งสาขาวิชาชีพในโปรแกรม ไม่มีความหลากหลาย จึงนำมาสู่ แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโปรแกรม โดยควรมีการเตรียมเอกสาร ของผู้ต้องขังให้พร้อมและ สมบูรณ์ก่อนนำตัวผู้ต้องขังเข้าสู่โปรแกรม และเพิ่มงบประมาณในเรื่องอุปกรณ์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ ผู้ต้องขังด้วย 3. ประเด็นทางด้านสถานที่ ผลการศึกษาพบว่า เรือนจำชั่วคราวเขากลิ้งเป็นสถานที่ที่มีความ ร่มรื่น กว้างขวาง และสวยงาม โดยบุคคลภายนอกสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและถือเป็น การ จำลองการใช้ชีวิตในชุมชนสังคม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำความผิดโดยใช้ชุมชน แต่ทั้งนี้ พบปัญหาการขาดแคลนเรือนนอน สถานที่ไม่พร้อมสำหรับการดำเนินงานโปรแกรม ซึ่งที่ผ่านมา แก้ไข ปัญหาด้วยการสร้างเรือนนอนพร้อมด้วยการดำเนินงานโปรแกรม จึงเกิดแนวทางการพัฒนาปัจจัย ทางด้านสถานที่ 4. ประเด็นทางด้านผู้ต้องขัง คุณสมบัติของผู้ต้องขังในรุ่นแรกของโปรแกรมอยู่ใน หลักเกณฑ์การพักการลงโทษ ซึ่งถือว่าได้ผลออกมาในแนวโน้มที่ดีและมีอัตราการกระทำความผิดซ้ำ น้อย แต่อนาคตจะให้ผู้ต้องขังใกล้เคียงในทุกลุ่มได้เข้าสู่โปรแกรมนี้ ซึ่งผลการศึกษาพบปัญหา ผู้ต้องขังบาง รายมีปัญหาด้านสุขภาพไม่ควรนำมาเข้าโปรแกรมฝึกอบรม และเรือนจำไม่มีการประเมิน ความเสี่ยง การ ติดตามภายหลังปล่อยในกลุ่มผู้ต้องขังที่พ้นโทษ อีกทั้ง ปัจจัยทางด้านสังคมเป็นอีก ปัจจัยหนึ่งที่ยากในการ ควบคุม หากออกไปสู่สังคม เจอสภาพแวดล้อมเดิม อาจทำให้กลับไปกระทำ ความผิดซ้ำอีก จึงนำมาสู่ แนวทางการพัฒนา ในด้านสุขภาพผู้ต้องขังควรมีการตรวจเช็คสภาพร่างกาย ให้ดีก่อนเข้าโปรแกรมเพราะ มีความเข้มข้นมาก

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

โครงการวิจัยเรื่อง การสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพ สำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง เป็นการวิจัยเชิงเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยที่ส่งผลต่อกระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเพื่อสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพ สำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ต้องขังกลุ่มที่เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง รวมจำนวนทั้งสิ้น 150 คน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ต้องขังกลุ่มที่เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่มีคุณลักษณะดังนี้

- 1) มีลักษณะภาวะความเป็นผู้นำ
- 2) มีภูมิลำเนาในจังหวัดลำปาง หรือจังหวัดใกล้เคียง
- 3) ครอบคลุมให้ความยินยอม และเข้าร่วมกิจกรรมของการวิจัย
- 4) เหลือเวลาต้องขังไม่เกิน 2 ปี

3.2 กระบวนการที่ใช้ในการดำเนินงาน

ขั้นเตรียมการดำเนินงาน

1. ประชุมเตรียมทีมเพื่อพัฒนาโจทย์วิจัย มีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วม คือ อาจารย์สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ อาจารย์สาขาการจัดการธุรกิจดิจิทัล มีประเด็นสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาโจทย์วิจัย ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขัง กระบวนการฝึกอบรมอาชีพที่ทำให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์แก่ผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษ การประกอบอาชีพหลังพ้นโทษของผู้ต้องขัง
2. จัดตั้งคณะทำงานวิจัยทั้งฝ่ายทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง และ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางซึ่งประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่ทัณฑสถานจำนวน 5 คน อาจารย์มหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

อาจารย์จากคณะวิทยาการจัดการ สาขาการจัดการธุรกิจดิจิทัล จำนวน 4 คน และอาจารย์สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ จำนวน 1 คน เพื่อออกแบบและเขียนข้อเสนอโครงการ

3. ปรับปรุงแก้ไขข้อเสนอโครงการร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิและ ทัศนสถานบำบัดพิเศษลำปาง

ขั้นตอนการดำเนินการ

แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยที่ส่งผลต่อกระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประกอบไปด้วยกิจกรรม 5 กิจกรรม ดังนี้

1) กิจกรรมการประชุมทีมวิจัย เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันของทีมวิจัยด้านการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัศนสถานบำบัดพิเศษลำปางและเพื่อวางแผนการปฏิบัติงานวิจัย และกำหนดบทบาทหน้าที่ของนักวิจัยในการพัฒนากระบวนการคิดสู่การประกอบอาชีพ เก็บข้อมูลโดยวิธีการการประชุมวางแผนกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จำนวน 4 คน และ นักวิจัยจากทัศนสถานบำบัดพิเศษลำปาง จำนวน 5 ราย รวมทั้งสิ้น 9 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Content Analysis

2) เวทีสร้างความเข้าใจในกระบวนการวิจัยร่วมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ต้องขังจำนวน 30 คน เป้าหมายของการสร้างความเข้าใจเพื่อ สร้างความเข้าใจ ถึงวัตถุประสงค์กระบวนการ และแนวทางการปฏิบัติกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่รวมถึงการวางแผนการดำเนินงาน เก็บข้อมูลโดยวิธีประชุมชี้แจงและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ใช้แบบบันทึกข้อมูลเป็นเครื่องมือ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้ต้องขังจำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Content Analysis

3) เวทีทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยร่วมกับของทัศนสถานบำบัดพิเศษ กำหนดเนื้อหาของการทบทวนไว้ 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1.ทักษะพื้นฐานด้านอาชีพ/ความรู้เดิม/ความต้องการของผู้ต้องขัง 2.ประเภทการฝึกอาชีพก่อนปล่อย 3.วิธีการ กระบวนการ ถ่ายทอดความรู้ของวิทยากร (ครูฝึกวิชาชีพ) ในการฝึกทักษะอาชีพ และ 4.วิเคราะห์ เงื่อนไข ปัจจัย ทั้งที่เอื้อและไม่เอื้อ โอกาส จุดเด่นของอาชีพทุกชนิดที่มีในทัศนสถาน เก็บข้อมูลโดยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประชุมกลุ่มย่อย เครื่องมือที่ใช้คือ แบบบันทึกข้อมูล/แบบสัมภาษณ์และ แบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้ต้องขังจำนวน 30 คน และ นักวิจัยจากทัศนสถานบำบัดพิเศษลำปาง จำนวน 5 ราย และผู้ต้องขังจำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Content Analysis

4) เวทีวิเคราะห์ทักษะการคิด-วิเคราะห์ที่จำเป็นสำหรับการเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพ ในประเด็นที่สอดคล้องกับผู้ต้องขัง กระบวนการคิด พิจารณาไตร่ตรอง แก้ไขปัญหา การจำแนกแยกแยะ เปรียบเทียบเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหรือข้อมูลที่น่าเชื่อถือมาสนับสนุนหรือยืนยันเพื่อพิจารณาก่อนตัดสินใจเชื่อหรือสรุป กำหนดเนื้อหาของการวิเคราะห์ทบทวนไว้ 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1.ทักษะการคิด-วิเคราะห์ที่จำเป็นสำหรับการเตรียมความพร้อมสู่การประกอบ

อาชีพ 2.การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ผ่านการทดลองปฏิบัติการด้านอาชีพ 3. วิเคราะห์ทางเลือกของอาชีพที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขัง และ 4.ประเมินผลก่อนและหลังการวิจัย เก็บข้อมูลโดยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น/ประชุมกลุ่มย่อย เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกข้อมูล/แบบสัมภาษณ์ และแบบทดสอบ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้ต้องขังจำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Content Analysis

5) กิจกรรมการเติมทักษะ ความรู้โดยผู้เชี่ยวชาญหรือจากผู้มีประสบการณ์ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพ กำหนดเนื้อหาของการเติมทักษะไว้ 7 ประเด็น กำหนดเนื้อหาของการเติมทักษะไว้ประกอบด้วย 7 กิจกรรมย่อย ดังนี้ 1. การทำความรู้จักกล้วยหอมทองเบื้องต้น 2. กระบวนการผลิตที่สร้างมูลค่า (เกษตรอินทรีย์ครบวงจร) 3. การเติมความรู้การเตรียมดินและการปลูก การชุดหลุมเตรียมพื้นที่ การปลูก 4. การเติมความรู้เรื่องกล้วย โรค ปุ๋ย และเชื้อรา 5. การเติมความรู้เรื่องการทำจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง 6. การดูแลบำรุงรักษาต้นกล้วยหอมทองอินทรีย์ และ 7. การศึกษาดูงาน/การแลกเปลี่ยนบทเรียน-การเรียนรู้นอกพื้นที่ เก็บข้อมูลโดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น/ประชุมกลุ่มย่อย/การถอดความรู้ เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกข้อมูล กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้ต้องขังจำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Content Analysis

ระยะที่ 2 สร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง

กิจกรรมในระยะที่ 2 เป็นกิจกรรมเพื่อสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้ความรู้ที่ได้จากการเติมทักษะจากระยะที่ 1 นำไปสู่การสร้างสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ ด้วยกระบวนการผลิตที่สร้างมูลค่าแบบเกษตรอินทรีย์ครบวงจร ซึ่งใช้การปลูกกล้วยหอมทองเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนของกิจกรรม กิจกรรมในระยะที่ 2 นี้ ผู้ต้องขังจะได้ฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการด้านอาชีพด้วยการลงมือปฏิบัติการด้านอาชีพการผลิตทางเกษตรกรรม ประกอบไปด้วยกิจกรรม 6 กิจกรรม ดังนี้

1) กระบวนการผลิตที่สร้างมูลค่าจากแนวทางของศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ครบวงจร เช่น ระบบน้ำ ระบบการผลิต การดูแลรักษา การลดต้นทุนการผลิต โดยใช้กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ตั้งแต่เริ่มการผลิตจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต ประกอบด้วย การเตรียมดินและพื้นที่สำหรับปลูกกล้วยหอมทอง การชุดหลุม การปลูก การทำเชื้อราไตรโคเดอร์มา การทำจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง การทำและใช้ปุ๋ยหมัก การบำรุงดูแลรักษาต้นกล้วยตามช่วงอายุ การดูแลโรคและแมลง การเก็บเกี่ยว และเก็บข้อมูลด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น/ประชุมกลุ่มย่อย/การถอดความรู้ เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกข้อมูล กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้ต้องขังจำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Content Analysis

2) การพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ (การสร้างตราสินค้า การบรรจุหีบห่อ การสร้างเรื่องราว (Storytelling)) โดยใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการในการออกแบบตราสินค้าที่มีความหมาย การ

ออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีเรื่องราว สำหรับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้จากกิจกรรมที่ 1 และเก็บข้อมูลด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น/ประชุมกลุ่มย่อย เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกข้อมูล กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้ต้องขังจำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Content Analysis

3) การวิเคราะห์รายรับ-จ่าย จากการปฏิบัติการอาชีพ ใช้กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติการโดยใช้สถานการณ์สมมติ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ทดลองการจัดทำบัญชีรับ-จ่าย การคิดต้นทุนราคาสินค้าเมื่อมีผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้จากกิจกรรมข้อที่ 1 และเก็บข้อมูลด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น/ประชุมกลุ่มย่อย/การถอดความรู้ เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกข้อมูล กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้ต้องขังจำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Content Analysis

4) การวิเคราะห์ตลาดและการเปลี่ยนแปลง ใช้กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติการโดยใช้สถานการณ์สมมติ โดยผู้ต้องขังจะสามารถวิเคราะห์ ปัจจัยทุกชนิดที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานด้านการตลาด สามารถนำมาวิเคราะห์ถึงโอกาส อุปสรรค เพื่อศึกษาและพยากรณ์ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกิจการเพื่อหาแนวทางในการสร้างความสำเร็จหรือป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกิจการได้และสามารถนำข้อมูลมาประกอบในการตัดสินใจ เพื่อกำหนดแผนการทางการตลาดให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้นๆได้ ตลอดจน สามารถรับรู้การเคลื่อนไหวของสถานการณ์ในด้านต่างๆได้ทันเวลา ทำให้มีข้อมูลทั้งสมัยในการนำมาบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลรวมทั้งสามารถค้นพบตลาดใหม่ๆ ทำให้สามารถขยายตลาดได้อย่างต่อเนื่อง และเก็บข้อมูลด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น/ประชุมกลุ่มย่อย เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกข้อมูล กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้ต้องขังจำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Content Analysis

5) ช่องทางการจัดจำหน่าย ใช้กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติการโดยใช้สถานการณ์สมมติ การขายผ่านหน้าร้าน การขายผ่านการสั่งซื้อ การขายผ่านพ่อค้าคนกลาง และการขายผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อออนไลน์ โดยจะสมมติสินค้าที่ได้จากกิจกรรมข้อที่ 1 และเก็บข้อมูลด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น/ประชุมกลุ่มย่อย เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกข้อมูล กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้ต้องขังจำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Content Analysis

6) ความพึงพอใจของผู้บริโภค การสร้างความพึงพอใจ ให้กับลูกค้า ในคุณค่าด้านคุณภาพและการบริการ การตลาดที่เน้นความสัมพันธ์ ให้ความรู้โดยผู้เชี่ยวชาญหรือจากผู้มีประสบการณ์ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการตลาด เก็บข้อมูลด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น/ประชุมกลุ่มย่อย เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกข้อมูล กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้ต้องขังจำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Content Analysis

ซึ่งในทุกกิจกรรมจะเป็นการช่วยสร้างให้ผู้ต้องขังเกิดทักษะการใช้ความรู้ ทักษะการอธิบาย ทักษะการรับรู้ ทักษะการบรรยาย ทักษะการเก็บความรู้ ทักษะการพูด ทักษะการเขียน ทักษะการจำได้ ทักษะการสังเกต ทักษะการแสดงออก ทักษะการระบุ ทักษะการสำรวจ ทักษะการจำแนกความแตกต่าง ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการจัดลำดับ ทักษะการรวบรวมข้อมูล ทักษะการเปรียบเทียบและ ทักษะในการคิดแก้ไขปัญหา

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงาน

แบ่งเครื่องมือออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

3.3.1 เครื่องมือเก็บข้อมูลเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประกอบด้วย

3.3.1.1 เวทีเสวนา แจกแจงรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) เป้าหมายเพื่อ ได้ข้อมูลที่ได้มาจากการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นระหว่างผู้
เสวนา

2) ขั้นตอนของการเสวนา เลือกผู้ร่วมเสวนา กำหนดเวลา สถานที่ และประเด็นใน
การเสวนา

3) องค์ประกอบของเวทีเสวนา ผู้นำการเสวนา ผู้ร่วมเสวนา

3.3.1.2 การประชุมกลุ่มย่อย (Focus groups)

1) เป้าหมายเพื่อ ได้ข้อมูลที่ได้มาจากการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นระหว่าง
บุคคลในกลุ่ม

2) ขั้นตอนของการประชุมกลุ่มย่อย แบ่งกลุ่ม กำหนดเวลา สถานที่ และหัวข้อใน
การประชุมกลุ่มย่อย

3) องค์ประกอบของการประชุมกลุ่มย่อย หัวหน้ากลุ่ม ผู้ดำเนินการ สมาชิกกลุ่ม ผู้
จับประเด็น ผู้นำเสนอ

3.3.1.3 เวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Discussion forum)

1) เป้าหมายเพื่อ ได้ข้อมูลที่ได้มาจากการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นรายบุคคล

2) ขั้นตอนของเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กำหนดผู้นำการพูดคุย กำหนด
ประเด็นซักถาม กำหนดเวลา สถานที่

3) องค์ประกอบของการประชุมกลุ่มย่อย ผู้นำการสนทนา สมาชิก ผู้จับประเด็น

3.3.2 เครื่องมือเก็บข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์

3.3.2.1 แบบสัมภาษณ์

1) เป้าหมายเพื่อ ได้ทราบข้อเท็จจริง ได้ทราบความคิดเห็น ความรู้สึก ความคิด
และทัศนคติ แบบละเอียดเจาะลึก

2) ขั้นตอนของการสัมภาษณ์

เตรียมการสัมภาษณ์ เลือกกลุ่มตัวอย่าง (ใคร จำนวน) วางแผนการสัมภาษณ์
(แนวคำถาม กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์) เตรียมอุปกรณ์การจดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

การเริ่มสัมภาษณ์ แนะนำตนเอง สร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง บอก
วัตถุประสงค์ในการมาสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ ใช้แนวคำถาม (Interview Guide) ที่เตรียมมา (แนวคำถาม คือ
รายการหัวข้อและคำถามที่นักวิจัยสร้างขึ้นและจัดลำดับไว้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์) ฟังอย่าง
ตั้งใจ ใส่ใจ และป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา เป็นผู้ถูกถามบ้าง (Two ways)

องค์ประกอบของการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ เรื่องที่จะสัมภาษณ์ เป้าหมายการสัมภาษณ์ วิธีการสัมภาษณ์

3.3.2.2 แบบบันทึก (สมุดบันทึกของผู้ต้องขัง)

1) เป้าหมายเพื่อ เป็นหลักฐาน เพื่อบันทึกข้อมูลไว้เป็นเอกสาร และเป็นข้อมูลที่จะช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลและบรรยายปรากฏการณ์ รวมทั้ง เป็นการบันทึกข้อมูลในทุกขั้นตอนของการดำเนินการ ที่เกี่ยวข้องกับการการตัดสินใจ การดำเนินการ เพื่อเตือนความจำว่าแต่ละขั้นตอนของวิธีการดำเนินการว่าได้ทำอะไร อย่างไร เพราะอะไร

2) ขั้นตอนของบันทึก บันทึกวันเวลาสถานที่ ข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ

3) องค์ประกอบของแบบบันทึก สมุดเล่มเล็ก ผู้บันทึก

3.3.2.3 แบบสอบถาม

1) เป้าหมายเพื่อได้ข้อเท็จจริง ความรู้สึกความคิดเห็น

2) ขั้นตอนของการสอบถาม

ขั้นเตรียมการ แจกกลุ่มตัวอย่างล่วงหน้าก่อนจะแจกแบบสอบถาม พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม เตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการตอบแบบสอบถาม เช่น ดินสอปากกา เป็นต้น

ขั้นดำเนินการแจกแบบสอบถามในกลุ่มตัวอย่าง แนะนำตัวก่อนแจกแบบสอบถาม ขอความร่วมมือกับผู้ตอบแบบสอบถาม ชี้แจงให้เห็นความสำคัญ และตอบแบบสอบถามที่ตรงกับความเป็นจริงที่สุดแจกแบบสอบถามพร้อมทั้งคอยตอบข้อซักถามที่ผู้ตอบอ่านแล้วไม่เข้าใจรวบรวม และตรวจสอบแบบสอบถาม เมื่อผู้ตอบแบบสอบถามเรียบร้อยแล้วจะต้องเก็บรวบรวมแบบสอบถาม และตรวจสอบว่าผู้ตอบแบบสอบถามนั้นกรอกแบบสอบถามครบถ้วน กล่าวขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามที่สละเวลามาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์

3) องค์ประกอบของการสอบถาม แบบสอบถาม อุปกรณ์ (ดินสอ ปากกา) เจ้าของแบบสอบถาม

3.3.2.4 เครื่องมืออื่น ๆ คือการสังเกต

1) เป้าหมายเพื่อเป้าหมาย เพื่อเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างใส่ใจและมีระเบียบวิธี เพื่อวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกับสิ่งอื่น

2) ขั้นตอนของการสังเกต

ขั้นเตรียมการสังเกต กำหนดประเด็นที่จะสังเกตให้สอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา เตรียมวัสดุอุปกรณ์ สำหรับช่วยเก็บข้อมูล ได้แก่ เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป กำหนดวัน เวลา และสถานที่

ขั้นการสังเกต แนะนำตัว และทำความรู้จักกับบุคคลหลักของกลุ่ม หรือของประชากรที่ศึกษา กำหนดบทบาทของตนให้ชัดเจน คือ ไม่แสดงตนว่าเป็นใครและแสดงตนว่าเป็นใคร

สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชากรที่ศึกษา สังเกตเพื่อเก็บข้อมูล โดยเฝ้าดูปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมของบุคคลที่กำลังเกิดขึ้นตามประเด็นหรือกรอบของการสังเกตที่ได้กำหนดไว้

ขั้นตอนการบันทึกข้อมูล จดบันทึกควรอยู่ในรูปของการพรรณนาเรื่องราวให้รายละเอียดต่างๆ มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ หลังจากเสร็จสิ้นการสังเกตต้องตีความหมาย และแจ้งข้อมูลที่ได้ออกมา กล่าวแสดงความขอบคุณผู้ให้การสังเกต

3) องค์ประกอบของการสังเกต กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสังเกต ผู้สังเกต แบบบันทึก

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

โครงการวิจัย “การสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง” มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยที่ส่งผลต่อกระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และ เพื่อสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง ซึ่งคณะทำงานได้ทำการศึกษาและขอเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ส่วนดังนี้

4.1 ผลการทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยที่ส่งผลต่อกระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

4.2 ผลการสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง

4.3 ผลการสะท้อนจากการร่วมกระบวนการกิจกรรมของผู้ต้องขังและบทเรียนที่ได้จากการวิจัย

4.1 ผลการทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยที่ส่งผลต่อกระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ผลการทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยที่ส่งผลต่อกระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากการดำเนินการกิจกรรม จำนวน 4 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการประชุมทีมวิจัย เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันของทีมวิจัยด้านการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปางและเพื่อวางแผนการปฏิบัติงานวิจัย และกำหนดบทบาทหน้าที่ของนักวิจัยในการพัฒนากระบวนการคิดสู่การประกอบอาชีพ 2) เวทีสร้างความเข้าใจในกระบวนการวิจัยร่วมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ต้องขังจำนวน 30 คน 3) เวทีทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยร่วมกับของทัณฑสถานบำบัดพิเศษ และ 4) เวทีวิเคราะห์ทักษะการคิด-วิเคราะห์ที่จำเป็นสำหรับการเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพ ในประเด็นที่สอดคล้องกับผู้ต้องขัง กระบวนการคิด พิจารณาไตร่ตรอง แก้ไขปัญหา การจำแนกแยกแยะ เปรียบเทียบเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหรือข้อมูลที่นำเชื่อถือมาสนับสนุนหรือยืนยันเพื่อพิจารณาก่อนตัดสินใจเชื่อหรือสรุป

กระบวนการที่ใช้ในแต่ละกิจกรรมจะใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งผลจากการดำเนินกิจกรรมทำให้ทั้งทีมวิจัยและกลุ่มเป้าหมายมีความคุ้นเคยไว้วางใจซึ่งกันและกัน เกิดความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการดำเนินการวิจัย รวมทั้งทราบถึงบทบาท

หน้าที่ของตนในการเข้าร่วมกระบวนการวิจัยครั้งนี้ ทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความพร้อมในการที่จะให้ข้อมูล และเกิดความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทุกกิจกรรม

ผลที่ได้จากการทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยที่ส่งผลต่อกระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนำเสนอไว้ 2 หัวข้อดังนี้

4.1.1. ผลการทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยร่วมกับของทัณฑสถานบำบัดพิเศษ ประกอบด้วย 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ทักษะพื้นฐานด้านอาชีพ/ความรู้เดิม/ความต้องการของผู้ต้องขัง

พื้นฐานด้านอาชีพเดิมของผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปางส่วนใหญ่ เคยทำงานรับจ้าง ทำงานด้านช่าง และอาชีพทางด้านเกษตรกรรม/เลี้ยงสัตว์ และบางส่วนค้าขาย ผู้ต้องขังมีความต้องการฝึกทักษะฝีมือเพิ่มด้านช่างไฟฟ้า ช่างก่อสร้าง ช่างซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือในด้านการมีงานทำภายหลังพ้นโทษ และต้องการเงินทุนในการประกอบอาชีพอิสระ เมื่อพิจารณาถึงความรู้เดิม ผู้ต้องขังมีความรู้จากการประกอบอาชีพเดิมส่วนใหญ่จะเป็นงานที่ใช้แรงงาน บางส่วนมีความรู้ความสามารถในการขับรถ ด้านงานช่างก่อสร้าง เลี้ยงสัตว์ และความต้องการทำงานหลังพ้นโทษของผู้ต้องขังพบว่า มีหลายกลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มที่ต้องการทำงานรับจ้าง กลุ่มที่ต้องการทำงานขับรถ กลุ่มที่ต้องการเลี้ยงสัตว์ กลุ่มที่ต้องการประกอบอาชีพอิสระ กลุ่มที่ต้องการประกอบอาชีพทางการเกษตร และกลุ่มที่ต้องการประกอบอาชีพด้านช่างต่าง ๆ ผู้ต้องขังมีความคาดหวังหลังพ้นโทษคือ ต้องการกลับไปใช้ชีวิตกับครอบครัวประกอบอาชีพสุจริต เป็นคนดีของสังคม และคาดหวังว่าครอบครัวและสังคมจะให้การยอมรับ

และจากข้อมูลที่ได้รับเมื่อนำมาจัดกลุ่มความต้องการทำงานหลังพ้นโทษของผู้ต้องขังพบว่า สามารถแบ่งได้ 7 กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มที่ต้องการทำงานรับจ้าง กลุ่มที่ต้องการทำงานขับรถ กลุ่มที่ต้องการเลี้ยงสัตว์ กลุ่มที่ต้องการประกอบอาชีพอิสระ กลุ่มที่ต้องการประกอบอาชีพทางการเกษตร และกลุ่มที่ต้องการประกอบอาชีพด้านช่างต่าง ๆ การที่ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ มีความต้องการฝึกอาชีพด้านช่าง เช่น ช่างไฟฟ้า ช่างซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน ช่างอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น เนื่องจากจะนำไปใช้ประโยชน์กับครอบครัวและยังสามารถขยายไปยึดเป็นอาชีพได้อีกช่องทางหนึ่งด้วย

ประเด็นที่ 2 ประเภทการฝึกอาชีพก่อนปล่อย

จากการทบทวนกระบวนการฝึกทักษะการฝึกอาชีพของทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปางพบว่า ที่ผ่านมาทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปางมี โครงการฝึกทักษะอาชีพดังนี้คือ

- 1) โครงการฝึกวิชาชีพด้านช่างไม้เครื่องเรือนเฟอร์นิเจอร์
- 2) โครงการฝึกวิชาชีพด้านช่างสีงานไม้เครื่องเรือนเฟอร์นิเจอร์
- 3) โครงการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการผลิตสินค้าและบริการด้านประกอบหัวไฟแช็ค
- 4) โครงการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการผลิตสินค้าและบริการด้านसानตะกั่ว

5) โครงการประชารัฐพัฒนาผู้ต้องขังสู่ภาคอุตสาหกรรม เช่น งานปักลายผ้า งานตัดเย็บเสื้อผ้าฝ้ายพื้นเมือง ผ้าอ้อมกีฬา และชุดทำงาน

6) โครงการฝึกวิชาชีพพระยะสันเช่น เบเกอร์ ขนมไทย อาหารตามสั่ง อาหารปรุง ชากาแฟ ก๋วยเตี๋ยว

7) โครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังด้านเลี้ยงสัตว์

8) โครงการพัฒนาที่ดินเพื่อการปลูกพืช

9) โครงการรับจ้างงานติดสติ๊กเกอร์เซรามิกโดยใช้แรงงานผู้ต้องขัง

10) โครงการฝึกวิชาชีพเขียนสีน้ำมันแผ่นไม้

11) โครงการผลิตหลักเขตที่ดิน

ในการฝึกวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปางที่ผ่านมา มี 4 แบบด้วยกัน

แบบที่ 1 เป็นการฝึกวิชาชีพโดยทั่วไป เป็นระบบการใช้แรงงานผู้ต้องขังทำงานโยธาและกิจกรรมสาธารณะ โดยการใช้แรงงานผู้ต้องขังในกิจกรรมสาธารณะ เช่น การซ่อมแซมถนน การขุดคลองระบายน้ำ และปลูกสวนผัก เป็นการใช้แรงงานผู้ต้องขัง ที่เกี่ยวกับการรักษาความสะอาด อนามัย สุขาภิบาล การบำรุงซ่อมแซมในทัณฑสถาน การใช้แรงงานตามความถนัดเฉพาะตัว การใช้แรงงานเพื่อประโยชน์สาธารณะนอกทัณฑสถาน หรือเป็นการทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน เช่น งานรับจ้างแรงงานงานก่อสร้างอาคารเรือนจำโครงสร้างเบา

แบบที่ 2 เป็นการใช้แรงงานและฝึกวิชาชีพในสาขาเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ เป็นระบบการใช้แรงงานผู้ต้องขังทางเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ โดยการใช้แรงงานและฝึกวิชาชีพทางเกษตรกรรมในทัณฑสถาน การใช้แรงงานและฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังในลักษณะนี้ เช่น การนำผู้ต้องขังทำ การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ งานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เช่น เกษตรอินทรีย์แบบครบวงจร ในเนื้อที่ภายในของทัณฑสถาน

แบบที่ 3 การฝึกวิชาชีพอุตสาหกรรมในทัณฑสถาน เป็นระบบเกื้อกูล โดยหน่วยงานภายนอก เช่น โรงงานอุตสาหกรรม บริษัท เป็นผู้สั่งจ้างหรือจัดซื้อผลิตภัณฑ์จากฝีมือของผู้ต้องขังโดยตรง เช่น งานปักลายผ้า งานตัดเย็บเสื้อผ้าพื้นเมือง ผ้าอ้อมกีฬา และชุดทำงาน

แบบที่ 4 เป็นการส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพในระบบก้าวหน้า เป็นระบบการใช้แรงงานผู้ต้องขังผลิตผลิตภัณฑ์ราชทัณฑ์ เป็นการใช้แรงงาน ผู้ต้องขังที่อยู่ในความรับผิดชอบของทัณฑสถาน ทั้งในด้านการผลิตและจำหน่าย และได้แบ่งเงินรางวัลปันผลแก่ผู้ต้องขัง ตามคุณค่าแห่งการทำงานซึ่งมีใช้ค่าจ้าง การดำเนินงานในลักษณะนี้ คือ การฝึกวิชาชีพโดยเฉพาะ เช่น งานฝึกวิชาชีพพระยะสัน เช่น เบเกอร์ ขนมไทย อาหารตามสั่ง อาหารปรุงด่วน ชากาแฟ ก๋วยเตี๋ยว วิชาชีพช่างเหล็ก ช่างยนต์ ช่างวิทยุ

ซึ่งที่ผ่านมาการที่ผู้ต้องขังจะได้เข้ารับการฝึกวิชาชีพ จะพิจารณาถึงการกำหนดโทษเป็นหลัก

ประเด็นที่ 3 วิธีการ กระบวนการ ถ่ายทอดความรู้ของวิทยากร (ครูฝึกวิชาชีพ) ในการฝึกทักษะอาชีพ

ในการฝึกอบรมอาชีพให้ผู้ต้องขังที่ผ่านมา เป็นการดำเนินงานต่างๆ อย่างเป็นระบบ เป็นการถ่ายทอดความรู้ หรือทักษะความชำนาญจากวิทยากรเพียงด้านเดียว แต่ไม่มีการพัฒนาเป็นกระบวนการที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่องระยะยาว เพื่อส่งเสริมเพิ่มพูนศักยภาพและประสิทธิผลของผู้ต้องขังหรือการทำงานในชีวิตจริงเกิดการเรียนรู้ หรือกระบวนการที่จะทำให้ผู้ต้องขังมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการคิด เพิ่มพูนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังของทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง คือมี หลักสูตร/สาขาให้เลือกน้อย ซึ่งไม่ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขัง และระยะเวลาในการฝึกอบรมไม่แน่นอนชัดเจน จึงควรเพิ่มหลักสูตร/สาขาวิชาชีพให้มีตัวเลือกมากขึ้น ควรจัดฝึกอบรมวิชาชีพที่เกิดจากความต้องการของผู้เรียน หรือผู้สนใจเป็นหลัก หรือ กำหนดให้ “ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้”

ประเด็นที่ 4 เงื่อนไข ปัจจัย ทั้งที่เอื้อและไม่เอื้อ โอกาส จุดเด่น ของอาชีพทุกชนิดที่มีในทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง

เมื่อร่วมกันวิเคราะห์กระบวนการฝึกทักษะอาชีพของทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปางพบว่า ในกระบวนการฝึกอาชีพให้กับผู้ต้องขังเป็นโปรแกรมที่ถูกกำหนดมาแล้วโดยทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง ไม่ได้เกิดจากความต้องการหรือความสนใจโดยตรงของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังเข้าร่วมการฝึกอบรมเพื่อต้องการที่จะเป็นใบผ่านทางสำหรับการลดโทษเท่านั้น ผู้ต้องขังได้ร่วมกันวิเคราะห์ออกมาว่า ในทางปฏิบัติการฝึกอาชีพระหว่างถูกคุมขังพบว่าเป็นเพียงแต่ช่วยทำให้ผู้ต้องขังมีอะไรทำไม่ว่าง แต่การฝึกอาชีพนี้ยังไม่เพียงพอสำหรับการนำไปประกอบอาชีพจริง ทักษะที่ฝึกบางอย่างก็อาจจะไม่ได้สะท้อนความต้องการที่แท้จริงของตลาดแรงงาน นอกจากนี้การฝึกอาชีพบางประเภท ผู้เข้ารับการฝึกจำเป็นต้องมีพื้นฐานติดตัวมาก่อนบ้าง หากไม่มีก็ไม่สามารถฝึกไม่ได้ นอกจากนี้การฝึกอาชีพให้ความรู้ของทัณฑสถานยังเป็นการฝึกอาชีพในมิติเดียวหรือเป็นเพียงการฝึกแค่ต้นน้ำเท่านั้น นั่นคือสอนให้รู้วิธีการในอาชีพนั้น ๆ แต่ไม่ครอบคลุมถึงปลายน้ำคือการนำเอาไปใช้ได้จริง เช่น การฝึกทำอาหารหรือทำขนม ผู้ต้องขังจะได้เรียนรู้แต่วิธีการทำตามทีวีที่วิทยากรสอน แต่ยังไม่มีการให้ความรู้ในเรื่องของทำเลที่ตั้ง การตั้งราคา การคิดต้นทุน กำไร การทำบัญชี การพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงช่องทางการจัดจำหน่าย จึงส่งผลให้เมื่อฝึกไปแล้วส่วนใหญ่ไม่สามารถนำเอาไปประกอบอาชีพได้อย่างแท้จริง หรือเมื่อนำไปประกอบอาชีพก็ไม่ประสบผลสำเร็จรายได้ไม่เพียงพอ เหตุเพราะมีความรู้แค่วิธีทำ แต่ขาดความรู้ถึงเรื่องของการตลาด การเพิ่มช่องทางการจำหน่าย สำหรับระบบการฝึกอาชีพที่ผ่านมา เป็นการฝึกตามขั้นตอนการบอกของวิทยากร ผู้ฝึกสอนจะสอนและให้ผู้ต้องขังปฏิบัติตามขั้นตอนที่วิทยากรสอนจึงไม่ต้องใช้ความคิดอะไร ดังนั้นผู้ต้องขังจะไม่เกิดกระบวนการการคิดวิเคราะห์ มองไม่เห็นปัญหาอุปสรรคตลอดจนวิธีการแก้ปัญหา นอกจากนี้ผู้ต้องขังยังได้ทำการวิเคราะห์ถึงการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ ควรใช้เวลาในการฝึกอาชีพเป็นระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควร โดยมีการเรียนไป ทำไป เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ เพื่อให้มีการฝึกคิด ฝึกแก้ปัญหา

เห็นได้ว่าการจัดการฝึกอบรมอาชีพให้ผู้ต้องขังที่ผ่านมาไม่ได้พิจารณาความต้องการของผู้ที่ต้องการฝึกเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มผู้ต้องขังที่ใกล้ครบกำหนดพ้นโทษ ควรมีการฝึก

อาชีพที่ใกล้ชิดตัวใช้ทุนน้อย และน่าสนใจอย่างน้อยคนละ 2 อาชีพก่อนพ้นโทษเพื่อเป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพ รวมถึงการพิจารณาทิศทางและแนวโน้มการจ้างงานและสถานการณ์ในสังคมปัจจุบันว่า ควรฝึกหรือเพิ่มทักษะความรู้ให้แก่ผู้ต้องขังด้านไหนอย่างไรบ้าง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ ควรจัดการฝึกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ 20-30 คน เพื่อการได้ลงมือฝึกปฏิบัติอย่างเข้มข้นและปฏิบัติงานได้จริง ภายหลังการพ้นโทษ

การฝึกวิชาชีพในทัณฑสถาน มีข้อดีทั้งต่อทัณฑสถานและผู้ต้องขัง

ข้อดีต่อทัณฑสถาน คือ เป็นการช่วยควบคุมผู้ต้องขังไม่ให้หลบหนีและอยู่ในความสงบเรียบร้อย การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเป็นการแบ่งผู้ต้องขังออกเป็นกลุ่มเป็นหมู่ ซึ่งทำให้สะดวกต่อการควบคุมและรักษาความสงบเรียบร้อย การที่ผู้ต้องขังเข้ารับการฝึกอาชีพ จะทำให้ผู้ต้องขังมีงานทำอยู่ตลอดเวลา เป็นการช่วยให้ผู้ต้องขังไม่คิดฟุ้งซ่านหรือคิดหมกมุ่นในเรื่องอื่น ๆ ในการปล่อยให้ผู้ต้องขังอยู่ว่าง ๆ โดยไม่มีงานทำ จะทำให้ผู้ต้องขังเกิดความเบื่อหน่าย และคิดหมกมุ่นในเรื่องอยากออกไป เมื่อนานวันเข้าก็จะชวนกันหลบหนี หรือทำผิดระเบียบของเรือนจำ ซึ่งเมื่อผู้ต้องขังมีงานทำทั้งวันจะทำให้ไม่มีเวลาว่างหันมาให้ความสนใจอยู่กับงานที่ทำ เพลินกับงาน ไม่มีเวลาคิดในเรื่องอื่น ๆ และเมื่อทำงานทั้งวันร่างกายย่อมอ่อนเพลีย หลังเลิกงานจึงต้องการพักผ่อน การคิดหลบหนีหรือทำผิดวินัยก็จะลดน้อยลงไป และในปัจจุบัน ทัณฑสถานมีจำนวนผู้ต้องขังเพิ่มมากขึ้น ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ จึงเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย เมื่อมีการฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขัง ทัณฑสถานจึงได้มีผลผลิตต่าง ๆ จากฝีมือผู้ต้องขัง สามารถนำมาจำหน่ายให้กับภายนอก ทำให้ทัณฑสถานมีรายได้จากผลผลิตของผู้ต้องขัง

ข้อดีต่อผู้ต้องขัง คือ การฝึกวิชาชีพเป็นการเตรียมอาชีพให้ผู้ต้องขังเอาไว้ใช้ในการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ นั่นคือผู้ต้องขังจะมีความรู้ในการประกอบอาชีพนั้น ๆ ติดตัวไปสำหรับประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ และยังทำให้มีรายได้จากการปันผลที่ทัณฑสถานจำหน่ายผลผลิตต่าง ๆ จากฝีมือของผู้ต้องขัง นอกจากนี้การที่มีการฝึกอบรมอาชีพ ทำให้ผู้ต้องขังมีอะไรทำ ไม่อยู่ว่าง เป็นการช่วยลดความเครียดให้กับผู้ต้องขังอีกทางหนึ่งด้วย

ตารางที่ 4.1 สรุปข้อดีของการฝึกวิชาชีพในทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง

ข้อดีต่อทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง	ข้อดีต่อผู้ต้องขัง
1. ผู้ต้องขังไม่คิดหลบหนี	1. ผู้ต้องขังมีความรู้ในการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ
2. ผู้ต้องขังอยู่ในความสงบเรียบร้อย	2. ผู้ต้องขังมีรายได้จากการปันผลที่ทัณฑสถานจำหน่ายผลผลิตต่าง ๆ จากฝีมือของผู้ต้องขัง
3. ผู้ต้องขังไม่ทำผิดวินัย กฎระเบียบต่าง ๆ ของทัณฑสถาน	3. ช่วยลดความเครียดให้กับผู้ต้องขัง
4. ทัณฑสถานมีรายได้จากผลผลิตของผู้ต้องขัง	

ปัญหาและอุปสรรคของการฝึกวิชาชีพในทัศนสถานคือ

1. วิชาที่จัดการฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังอยู่ในวงจำกัดและไม่สอดคล้องกับสภาพการประกอบอาชีพในสภาวะปัจจุบัน เมื่อผู้ต้องขังฝึกออกไปแล้วไม่รู้ว่าเอาไปประกอบอาชีพที่ไหนอย่างไร
2. บางวิชาชีพก็นำไปประกอบอาชีพไม่ได้เพราะต้องใช้ต้นทุนสูง
3. การคัดเลือกผู้ต้องขังในการฝึกวิชาชีพ ส่วนใหญ่ทางทัศนสถานเน้นในเรื่องของการควบคุมผู้ต้องขังมากกว่าการคัดเลือกผู้ต้องขังไปฝึกวิชาชีพตามความถนัด จึงทำให้ส่วนใหญ่ของผู้ต้องขังได้รับการฝึกวิชาชีพที่ไม่สอดคล้องกับอาชีพเดิมของตน ผู้ต้องขังเหล่านี้จึงไม่นำเอาวิชาชีพที่ได้รับจากการฝึกไปประกอบอาชีพเมื่อพ้นโทษ
4. ในขณะที่ต้องโทษผู้ต้องขังไม่มีความตั้งใจฝึกวิชาชีพ เพียงแต่ทำไปเพื่อให้ได้รับการลดโทษลงไปที่เท่านั้น
5. ทัศนสถานมีงบประมาณที่จำกัด จึงทำให้อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ และวิทยากรสำหรับการฝึกวิชาชีพไม่เพียงพอต่อผู้ต้องขัง จึงทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปได้ไม่สมบูรณ์ และต่อเนื่อง

4.1.2. ผลการวิเคราะห์ทักษะการคิด-วิเคราะห์ที่จำเป็นสำหรับการเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพ ในประเด็นที่สอดคล้องกับผู้ต้องขัง

การวิเคราะห์ทักษะการคิด-วิเคราะห์ที่จำเป็นสำหรับการเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพ ได้ทำการวิเคราะห์ทบทวน 2 ประเด็นดังนี้คือ

4.1.2.1 ทักษะการคิด-วิเคราะห์ที่ผู้ต้องขังมีและเป็นอยู่

ในการวิเคราะห์ทักษะการคิดเบื้องต้นของผู้ต้องขังจากการร่วมกิจกรรม “ลองดูเราทำได้” เป็นกิจกรรมการสร้างความคุ้นเคย การเปิดใจและการให้โอกาสในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกที่กระตุ้นความสนใจของผู้ต้องขัง โดยใช้คำถาม กิจกรรม ให้ผู้ต้องขังเกิดแรงจูงใจที่อยากจะเรียนรู้ โดยนำสถานการณ์ ปัญหาในชีวิตประจำวัน ที่ผู้ต้องขังมีประสบการณ์เดิมอยู่ หรือเป็นสถานการณ์ที่ผู้ต้องขังไม่คุ้นเคยมาใช้ในการเดินเรื่องเพื่อให้ ผู้ต้องขังเกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ พบว่าในช่วงแรกของกิจกรรมผู้ต้องขังมีคุณลักษณะทั้งทางด้าน ร่างกายสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม รวมทั้งบุคลิกภาพของผู้คิดที่มีผลต่อทักษะการคิดขั้นพื้นฐานคือ ทักษะการสื่อสารบางด้าน ประกอบด้วย ทักษะการฟัง ทักษะการอ่าน ทักษะการรับรู้ ทักษะการพูด และ ทักษะการเขียนค่อนข้างน้อย โดยเห็นได้จากการนั่งตัวตรง แข็งทื่อ ไม่สบตา ไม่กล้าตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็น แต่ผู้ต้องขังมีการตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ และเมื่อเวลาผ่านไปเมื่อมีการเพิ่มสิ่งเร้าหรือข้อมูล เนื้อหาที่ กระตุ้นให้เกิดการคิดและใช้ในการคิด การมีข้อมูลในการคิดอย่างเพียงพอช่วยให้การคิดมีความรอบคอบขึ้น ผู้ต้องขังเริ่มสามารถอธิบายถึงเรื่องที่ผ่านมานั้นหมายความว่าผู้ต้องขังมีทักษะในการจำ และรับรู้ จึงสามารถนำมาอธิบาย และพูดถ่ายทอดได้ ซึ่งกระบวนการคิดที่ใช้ในการรับและส่งข้อมูล/สิ่งเร้าระหว่างผู้ต้องขัง และทีมวิจัยนี้ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับทักษะการสื่อสาร(communicating skills) โดยทั่วไปถือว่าเป็นทักษะการคิดพื้นฐาน (basic thinking skills) ซึ่งมีทั้งทักษะการ รับข้อมูลเข้า และการส่งข้อมูลออก ดังนั้นเมื่อผู้ต้องขังเข้าร่วมกิจกรรม

การสร้างความรู้ความคุ้นเคย การเปิดใจและการให้โอกาสในการแสดงความคิดจบกิจกรรม ผู้ต้องขังจึงเริ่มมีทักษะการรับรู้ ทักษะการฟัง ทักษะการอ่าน ทักษะการเขียน ทักษะการแสดงออก ทักษะการพูด ทักษะการบรรยาย ทักษะการอธิบาย ทักษะขยายความ ที่ดีขึ้นกว่าตอนเริ่มกิจกรรมแต่ยังไม่เกิดทักษะการคิดที่เป็นแกนสำคัญ (core thinking skills) ซึ่งทักษะที่เป็นหลักใช้เป็นฐานในการคิดโดยทั่ว ๆ ไป เช่น ทักษะการสังเกต ทักษะการสำรวจ ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการรวบรวมข้อมูล ทักษะการจัดหมวดหมู่ ทักษะการจำแนกความแตกต่าง ทักษะการเชื่อมโยง ทักษะการใช้เหตุผล ทักษะการระบุ ทักษะการตีความ ทักษะการจัดลำดับ เป็นต้น

4.1.2.2 ทักษะการคิด-วิเคราะห์ที่จำเป็นสำหรับการเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพ

เมื่อทำการวิเคราะห์ในช่วงกิจกรรมแรกพบว่าผู้ต้องขังมีทักษะของการคิดขั้นพื้นฐานอยู่บ้าง แต่ยังขาดทักษะการคิดที่เป็นแกนสำคัญ หรือการคิดในระดับที่สูงขึ้นที่จำเป็นสำหรับการออกไปประกอบอาชีพ คือการคิดที่มีลักษณะเป็นกระบวนการ เช่นกระบวนการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดแบบมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการคิด เพื่อให้ได้สิ่งใหม่ กระบวนการคิดแก้ปัญหา คือลำดับขั้นตอนในการดำเนินการคิดเพื่อให้ได้แนวทางการแก้ปัญหา และสามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ และกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือลำดับขั้นตอนในการดำเนินการ คิดเพื่อให้ได้คำตอบที่สมเหตุสมผลน่าเชื่อถือ และเมื่อใช้กิจกรรม “เราจะเรียนรู้อะไร” คือการทำความเข้าใจกล้วยหอมทองเป็นสิ่งเร้ากระตุ้นให้ผู้ต้องขังเกิดทักษะการคิดมากขึ้น โดยทางผู้วิจัยได้ให้ผู้ต้องขังได้เริ่มรู้จักกล้วยหอมทองด้วยการแจกให้ผู้ต้องขังทุกคนได้ทดลองชิม ก่อนที่จะให้วิทยากรได้ให้ความรู้ถึงคุณประโยชน์ ความต้องการของตลาดในปัจจุบัน ราคาขายกล้วยหอมทองเป็นผลไม้ที่ผู้ต้องขังไม่มีความรู้ในทุกๆ ด้านที่เกี่ยวกับกล้วยหอมทอง ส่วนใหญ่รู้จักกันเพียงกล้วยน้ำว้า แต่เมื่อผู้ต้องขังได้ร่วมกระบวนการกิจกรรมได้ชิม ได้รู้รสชาติ ทราบถึงประโยชน์ และสถานการณ์การตลาดปัจจุบันรวมถึงราคาขาย พบว่านอกจากผู้ต้องขังจะมีทักษะการสื่อสารแล้ว ผู้ต้องขังเกิดทักษะการคิดที่เป็นแกนสำคัญ (core thinking skills) นั่นคือ ผู้ต้องขังเริ่มมีคำถาม มีการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกล้วยน้ำว้า และกล้วยหอมทอง นั่นคือผู้ต้องขังสามารถจำแนกให้เห็นถึงความแตกต่างได้ ผู้ต้องขังสามารถจับประเด็น การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับ มีการใช้เหตุผล การหาความสัมพันธ์ เชิงเหตุผล การจำแนกแจกแจง การตีความข้อมูลที่ได้รับ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้สามารถประเมินและตัดสินใจเรื่องที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องและสมเหตุสมผล นั้นหมายความว่าเมื่อผู้ต้องขังได้เข้าร่วมกิจกรรม “วันนี้เราจะเรียนรู้อะไร” โดยนำเอาการทำความเข้าใจกล้วยหอมทองมาเป็นสิ่งเร้ากระตุ้น ทำให้ผู้ต้องขังเกิดทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการรวบรวมข้อมูล ทักษะการจำแนกความแตกต่าง ทักษะการเชื่อมโยง ทักษะการใช้เหตุผล ทักษะการระบุ ทักษะการตีความ และ ทักษะการเปรียบเทียบ ซึ่งทักษะการคิดที่จำเป็นต้องใช้อยู่เสมอในการดำรงชีวิตประจำวันและเป็นพื้นฐานของการคิดขั้นสูงขึ้นไปอีก ทักษะการคิดวิเคราะห์เหล่านี้จึงเป็นทักษะการคิดวิเคราะห์ที่จำเป็นในการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ต้องขังในการประกอบอาชีพต่อไป

4.2 ผลการสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับ ผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง

การสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง ใช้กิจกรรมหลัก คือ “ลงมือปฏิบัติและสร้างสรรค์งานผ่านการทดลองปฏิบัติการด้านอาชีพ” ด้วยการใช้กิจกรรมกระบวนการผลิตกล้วยหอมอินทรีย์เป็นเครื่องมือเพื่อกระตุ้นทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขัง โดยใช้แนวคิดในการที่จะสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ให้ผู้ต้องขังแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพหรือ PLC นั่นคือเป็นการรวมตัว รวมใจ รวมพลัง ร่วมมือกันของผู้บริหารทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง เจ้าพนักงานเรือนจำทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง ผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง และทีมวิจัย เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้ต้องขังเกิดทักษะความคิดด้านต่าง ๆ ซึ่งจากการจัดกิจกรรมจัดการเรียนรู้ “ลงมือปฏิบัติและสร้างสรรค์งานผ่านการทดลองปฏิบัติการด้านอาชีพ การผลิตกล้วยหอมอินทรีย์” เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยดำเนินกิจกรรมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง จากกิจกรรม 7 กิจกรรม คือ กระบวนการผลิตที่สร้างมูลค่าจากแนวทางของศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ครบวงจร การพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ (การสร้างตราสินค้า การบรรจุหีบห่อ การสร้างเรื่องราว(Storytelling)) การวิเคราะห์รายรับ-จ่าย จากการปฏิบัติการอาชีพ การวิเคราะห์ตลาดและการเปลี่ยนแปลง ช่องทางการจัดจำหน่าย และ ความพึงพอใจของผู้บริโภค และกิจกรรมการศึกษาดูงานจากสถานที่จริง ได้ข้อค้นพบดังนี้

4.2.1 จากการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ผ่านการทดลองปฏิบัติการด้านอาชีพ โดยการผลิตกล้วยหอมทองโดยใช้การปลูกกล้วยหอมทองเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนได้มีการเติมทักษะความรู้ก่อนการปฏิบัติการจริงโดยผู้เชี่ยวชาญหรือจากผู้มีประสบการณ์ในด้านที่เกี่ยวข้อง ด้วยการรวมตัว รวมใจ รวมพลัง ร่วมมือกันของผู้บริหารทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง เจ้าพนักงานเรือนจำทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง ผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง และทีมวิจัยได้เตรียมสถานที่ทดลองสำหรับการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริง (learning lab)ในด้าน ต่าง ๆ ไว้ให้ ตลอดจนเติมความรู้สำหรับสถานที่ทดลองการเรียนรู้ ทำให้ผู้ต้องขังเกิดทักษะการคิดจากกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1) กระบวนการผลิตที่สร้างมูลค่า (เกษตรอินทรีย์ครบวงจร) เมื่อผู้ต้องขังทำความรู้จักกับกล้วยหอมทองแล้วได้มีการเติมความรู้เพิ่มเติมในเรื่องของ กระบวนการผลิตกล้วยหอมทองที่สร้างมูลค่าด้วยกรรมวิธีเกษตรอินทรีย์ โดยวิทยากรได้ให้ความรู้ถึงการผลิตแบบทั่วไป และแบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งในการเติมความรู้ความรู้นี้ทำให้ผู้ต้องขังเริ่มพัฒนาทักษะการคิด ในเรื่องของการเปรียบเทียบ การแยกแยะขึ้นมา

2) การเติมความรู้การเตรียมดินและการปลูก การขุดหลุมเตรียมพื้นที่ การปลูก การเติมความรู้ในกระบวนการเตรียมการผลิตกล้วยหอมทอง ผู้ต้องขังมีทักษะการฟังมากขึ้น ทำให้เกิดทักษะการรับรู้ และทักษะในการจำ นอกจากนี้แล้วผู้ต้องขังยังมีการบันทึกข้อมูลความรู้ที่ได้รับ นั่นหมายถึงว่าผู้ต้องขังมีการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ในเรื่องของการเขียน และการเก็บความรู้ เก็บข้อมูล

3) การเติมความรู้เรื่องกล้วย โรค ปุ๋ย และเชื้อรา การเติมความรู้เรื่องนี้นอกจากวิทยากรบรรยายให้ความรู้แล้วผู้ต้องขังยังมีโอกาสที่ได้ปฏิบัติจริง จึงเป็นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ ซึ่งในการเติมความรู้เรื่องนี้ด้วยวิธีการเรียนพร้อมปฏิบัติ ทำให้ผู้ต้องขังเกิดการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ในเรื่องของการฟัง การใช้ความรู้ การจำได้ การอ่าน การทำความเข้าใจ การรับรู้ การเก็บความรู้ การพูด การตั้งความรู้ และการเขียน

4) การเติมความรู้เรื่องการทำจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง การเติมความรู้เรื่องนี้วิทยากรให้ความรู้แล้วผู้ต้องขังยังมีโอกาสที่ได้ปฏิบัติจริงแต่มีความแตกต่างจากการเรียนรู้ปฏิบัติการก่อนหน้านี้คือ การแบ่งกลุ่มผู้ต้องขังให้มีการทดลองทำในขั้นตอน กระบวนการและสูตรที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งนอกจากผู้ต้องขังจะมีการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างที่เคยผ่านมาแล้ว ผู้ต้องขังยังมีการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ในเรื่องของการเปรียบเทียบ การอธิบาย การบรรยายและการตั้งคำถาม

5) การดูแลบำรุงรักษาด้านกล้วยหอมทองอินทรีย์ การจัดการเรียนรู้ด้วยการเติมความรู้ในเรื่องของการดูแล และบำรุงรักษากล้วยหอมทอง ทำให้ผู้ต้องขังเกิดการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ในเรื่องของการฟัง การจำ การอ่าน การทำความเข้าใจ การรับรู้ การเก็บความรู้ การพูด การตั้งความรู้ การเขียน

จากกระบวนการเติมความรู้หลังผ่านการคิดวิเคราะห์ ได้นำสู่การลงมือทดลองปฏิบัติโดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ในการฝึกอาชีพ มีข้อค้นพบสำคัญคือ ทำให้เกิดความเข้าใจในงาน จึงมีความมั่นใจในการทำงานอย่างมีความหมาย (ผ่านการให้สัญลักษณ์ของกล้วยหอมทอง) และมั่นใจในความรู้มั่นใจในอาชีพ ซึ่งกระบวนการเติมความรู้ และการปฏิบัติการจริงในพื้นที่จะทำให้ผู้ต้องขังได้ฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ขั้นสูงขึ้นด้านต่าง ๆ คือ ทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการแสวงหาความรู้ และ ทักษะการจัดการ ผู้ต้องขังได้ฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ผ่านการลงมือปฏิบัติการด้านอาชีพการผลิตทางเกษตรกรรม ทำให้เกิดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการปฏิบัติการ ทำให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการสร้างอาชีพ และสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ตลอดจนสามารถถ่ายทอดความรู้ต่อไปยังผู้อื่นได้

ภาพที่ 4.1 กิจกรรมการปฏิบัติการ การเตรียมหลุมและดินในการปลูก

ภาพที่ 4.2 กิจกรรมการปฏิบัติการ การปลูกกล้วยหอมทอง

ภาพที่ 4.3 กิจกรรมการปฏิบัติการ การทำข้าวไร้โคเดอร์มา

ภาพที่ 4.4 กิจกรรมการปฏิบัติการ การทำจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง

ภาพที่ 4.5 กิจกรรมการปฏิบัติการ การทำและใช้ปุ๋ยหมัก

ภาพที่ 4.6 กิจกรรมการปฏิบัติการ การบำรุงดูแลรักษาต้นกล้วยตามช่วงอายุ

4.2.2 ผู้ต้องขังเกิดความคิดใหม่ที่ต้องการสร้างเป็นอาชีพอาชีพ จากการปฏิบัติการด้านอาชีพ การผลิตทางเกษตรกรรม โดยสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาวิเคราะห์กับข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ทั้งในเรื่องของการทำบัญชี การตลาด และสามารถที่จะเลือกข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่การเกษตร สามารถสร้างและปรับปรุงสิ่งๆที่ได้ทำตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ตลอดจนสามารถนำเสนอและอธิบาย สิ่งๆที่สร้างขึ้นให้ผู้อื่นเข้าใจ

4.2.3 จากกิจกรรมการสร้างตราสินค้า โดยใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการในการออกแบบตราสินค้าที่มีความหมาย ซึ่งผู้ต้องขังสามารถร่วมกันภายในกลุ่มของตนเองออกแบบตราสินค้าที่มีความหมายได้ เช่นภาพ

ภาพที่ 4.7 รูปแบบตราสินค้าที่ผู้ต้องขังร่วมกันร่างขึ้นมา

4.2.4 การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ผู้ต้องขังเกิดความมั่นใจและภาคภูมิใจในตัวเอง มั่นใจในความรู้ มั่นใจในอาชีพ และอึดเียบกับสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นกับเพื่อนร่วมงานที่ฝึกปฏิบัติ ซึ่งมีความหมายต่อความมั่นใจที่จะไม่กระทำผิดซ้ำอีก โดยมีข้อค้นพบสำคัญคือ

1) ผู้ต้องขังสามารถประมวลข้อมูลทั้งทางด้านข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และ ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่คิดทั้งทางกว้าง ลึก และไกล โดยเห็นได้จากการที่ผู้ต้องขังมีความคิดที่ว่า **“ไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก”** การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ผู้ต้องขังเกิดความมั่นใจและภาคภูมิใจในตัวเอง โดยมีความคิดว่า **“เราทำได้” “ได้ทำในสิ่งที่ไม่เคยทำ”**

2) ผู้ต้องขังเกิดการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่มซึ่งสิ่งที่ผู้ต้องขังได้จากการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกับผู้ต้องขังอื่น ๆ ทำให้ผู้ต้องขังมีความรู้สึกใจเย็น รู้จักอดทน และรอยคอย มีวินัยในตัวเอง มีความรับผิดชอบ ตลอดจนได้เรียนรู้ถึงการดูแล ใส่ใจ และมีน้ำใจกับผู้อื่น และเกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดระหว่างกัน เกิดความสามัคคี และมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ก่อให้เกิดเป็นแรงผลักดันในการปฏิบัติกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วง ซึ่งผู้ต้องขังได้กล่าวไว้ว่า **“กลัวคือสื่อสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังเข้าไว้ด้วยกันให้เกิดความเป็นเพื่อน”**

3) ผู้ต้องขังมีการเรียนรู้ควบคู่ไปกับปฏิบัติเป็นการสอนให้ผู้ต้องขังได้ฝึกคิดในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และภาคภูมิใจกับความสำเร็จที่เกิดขึ้น

4) การที่ได้ไปเรียนรู้จากสถานที่จริงภายนอกทัณฑสถาน จึงเกิดเป็นแรงจูงใจให้กับผู้ต้องขังในการนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ ทั้งในเรื่องของการปลูกกล้วยแบบอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมักขาย การทำจุลินทรีย์สังเคราะห์แสงขาย หรือแม้แต่การนำเอาความรู้ที่ได้รับนี้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพอื่น ๆ กระบวนการผลิตที่สร้างมูลค่าจากแนวทางของศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ครบวงจร

การสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง โดยใช้กิจกรรมหลัก คือ **“ลงมือปฏิบัติและสร้างสรรค์งานผ่านการทดลอง ปฏิบัติการด้านอาชีพ”** ด้วยการใช้กิจกรรมกระบวนการผลิตกล้วยหอมอินทรีย์เป็นเครื่องมือเพื่อกระตุ้นทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขัง สามารถสรุปถึงตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงการที่ผู้ต้องขังมีการคิดวิเคราะห์แสดงดังตาราง

ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของกิจกรรม และตัวบ่งชี้ทักษะการคิด

กิจกรรม	สภาพที่เป็นจริง/ผลการจัดกิจกรรม	ตัวบ่งชี้พฤติกรรมที่แสดงถึงความสามารถในการคิด
เติม ความ รู้สำหรับสถานที่ทดลองการเรียนรู้ กระบวนการผลิตที่สร้างมูลค่าจากแนวทางของศูนย์เรียนรู้	ผู้ต้องขัง มีความกระตือรือร้น และพุดคุยเกี่ยวกับแปลงกล้วยที่ตนเองได้รับการมอบหมายให้ดูแล ช่วยกันขุดหลุมเตรียมพื้นที่ การปลูกในแปลงของกลุ่มตัวเอง มีส่วนร่วมในกิจกรรม มีการ	1. ผู้ต้องขังสามารถระบุวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมแต่ละกิจกรรมได้ และสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ของสิ่งใหม่ที่ต้องการทำได้

กิจกรรม	สภาพที่เป็นจริง/ผลการจัดกิจกรรม	ตัวบ่งชี้พฤติกรรมที่แสดงถึง ความสามารถในการคิด
เกษตรอินทรีย์ครบวงจร และ การ ปลูก ปลูก ประกอบด้วย - กิจกรรมการเตรียมหลุมและดินในการปลูก การปลูกกล้วย - การทำเชื้อราไตรโคเดอร์มา - การทำจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง - การทำและใช้ปุ๋ยหมัก การบำรุงดูแลรักษาต้นกล้วยตามช่วงอายุ	ซักถาม และ ตอบ คำถาม อยู่เสมอ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความเข้าใจในกระบวนการทำงาน มีการลองผิดลองถูกและเรียนรู้จากการปฏิบัติ มีความสนใจต้องการที่จะเรียนรู้ และสามารถลำดับความสำคัญของงานก่อนหลังได้	2. ผู้ต้องขังสามารถจัดระบบข้อมูลสิ่งที่เรียนรู้และนำมาสู่การวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งเฉพาะหน้าและระยะยาวได้ 3. ผู้ต้องขังสามารถแยกแยะข้อมูลและระบุเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้น และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกันได้ 4. ผู้ต้องขังสามารถอธิบายความสัมพันธ์ ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของสิ่งที่วิเคราะห์ และสามารถนำเสนอ
การพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย - การสร้างตราสินค้า - การบรรจุหีบห่อ - การสร้างเรื่องราว (Storytelling)	ผู้ต้องขังช่วยกันคิด และออกแบบตราสินค้ามีความกระตือรือร้นในการหาข้อมูล และวาดภาพ และ ช่วยเหลือกัน เมื่อเกิดข้อสงสัย มีการซักถามและตอบคำถาม ได้ตรงประเด็นและส่วนใหญ่สามารถหาคำตอบได้ถูกต้อง ผู้ต้องขังมีความเข้าใจถึงความสำคัญตราสินค้า และ บรรจุภัณฑ์และมีแนวทางในการออกแบบ ตลอดจนสามารถสร้างเรื่องราวในตราสินค้าให้มีความหมาย และสอดคล้องกัน และบอกเหตุผลประกอบการเลือกออกแบบได้อย่างชัดเจน และสามารถที่จะประมวลและเลือกรูปแบบที่ดีที่สุดออกมาแนะนำเสนอได้	ผลการวิเคราะห์ และสามารถนำผลการวิเคราะห์มาใช้ในการตอบคำถามได้ 5. ผู้ต้องขังสามารถเลือกข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสิ่งใหม่ให้ได้ตามวัตถุประสงค์ และสามารถสร้างสิ่งใหม่ให้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และสามารถกำหนดเป้าหมายในการคิดสร้างสรรค์ได้ 6. ผู้ต้องขังสามารถจัดทำกรอบแนวคิดในการสร้างสิ่งใหม่ 7. ผู้ต้องขังสามารถนำเสนอและอธิบายสิ่งใหม่ที่สร้างขึ้นให้ผู้อื่น
การวิเคราะห์รายรับ-จ่าย จากการปฏิบัติการอาชีพ (บัญชีรายรับรายจ่าย)	ผู้ต้องขังไม่สามารถเข้าใจระบบตัวเลขการจัดทำบัญชีได้ในทันที แต่ผู้ต้องขังมีการซักถามข้อข้องใจ จนสามารถได้ข้อสรุป ผู้ต้องขังให้ความร่วมมือในการ	เข้าใจ และ เห็น ถึง ลักษณะ/เอกลักษณ์และคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งนั้น 8. ผู้ต้องขังสามารถประมวล/

กิจกรรม	สภาพที่เป็นจริง/ผลการจัดกิจกรรม	ตัวบ่งชี้พฤติกรรมที่แสดงถึง ความสามารถในการคิด
	ทำกิจกรรมดี และช่วยกัน ตอบคำถาม และแก้ไข บัญชีรายรับจ่ายที่ผิดได้ ถูกต้องตาม รูปแบบการทำบัญชี และสามารถดำเนินการทำบัญชีรายรับจ่าย อย่างง่ายได้ ผู้ต้องขังมีการถกถึงปัญหา ต่าง ๆ ในการประมวลความรู้ภายใน กลุ่มของตนเอง	ทบทวนความรู้หรือข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เกิดขึ้นหรือสามารถ จินตนาการความคิดแปลกใหม่ 9. ผู้ต้องขังสามารถใช้เทคนิคต่างๆ ในการขยายขอบเขตความคิดเดิม ๆ จนได้ความคิดหลากหลายที่จะ นำไปใช้ในการสร้างสิ่งใหม่
การวิเคราะห์ตลาดและ การเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย - การเลือก กลุ่มเป้าหมาย - การผลิตสินค้าที่ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย	ผู้ต้องขังมีความสนใจถึงการเปลี่ยนแปลง ของการตลาดในปัจจุบัน มีความสนใจ การตลาดแบบใหม่ๆ สามารถที่จะเลือก กลุ่มเป้าหมายให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ ของตนรวมทั้งบอกถึงเหตุผลของการ เลือกได้อย่างชัดเจน ตลอดจนการผลิต สินค้าให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย	10. ผู้ต้องขังสามารถประเมินและ คัดเลือกความคิดเพื่อนำไปใช้ ใน การสร้างสิ่งใหม่ และสามารถสร้าง สิ่งใหม่ที่เป็นความคิดต้นแบบ สามารถใช้งานได้ และได้ผลดี กว่าเดิม 11. ผู้ต้องขังสามารถนำเสนอและ อธิบายสิ่งใหม่ที่สร้างขึ้น
ช่องทางการจัดจำหน่าย และ ความพึงพอใจของ ผู้บริโภค	ผู้ต้องขังมีความกระตือรือร้นและให้ ความสนใจในช่องทางการขายในยุคที่มี การเปลี่ยนแปลงไป ให้ความสำคัญของ การขายแบบออนไลน์ และการส่งของ ให้กับลูกค้า การคิดเป็นคณกลางในการ จำหน่ายสินค้าในละแวกชุมชนที่ตนเอง อาศัย รู้จักช่องทางการจำหน่ายสินค้าที่ หลากหลายขึ้น ผู้ต้องขังให้ความสนใจ เรื่องของวิธีการสื่อสารที่สามารถจูงใจให้ ลูกค้าซื้อสินค้าได้	12. ผู้ต้องขังสามารถระบุประเด็น ที่คิดได้ และสามารถประมวล ข้อมูล ทั้งทางด้านข้อเท็จจริง ข้อ โต้แย้งและความคิดเห็นที่เกี่ยวข้อง กับประเด็นที่คิดทั้งทางกว้าง ลึก และไกล 13. ผู้ต้องขัง สามารถวิเคราะห์ ข้อมูลและเลือกข้อมูลที่จะนำมาใช้ ในการหาคำตอบ และสามารถ ประเมินข้อมูลที่ใช้ในการคิดตาม ผลการดำเนินการ
การศึกษาดูงาน/การ แลกเปลี่ยนบทเรียน- การเรียนรู้นอกพื้นที่	ผู้ต้องขังมีความกระตือรือร้นและตื่นตัว มากในการออกนอกสถานที่เป็นการนำ ผู้ต้องขังไปศึกษาดูงานสวนกล้วยหอม ทองจากสถานที่จริงซึ่งผู้ต้องขังให้ความ สนใจมาก มีการซักถามถึงวิธีการต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนกับของตนเอง กระบวนการ ผลิต ดูแล และเก็บเกี่ยว การบำรุงรักษา	14. ผู้ต้องขังสามารถพิจารณา ข้อมูล ข้อโต้แย้ง และความคิดเห็น ตามหลักเหตุและผล และสามารถ ระบุทางเลือก/คำตอบที่มีความ สมเหตุสมผล

กิจกรรม	สภาพที่เป็นจริง/ผลการจัดกิจกรรม	ตัวบ่งชี้พฤติกรรมที่แสดงถึง ความสามารถในการคิด
	หลังจากนั้นนำมาเล่าแลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้ พบเห็นระหว่างผู้ต้องขังด้วย กัน จาก การไปศึกษาดูงานสถานที่จริงทำให้ ผู้ต้องขังเกิดแรงบันดาลใจในการประกอบ อาชีพนี้หลังพ้นโทษ	15. ผู้ต้องขังสามารถประเมิน ทางเลือกและเลือกทางเลือก/ คำตอบที่เหมาะสมที่สุดได้

จากใช้กิจกรรมหลัก คือ “ลงมือปฏิบัติและสร้างสรรค์งานผ่านการทดลองปฏิบัติการด้านอาชีพ”
ด้วยการใช้กิจกรรมกระบวนการผลิตกล้วยหอมอินทรีเป็นเครื่องมือ จากกิจกรรม 7 กิจกรรม ยังทำให้
ผู้ต้องขังเกิดทักษะความคิดด้านต่าง ๆ ดังนี้

ทักษะกระบวนการทำงาน ผู้ต้องขังมีการเรียนรู้กระบวนการทำงานและลงมือปฏิบัติงานด้วย
ตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และใส่ใจในการทำงานจนเกิดความเชี่ยวชาญในงานที่ทำ ทั้งการ
ทำงานทั้งเป็นรายบุคคลและการทำงานเป็นทีม

ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ในกระบวนการผลิตกล้วยหอมอินทรี ผู้ต้องขังได้ประสบกับ
ปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงานตั้งแต่เรื่องของสภาพดินที่แห้งแข็งและไม่มีสารอาหาร การปลูกต้นกล้าที่ไม่
แข็งแรงสมบูรณ์ การดูแลต้นกล้วยที่ปลูกใหม่ในสภาวะที่อากาศไม่เอื้ออำนวย การมีปริมาณน้ำที่ไม่
เพียงพอ การมีสัตว์ต่าง ๆ เข้ามารบกวนในแปลงกล้วยเช่น ไก่ นก และกระบือ ซึ่งตัวผู้ต้องขังได้หาทาง
จัดการแก้ปัญหา และคิดแก้ปัญหานั้นได้อย่างทันท่วงที โดยใช้วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ คือ สังเกตว่าเกิด
อะไรขึ้น อะไรเป็นสาเหตุ เมื่อทราบจึงทำการวิเคราะห์และแยกแยะปัญหาว่าเกิดจากอะไร ตรงไหน แล้ว
สร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาคือควรทำอะไรอย่างไรก่อนหลัง และสุดท้ายทำการประเมินทางเลือกหรือ
วิธีการในการแก้ปัญหา

ทักษะการทำงานร่วมกัน ผู้ต้องขังมีการแบ่งเป็นกลุ่มเพื่อรับผิดชอบกล้วยหอมทองในพื้นที่ของ
ตนเอง ซึ่งทำให้ผู้ต้องขังเกิดการพัฒนาตัวเองให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และจากการที่ต้องทำงาน
ร่วมกันพบปัญหาและ แก้ปัญหาด้วยกันจึงทำให้ผู้ต้องขังมีลักษณะบุคลิกนิสัยยึดหยุ่นมากขึ้น มีความรู้สึก
ว่าอดทนรอคอยได้ ใจเย็นสงบมากขึ้น รู้จักประนีประนอม จริงใจ ไม่เอาเปรียบเพื่อนผู้ต้องขังด้วยกัน
สามารถเข้ากันได้ดีกับผู้ต้องขังทุกคน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้อื่นทั้งภายในกลุ่มของตนเอง และ
ระหว่างกลุ่มอื่น ๆ

ทักษะการแสวงหาความรู้ ด้วยปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานจึงทำให้ผู้ต้องขังสนใจที่จะ
ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา เพื่อนำมาใช้ให้กล้วยหอมทองเจริญเติบโตและออกผลผลิต และผู้ต้องขัง
ยังได้นำเอาความรู้ที่ได้มาใช้ในการทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต การเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ ตลอดจน
จัดจำหน่าย

ทักษะการจัดการ ผู้ต้องขังมีทักษะการจัดการ โดยผู้ต้องขังมีความสามารถในการวางแผน จัดระบบงาน จัดระบบบุคคล มอบหมายงานหรือสั่งการ และการประเมินผลงานทั้งภายในกลุ่มย่อยของตัวเอง และกลุ่มใหญ่ทั้งหมด ซึ่งสังเกตได้จากการมีจัดการระบบบุคคลเข้าดูแลรับผิดชอบในส่วนของกลุ่มที่สมาชิกขาดไป หรือการจัดการวางแผนมอบหมาย จัดบุคคลในการดำเนินการป้องกันสัตว์เข้ามารบกวน เช่น กระบือ

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าจากการที่ผู้ต้องขังได้ร่วมกิจกรรมกระบวนการ “การสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง” เป็นการฝึกฝนให้ผู้ต้องขังเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์เพิ่มขึ้นว่าการฝึกแบบรับคำสั่งเพียงอย่างเดียว ส่งผลให้ผู้ต้องขังเกิดการเปลี่ยนแปลง มีการคิดวิเคราะห์เป็น มีการจำแนกแยกแยะหาความสำคัญว่า สิ่งของเรื่องราวใด เหตุการณ์ใดหรือเนื้อหาสาระใดสำคัญที่สุด มีการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ ค้นหาความเกี่ยวข้องระหว่างคุณลักษณะสำคัญของเรื่องราวหรือสิ่งต่าง ๆ มีหลักการคิดเชิงวิเคราะห์โดยพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับ มีการจำแนกแจกแจงข้อมูลออกเป็นส่วนๆ หาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล เพื่อความเข้าใจก่อนที่จะประเมินและตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่อง นั้นๆ ซึ่งเห็นได้ว่าผู้ต้องขังมีทักษะการคิดโดยพิจารณาจากองค์ประกอบการวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ 4 ด้านด้วยกันคือ 1. **สามารถตีความได้** 2. **เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ให้ปฏิบัติ** 3. **ความช่างสังเกต ช่างสงสัยและช่างถาม** 4. **ความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล**

ผู้ต้องขัง**สามารถตีความได้** จากบทเรียนที่ให้ปฏิบัติ ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือในกิจกรรมการพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ (การสร้างตราสินค้า การบรรจุหีบห่อ การสร้างเรื่องราว(Storytelling)) ผู้ต้องขังมีความพยายามทำความเข้าใจถึงความสำคัญตราสินค้า และให้เหตุผลแก่ตราสินค้าที่สร้างขึ้นมาสามารถที่จะแปลความหมายที่ไม่ปรากฏโดยตรงของตราสินค้าที่สร้างขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจที่เกินกว่าสิ่งที่ปรากฏในตราสินค้าที่วาดขึ้นมา ซึ่งในการวิเคราะห์และการตีความของผู้ต้องขังสามารถบอกได้ว่า มีแรงจูงใจอะไรในการออกแบบเช่นนี้ ออกแบบไปเพื่ออะไร และมีแนวทางในการออกแบบตลอดจน สามารถที่จะสร้างเรื่องราวในตราสินค้าให้มีความหมายและสอดคล้องกัน สามารถที่จะบอกเหตุผล ประกอบการเลือกออกแบบได้อย่างชัดเจน ตลอดจนมีความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลาย แต่สามารถที่จะประมวลและเลือกรูปแบบที่ดีที่สุดออกมานำเสนอได้

ภาพที่ 4.9 ความสามารถตีความในการสร้างตราสินค้า

ผู้ต้องขังเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ให้ปฏิบัติ ผู้ต้องขังมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานในเรื่องนั้น สามารถกำหนดขอบเขต แจกแจงและจำแนก ได้ว่าเรื่องนั้นเกี่ยวข้องกับอะไร มีองค์ประกอบย่อยๆ อะไรบ้าง มีทั้งหมดหมู่จัดลำดับความสำคัญอย่างไร และรู้ว่า อะไรเป็นสาเหตุก่อให้เกิดอะไร เห็นได้จากกิจกรรมเติมความรู้เรื่องการทำน้ำหมักจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง ที่ผู้ต้องขังสามารถที่จะจำแนกได้ว่าสูตรที่ใช้ในการทำมีกี่สูตรอะไรบ้าง มีขั้นตอนในการทำอย่างไร และสูตรไหนที่ดีที่สุด หรือกิจกรรมการปลูกกล้วยหอมทอง ซึ่งผู้ต้องขังสามารถที่จะบอกถึงขั้นตอนในการปลูก การดูแล และการเก็บเกี่ยวได้แสดงดังภาพ

4. ให้ผู้ต้องขังเขียนเล่าถึงความรู้กระบวนการปลูกกล้วยตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงการเก็บเกี่ยวและขยายพันธุ์
- ขุดหลุมกว้าง 50x50 เซน. แต่ละหลุมห่างกัน 2.50-3.00
 - โรยปูนขาวรอบๆ หลุม รอบๆ หลุมด้วยใบไม้แห้ง และ จีวีวี
 - นำหน่อกล้วยที่ชำไว้ นำมาแช่รากเขียว และนำลงหลุม กลบดินให้หน่อเป็นแนวตั้ง
 - รอวันที่ 8 เดือน จะมีปลีแทงออกมา
 - ในช่วงรอบเก็บเกี่ยวใช้ถุงพลาสติกสีฟ้า และกระดาษหนังสือพิมพ์มาคลุมไว้เพื่อป้องกันกล้วยดำ
 - เมื่อกล้วยสุกแล้วได้ก็ ก็ตัดปลีออก
 - เมื่อกล้วยได้ผลตามประมาณ 3 เดือน ต้องตัดต้นทิ้งด้วย
 - ขุดหน่อกล้วยในกอที่เก็บผลผลิตแล้วนำมาชำไว้โดยขุดหลุมไว้ในกอเดิมหรือที่อื่นที่เก็บผลผลิต
- 1 ขุดหลุมขนาด 50x50 เซน. แต่ละหลุมห่างกัน 2.50-3.00 เมตร ขึ้นใน
- 2 โรยปูนขาวรอบๆ และใส่ปุ๋ยคอกทำมือ และใส่ปุ๋ยคอกที่ผสมปุ๋ยคอกและปุ๋ยคอก
- 3 นำหน่อกล้วยที่ชำไว้ ^{แต่ถ้าใช้} หรือชำไว้ให้หน่อรากเขียวจากก่อน และนำลงหลุม กลบดินให้หน่อเป็นแนวตั้งและมีร่องน้ำระคนต้น
- 4 รอวันที่ 8 เดือน จะมีปลีแทงออกมา และใช้ถุงพลาสติกสีฟ้า และกระดาษหนังสือพิมพ์มาคลุมไว้เพื่อป้องกันกล้วยดำ (หากมีน้ำฝน)
- 5 เมื่อกล้วย 8 เดือน และขนาดของต้นพอเหมาะก็จะมีปลีออกมา
- 6 เมื่อ ปลีปลีออกมา ขึ้นแล้ว กล้วยก็ออกมา และใช้หน่อต้นเก่าออกมาใช้ตัดปลีทิ้ง
- 7 ในช่วง รอบเก็บเกี่ยวใช้ถุงพลาสติกสีฟ้า และกระดาษหนังสือพิมพ์มาคลุมไว้เพื่อป้องกันกล้วยดำ
- 8 เมื่อกล้วยสุกแล้วได้ก็ ก็ตัดปลีออก และตัดต้นทิ้ง
- 9 ขุดหน่อกล้วยในกอที่เก็บผลผลิตแล้วนำมาชำไว้โดยขุดหลุมไว้ในกอเดิมหรือที่อื่นที่เก็บผลผลิต
4. ให้ผู้ต้องขังเขียนเล่าถึงความรู้กระบวนการปลูกกล้วยตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงการเก็บเกี่ยวและขยายพันธุ์
- ขุดหลุมลึกกว้าง 50x50 ซม. ระยะห่าง 2.5-3.0 เมตร โรยปูนขาวรอบๆ หลุมทุกแถวทั่วไร่ 2-3 วัน
 - การปลูก นำหน่อในไม้หรือปุ๋ยคอกวางก้นหลุม และกลบด้วยรากเขียวเพื่อไม่ให้รากเหี่ยว
 - การดูแล ช่วง 1-6 เดือนแรกใช้ รากเขียว และ จีวีวี ปอส ในการดูแล รวมถึงปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอกจากกล้วยตากแห้ง
 - ระหว่างตากปลี ใช้ หักรวมกล้วยไว้ในภาชนะคลุมด้วยพลาสติกเก็บเกี่ยว
 - การขยายพันธุ์ นำหน่อกล้วยมาแช่ในรากเขียวและรากกล้วยชำไว้ 3-5 วัน

ภาพที่ 4.10 ขั้นตอนการปลูกกล้วยหอมทองของการเขียนของผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขังมีความช่างสังเกต ช่างสงสัยและช่างถาม เมื่อผู้ต้องขังเห็นความผิดปกติที่เกิดขึ้นแล้วไม่ละเลยไปแต่มีการหยุดพิจารณา ขบคิด ไตร่ตรอง และ ตั้งคำถามกับตัวเองและของเพื่อน ๆ รอบข้าง หรือกับวิทยากร เกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การคิดต่อเกี่ยวกับเรื่องนั้น ซึ่งการตั้งคำถามของผู้ต้องขังนำไปสู่การสืบค้นความจริงที่เกิดขึ้น และเกิดความชัดเจนในประเด็นที่การวิเคราะห์ เช่นในสถานการณ์ที่

เกิดขึ้นกับกล้วยหอมทองของผู้ต้องขังในระยะแรกของการปลูก ผู้ต้องขังสังเกตเห็นความผิดปกติของกล้วยหอมทอง บางต้นมีอาการใบเหลือง ไหม้ จึงพิจารณาว่าเกิดอะไรขึ้นกับกล้วยหอมทอง และตั้งคำถามกับตนเอง ว่าเป็นเพราะอะไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และมีการนำไปถามกับกลุ่มผู้ต้องขังด้วยกัน เพื่อหาคำตอบ สุดท้ายเมื่อไม่ได้คำตอบที่แท้จริงจึงนำเอาคำถามนี้มาฝากถามกับเจ้าพนักงานเรือนจำเพื่อฝากคำถามนี้ไปยังวิทยากรผู้ให้ความรู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับกล้วยหอมทองของเค้า และทำไมเป็นเช่นนั้น จะแก้ปัญหาได้อย่างไร ซึ่งจากสถานการณ์นี้ แสดงให้เห็นว่าผู้ต้องขังมีความช่างสังเกตและถาม ตลอดจนหาความรู้ความจริงที่เกิดขึ้น

ภาพที่ 4.11 ความผิดปกติที่ผู้ต้องขังสังเกตเห็นและมีคำถามผ่านทางเจ้าหน้าที่ทัณฑสถาน

ผู้ต้องขังมีความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล สามารถหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลว่าอะไรเป็นสาเหตุให้เกิดสิ่งนี้ เรื่องนั้นเชื่อมโยงกับเรื่องนี้ได้อย่างไร เรื่องนี้มีใครเกี่ยวข้องบ้าง มีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร เช่นในกรณีที่เกิดเหตุการณ์กล้วยกำลังทยอยกันออกเครือ แต่ขาดน้ำ ผู้ต้องขังจึงร่วมกันวิเคราะห์ถึงสาเหตุ จึงพบว่า สาเหตุเกิดมาจากสมาชิกภายในกลุ่มละทิ้งการดูแล เนื่องจากมีผู้ต้องขังบางส่วนต้องไปทำหน้าที่อื่น ๆ ทำให้ละทิ้งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในส่วนนี้ และบางคนก็ได้รับ

การปล่อยตัวออกไป ทำให้สมาชิกในกลุ่มการปฏิบัติงานมีจำนวนไม่เพียงพอต่อการดูแลกล้วย นอกจากนี่ยังพบว่าปัญหาสำคัญคือขาดน้ำ เนื่องจากผู้ต้องขังใช้วิธีการรดน้ำด้วยการตักน้ำรดซึ่งต้องใช้เวลามาก และปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอ ทำให้กล้วยขาดน้ำ และเมื่อทราบถึงสาเหตุว่าเพราะผู้ต้องขังมีภาระหน้าที่อื่นเข้ามา ทำให้มีเวลาในการดูแลน้อยลงและการรดน้ำด้วยการตักรดทำให้ใช้เวลา รวมถึงปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอ จึงตกลงแบ่งหน้าที่รับผิดชอบกันใหม่ และร่วมกันช่วยกันขุดร่องน้ำและต่อก๊อกน้ำเข้าแปลงกล้วยแบบประหยัดที่จะเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด ดังภาพ

ภาพที่ 4.12 การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลและการแก้ปัญหาของผู้ต้องขัง

ผลการสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับ ผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง ที่เกิดกับผู้ต้องขัง

จากการดำเนินกิจกรรม“ลงมือปฏิบัติและสร้างสรรค์งานผ่านการทดลองปฏิบัติการด้านอาชีพ”
ด้วยการใช้กิจกรรมกระบวนการผลิตกล้วยหอมอินทรีเป็นเครื่องมือ ทำให้เกิดข้อค้นพบว่าผู้ต้องขังมีการ
เปลี่ยนแปลงในเรื่องของทักษะการคิดมากขึ้นดังนี้

1) **ผู้ต้องขัง มีความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล** เห็นได้จากพฤติกรรมการคิดถึง
สาเหตุและเชื่อมโยงเรื่องที่เกิดนำมาสู่การคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ระหว่างการร่วมกิจกรรม เช่น กิจกรรมการ
ขุดหลุมปลูกกล้วย เนื่องจากสภาพดินที่ขุดเป็นดินแห้งแข็งยากต่อการขุด ผู้ต้องขังมีความคิดในการ
แก้ปัญหาโดยการนำเอาน้ำมารดบริเวณที่จะขุดเพื่อให้ดินอ่อนนุ่มง่ายต่อการขุด หรือการคิดแก้ปัญหาใน
เรื่องของน้ำที่จะใช้รดต้นกล้วยไม่เพียงพอ ผู้ต้องขังจึงคิดแก้ปัญหาด้วยการนำเอาน้ำใส่ขวดแล้วเจาะรู
จากนั้นนำไปฝังไว้ใกล้กับต้นกล้วย ซึ่งเป็นการให้น้ำที่ไม่ต้องใช้น้ำมากและไม่ต้องมาคอยรด ตลอดจนการ
วางแผนต่อท่อน้ำเข้าแปลงกล้วย จึงนับว่าผู้ต้องขังมีทักษะในการคิดแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี รวมถึงการ
คิดแก้ปัญหาอื่น ๆ เพื่อให้ต้นกล้วยเจริญเติบโต นอกจากนี้แล้วผู้ต้องขังยังมีทักษะการคิดในเรื่องของการ
สื่อสารมากขึ้นทั้งทักษะการฟัง ทักษะการใช้ความรู้ ทักษะการอธิบาย ทักษะการรับรู้ ทักษะการบรรยาย
ทักษะการเก็บความรู้ ทักษะการพูด ทักษะการเขียน ทักษะการจำได้ และทักษะการแสดงออก เห็นได้จาก
การที่ผู้ต้องขังมีความตั้งใจฟัง สนใจฟังและพร้อมที่จะรับฟังทั้งความรู้จากวิทยากร หรือฟังในสิ่งที่เพื่อ
ผู้ต้องขังด้วยกันนำเสนอสามารถที่จะนำเอาความรู้ที่ได้รับจากการฟังมาดำเนินการเอง

2) **ผู้ต้องขังเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ให้ปฏิบัติ** เช่นการทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำหมัก
จุลินทรีย์สังเคราะห์แสง หรือการทำเชื้อราไตรโคเดอร์มา ผู้ต้องขังสามารถที่จะจดจำกระบวนการวิธีการ
ต่าง ๆ ตั้งแต่การเตรียมหลุม การปลูก การดูแลรักษา หรือจดจำความรู้เพิ่มเติมที่ได้รับจากวิทยากร
สามารถที่จะอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น หรือความรู้ให้ผู้อื่นได้ ตลอดจนสามารถที่จะพูดบรรยายหรือแสดงออกต่อ
หน้าผู้อื่นได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีทักษะการคิดที่เป็นแกนหรือทักษะขั้นพื้นฐานทั่วไปเพิ่มมากขึ้น
เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็น ทักษะการระบุ ทักษะการสำรวจ ทักษะการจำแนกความแตกต่าง ทักษะการตั้ง
คำถาม ทักษะการจัดลำดับ ทักษะการรวบรวมข้อมูล และทักษะการเปรียบเทียบ

3) **ผู้ต้องขังมีความช่างสังเกต ช่างสงสัยและช่างถาม** โดยผู้ต้องขังมีการสังเกตถึงความ
เปลี่ยนแปลงสิ่งที่เกิดขึ้นกับต้นกล้วย สามารถระบุได้ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมีการ
สำรวจต้นกล้วยของผู้ต้องขังรายอื่น ๆ และนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างกับของตนเอง และนำมาตั้ง
เป็นคำถามว่าทำไมของตนเองจึงแตกต่างและจะต้องทำอย่างไร มีการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับมา
และนำมาจัดลำดับขั้นตอนการทำงานเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

4) **ผู้ต้องขังสามารถที่จะตีความ** โดยสร้างความเข้าใจที่เกินกว่าสิ่งที่มีข้อมูลให้ สามารถบอกได้
ว่า มีแรงจูงใจความหมาย ตลอดจน สามารถที่จะสร้างเรื่องราวให้มีความหมายและสอดคล้องกันได้

สรุปได้ว่าผู้ต้องขังมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายๆ ด้าน ทั้งด้านความรู้ความสามารถ ความเข้าใจ
ความมั่นใจในตัวเอง ความภาคภูมิใจในตัวเอง กระบวนการทำงาน และด้านกระบวนการคิดวิเคราะห์

พิจารณาได้จากการที่ผู้ต้องสามารถคิดแก้ปัญหาต่างๆ ทำความเข้าใจกับประเด็นปัญหา ด้วยการตั้งคำถาม หลากๆคำถาม เพื่อให้เข้าใจปัญหาต่างๆ มีการสังเกต การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ซึ่งหมายถึงว่าผู้ต้องซึ่งจะทำการวิเคราะห์จะรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น จากการสังเกต จากการอ่าน จากข้อมูลการเรียนรู้เพิ่มเติม การที่ผู้ต้องซึ่งสามารถระบุความสำคัญ แจกแจงและ จำแนกข้อมูลและบอกความสัมพันธ์บอกเหตุผลของข้อมูล ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้

นั่นคือผู้ต้องซึ่ง**มีความสามารถในการตีความ** มีการพยายามทำความเข้าใจและให้เหตุผล มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะวิเคราะห์ ซึ่งผู้ต้องซึ่งสามารถทำการการวิเคราะห์ได้ดีเพราะ**มีความรู้** ความเข้าใจพื้นฐานในเรื่องนั้น **มีความช่างสังเกต** ช่างสงสัยและช่างถาม ช่างสงสัยเมื่อเห็นความผิดปกติแล้วไม่ละเลยไป แต่มีการหยุดพิจารณา ขบคิด ไตร่ตรอง และนำมาตั้งคำถามกับตัวเองและคนรอบๆ ข้าง เกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การคิดต่อกับเรื่อง ตลอดจน**มีความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล** โดยผู้ต้องซึ่งสามารถคิดได้ว่า อะไรเป็นสาเหตุให้เกิดสิ่งนี้ เรื่องนั้นเชื่อมโยงกับเรื่องนี้ได้อย่างไร มีใครเกี่ยวข้องบ้าง เกี่ยวข้องกันอย่างไร เมื่อเกิดเรื่องนี้จะส่งผลกระทบอย่างไรบ้าง

ผลการสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องซึ่งทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง ที่เกิดกับเจ้าพนักงานเรือนจำทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง

เจ้าหน้าที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง เกิดการเรียนรู้ของกระบวนการวิจัย การดำเนินการวิจัยเชิงพื้นที่ในรูปแบบการปฏิบัติการ กระบวนการฝึกอบรมที่แตกต่างจากการฝึกแบบเดิมๆที่ผ่านมา การทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก

เจ้าหน้าที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง เกิดการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ตามผู้ต้องซึ่งด้วยพิจารณาได้จากการเจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถในการพูด มีความสามารถในการแสดงความคิดเห็น การนำเสนอความคิดเห็นถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่นได้

เจ้าหน้าที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง เกิดการเรียนรู้ถึงแนวปฏิบัติ ได้รู้ถึงแนวคิดในการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องซึ่งได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้ต้องซึ่ง ส่งผลให้ผู้ต้องซึ่งมีทักษะการคิด นำไปสู่การใช้ชีวิตภายนอกเรือนจำได้

เจ้าหน้าที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง เกิดแนวคิดและมุมมองผู้ต้องซึ่งใหม่จากการดำเนินการวิจัย นั่นคือ มีมุมมองที่ว่า การที่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องซึ่งกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าตัดสินใจ กล้าคิด กล้าทำ เป็นการเปิดประตูบานแรกให้กับผู้ต้องซึ่ง ที่จะนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดีของผู้ต้องซึ่งเมื่อได้รับการปลดปล่อยออกไปสู่สังคมภายนอก

4.3 ผลสะท้อนจากการร่วมกระบวนการกิจกรรมของผู้ต้องขังและบทเรียนที่ได้จากการวิจัย

4.3.1 ผลสะท้อนจากการร่วมกระบวนการกิจกรรมของผู้ต้องขัง

จากการดำเนินกิจกรรมผู้ต้องขังได้สะท้อนถึงกิจกรรม“ลงมือปฏิบัติและสร้างสรรค์งานผ่านการทดลองปฏิบัติการด้านอาชีพ” ด้วยการใช้กิจกรรมกระบวนการผลิตกล้วยหอมอินทรี ซึ่งได้ข้อค้นพบว่าตัวผู้ต้องขังเองเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจนนดังนี้

ประการแรกคือเรื่องของความรู้ ผู้ต้องขังสะท้อนออกมาว่ามีความรู้เพิ่มมากขึ้นจากการที่ไม่มีความรู้ในเรื่องของการปลูกกล้วยแต่เมื่อร่วมกิจกรรมปรากฏว่าผู้ต้องขังมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกระบวนการปลูกกล้วย ตั้งแต่การเตรียมดิน การเตรียมพื้นที่ขุดหลุม การดูแลรักษา จนสามารถอธิบายขยายความรู้ และนำเสนอสิ่งที่ได้เรียนรู้มาอย่างถูกต้องและสามารถที่จะถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี

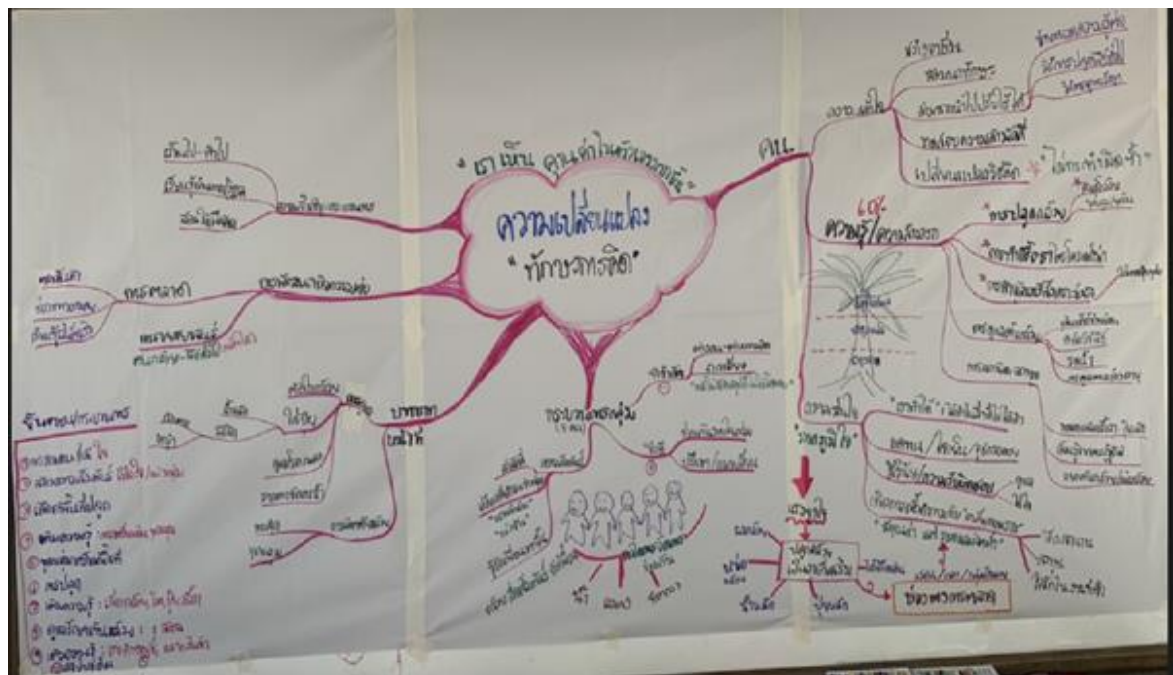
ประการที่สองคือ ผู้ต้องขังมีความเข้าใจของกิจกรรมที่เข้าร่วม จากในช่วงแรกก่อนที่จะเข้าร่วมไม่มีความเข้าใจว่ามาทำกิจกรรมเพื่ออะไร เข้าใจเพียงแต่ว่าต้องการออกมาจากพื้นที่คุมขังภายใน แต่เมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมแล้วจึงเกิดความเข้าใจว่าการเข้าร่วมกิจกรรมนี้เพื่อเป็นการนำเอาใช้ในการสร้างและพัฒนาทักษะตลอดจนเป็นการปรับเอาไปใช้ในการประกอบอาชีพหลังจากพ้นโทษ นอกจากนี้ยังมีความเข้าใจว่าการเข้าร่วมในกิจกรรมนี้เป็นการทดสอบความสามัคคีระหว่างผู้ต้องขังด้วยกัน ตลอดจนทำให้ผู้ต้องขังมีความคิดในการที่จะไม่กระทำผิดซ้ำจนกลับมาอีก

ประการที่สามคือ เรื่องของความมั่นใจ ผู้ต้องขังมีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้นซึ่งเกิดจากความอดทนรอคอยในการดูแลรักษาต้นกล้วยจนเห็นต้นกล้วยเติบโตและเจริญงอกงาม ผู้ต้องขังได้กล่าวไว้ว่า “ต้นกล้วยเปรียบเสมือนลูก” แสดงให้เห็นว่าตัวผู้ต้องขังต้องมีความรับผิดชอบ มุ่งมั่นตั้งใจ ใส่ใจ และเฝ้าดูแลอย่างใกล้ชิด และเมื่อเห็นการเปลี่ยนแปลงของต้นกล้วยที่มีการเติบโตขึ้นจึงเกิดเป็นความภาคภูมิใจจนกลายเป็นแรงจูงใจของผู้ต้องขังหลายรายในการที่จะนำไปประกอบอาชีพด้านการเกษตรหลังจากพ้นโทษ และผู้ต้องขังบางส่วนที่ไม่มีทรัพยากรหรือพื้นที่ในการทำเกษตร ต่างก็มีแรงจูงใจที่จะนำเอาสิ่งที่ได้จากกิจกรรมไปเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษต่อไป

ประการที่สี่คือการที่ผู้ต้องขังได้ทำงานร่วมกับผู้อื่นหรือทำงานกันเป็นกลุ่มทำให้ผู้ต้องขังมีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมงาน แม้จะมีข้อจำกัดในเรื่องของความคิดที่มีความแตกต่างกัน มีการถกเถียงกัน แต่ก็สามารถทำงานร่วมกันได้ ซึ่งตัวผู้ต้องขังเองพบข้อดีของการทำงานร่วมกันคือ เกิดความช่วยเหลือกันสามารถที่จะปรึกษา แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นรวมทั้งเกิดการแบ่งปันทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม นอกจากนี้แล้วยังมีกลไกในการจัดการร่วมกันภายในกลุ่ม เห็นได้จากการที่รู้จักจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกของบางกลุ่มลดลงไป จึงมีการจัดการอัตรากำลังของแต่ละกลุ่มเพื่อการทำงานต่าง ๆ สามารถสำเร็จลุล่วงได้

ประการที่ห้า ผู้ต้องขังเห็นคุณค่าในตัวเองมากขึ้น ผู้ต้องขังได้สะท้อนว่า การปฏิบัติกิจกรรมปลูกกล้วยทำให้เค้ามีหน้าที่ มีความหวัง มีความกล้าที่จะแสดงออก และได้รับการยอมรับจากภายในกลุ่ม มีความรู้สึกภูมิใจว่าตนเองมีคุณค่า และนำไปสู่ความเชื่อมั่นในตนเอง และการยอมรับนับถือตนเอง ซึ่งเป็นผลจากการประเมินตนเองโดยภาพรวมในคือตัวผู้ต้องขังมีความรู้สึกที่ตนเองมีความสามารถ มีความสำคัญ

และเห็นความสำเร็จของตนเองในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งผู้ต้องขังได้กล่าวไว้ว่าการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ “เราเห็นคุณค่าในตัวเองมากขึ้น”

ภาพที่ 4.13 ผลการสะท้อนความคิดจากการร่วมกระบวนการจากผู้ต้องขัง

บทสรุป จากการดำเนินงานทั้งในส่วนของการ ทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยที่ส่งผลต่อการกระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การวิเคราะห์ทักษะการคิด-วิเคราะห์ที่จำเป็นสำหรับการเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพ ในประเด็นที่สอดคล้องกับผู้ต้องขัง และการเติมทักษะ ความรู้โดยผู้เชี่ยวชาญหรือจากผู้มีประสบการณ์ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพ ผู้ต้องขังได้ฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ผ่านการลงมือปฏิบัติการด้านอาชีพการผลิตทางเกษตรกรรม ทำให้เกิดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการปฏิบัติการ สิ่งที่ผู้ต้องขังได้รับคือความรู้ ผู้ต้องขังมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการสร้างอาชีพ มีการสังเกตและลองผิดลองถูก และสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ตลอดจนสามารถถ่ายทอดความรู้ต่อไปยังผู้อื่นได้ กล่าวคือ ถ้าแสดงออก ผู้ต้องขังได้กล่าวไว้ว่า “**ต้นกล้วยหอมทองเปรียบเสมือนลูก**” นั่นคือ ตัวผู้ต้องขังมีความรับผิดชอบ มุ่งมั่นตั้งใจ ใส่ใจ และเฝ้าดูแลอย่างใกล้ชิด และเมื่อเห็นการเปลี่ยนแปลงของต้นกล้วยที่มีการเติบโตขึ้นจึงทำให้ผู้ต้องขังเกิดความมั่นใจและภาคภูมิใจในตัวเอง จนกลายเป็นแรงจูงใจของผู้ต้องขังหลายรายในการที่จะนำไปประกอบอาชีพด้านการเกษตรหลังจากพ้นโทษ และผู้ต้องขังบางส่วนที่ไม่มีทรัพยากรหรือพื้นที่ในการทำเกษตร ต่างก็มีแรงจูงใจที่จะนำเอาสิ่งที่ได้จากกิจกรรมไปเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษต่อไป ผู้ต้องขังสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นหรือทำงานกันเป็นกลุ่มทำให้ผู้ต้องขังมีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมงาน แม้จะมีข้อจำกัดในเรื่องของความคิดที่มีความแตกต่างกัน มีการถกเถียงกัน แต่ก็สามารถทำงานร่วมกันได้ ซึ่ง

ตัวผู้ต้องขังเองพบข้อดีของการทำงานร่วมกันคือ เกิดความช่วยเหลือกันสามารถที่จะปรึกษา แลกเปลี่ยน ความรู้ความคิดเห็นรวมทั้งเกิดการแบ่งปันทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มรวมทั้งมีกลไกในการจัดการ ภายในกลุ่มร่วมกัน จากการดำเนินกิจกรรมผู้ต้องขังมีการเรียนรู้ควบคู่ไปกับปฏิบัติเป็นการสอนให้ผู้ต้องขัง ได้ฝึกคิดในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ผู้ต้องขังมีการคิดการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการ ปฏิบัติงาน จึงนับว่าผู้ต้องขังมีทักษะในการคิดแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้แล้วผู้ต้องขังยังมีความ ตั้งใจในการฟัง สนใจฟังและพร้อมที่จะรับฟังทั้งความรู้จากวิทยากร หรือฟังในสิ่งที่เพื่อนผู้ต้องขังด้วยกัน นำเสนอและสามารถที่จะนำเอาความรู้ที่ได้รับจากการฟังมาดำเนินการเอง ซึ่งตัวผู้ต้องขังสามารถที่จะ จดจำกระบวนการวิธีการต่าง ๆ ได้ดี จนสามารถที่จะอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น หรือความรู้ให้ผู้อื่นได้ ตลอดจน สามารถที่จะพูดบรรยายหรือแสดงออกต่อหน้าผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ผู้ต้องขังมีการสังเกตถึงความ เปลี่ยนแปลงสิ่งที่เกิดขึ้น สามารถระบุได้ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมีการสำรวจสิ่งรอบ ข้าง และนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างกับของตนเอง จนนำมาตั้งเป็นคำถามว่าทำไมของตนเองจึง แตกต่างและจะต้องทำอะไร มีการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับมา และนำมาจัดลำดับขั้นตอนการ ทำงานเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

ผู้ต้องขังมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายๆ ด้าน ทั้งด้านความรู้ความสามารถ ความเข้าใจ ความ มั่นใจในตัวเอง ความภาคภูมิใจในตัวเอง กระบวนการทำงาน และด้านกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณา ได้จากการที่ผู้ต้องขังสามารถคิดแก้ปัญหาต่างๆ ทำความเข้าใจกับประเด็นปัญหา มีความสามารถในการ ตีความ มีการพยายามทำความเข้าใจและให้เหตุผล มีความช่างสังเกต ช่างสงสัยและช่างถาม โดยผู้ต้องขัง สามารถคิดได้ว่า อะไรเป็นสาเหตุให้เกิดสิ่งนี้ เรื่องนั้นเชื่อมโยงกับเรื่องนี้ได้อย่างไร มีใครเกี่ยวข้องบ้าง เกี่ยวข้องกันอย่างไร เมื่อเกิดเรื่องนี้จะส่งผลกระทบต่ออย่างไรบ้าง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ของ ผู้ต้องขังทำให้ผู้ต้องขังคิดและกล่าวว่า “เราเห็นคุณค่าในตัวเองมากขึ้น”

4.3.2 ผลสะท้อนจากการร่วมกระบวนการกิจกรรม ของเจ้าพนักงานเรือนจำทัณฑสถาน บำบัดพิเศษลำปาง

ครั้งแรกเมื่อเริ่มดำเนินการวิจัย เจ้าพนักงานเรือนจำฯ คิดว่า แนวคิดที่จะเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขัง รับผิดชอบงานเอง กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงความคิดเห็น คิดเอง ทำเอง เป็นไปไม่ได้ ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะที่ผ่านมา ผู้ต้องขังต้องรักษากฎระเบียบวินัย ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่เท่านั้น รวมทั้งมี ความคิดว่า ผู้ต้องขังไร้ศักยภาพ เป็นผู้กระทำผิดที่ต้องมีการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด และต้องได้รับการ แก้ไขบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมเสีย แต่เมื่อดำเนินการตามแนวทางการวิจัย ได้เรียนรู้ร่วมกันกับผู้ต้องขัง ทำให้เกิด ความเข้าใจผู้ต้องขัง และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดขึ้นมา

เมื่อผู้ต้องขังมีการทำงานร่วมกันและเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น จะ พบว่า ผู้ต้องขังหลายคนเป็นคนที่มีศักยภาพในตนเอง บางคนมีทักษะการเป็นผู้นำ บางคนมีทักษะในการ พูด บางคนมีความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพบางประเภท บางคนไม่ค่อยพูด แต่มีความ ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน บางคนมีความสามารถในการประสานเมื่อเกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างกลุ่ม

เพื่อน ซึ่งศักยภาพเหล่านี้มีอยู่ในตัวของผู้ต้องขัง แต่ถูกกดทับไว้ เมื่อได้รับโอกาสให้แสดงศักยภาพของตนเองออกมาจึงน่าที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาให้เกิดเป็นทักษะในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคตเมื่อผู้ต้องขังได้รับการปลดปล่อยให้ออกไปสู่สังคมภายนอก

ที่ผ่านมา การทำงานของเจ้าพนักงานเรือนจำฯ เป็นการออกคำสั่งให้ผู้ต้องขังปฏิบัติเพียงอย่างเดียว จึงเป็นการเก็บกักศักยภาพของผู้ต้องขังไม่ให้เกิดออกมาได้อย่างเต็มที่ แนวคิดในการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องได้แสดงออกทางความคิด จึงเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้ต้องขัง ดังนั้น การได้ดำเนินการกระบวนการวิจัยร่วมกับผู้ต้องขัง ทำให้เรียนรู้ว่า การปฏิบัติที่ด้วยความสัมพันธ์อันดี เป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้ผู้ต้องขังมีการพัฒนาทางความคิด กล้าแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ เกิดเป็นทักษะในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน

การเปลี่ยนแปลงของผู้ต้องขัง เกิดจากความรู้สึกไว้วางใจในตัวอาจารย์ และวิทยากร เกิดจากความรู้สึกดี ๆ ความเห็นอกเห็นใจ ที่อาจารย์ และวิทยากรมีให้กับผู้ต้องขัง ไม่สร้างความเหลื่อมล้ำหรือสร้างชนชั้นให้เกิดความแตกต่าง แต่สร้างความใกล้ชิด ความเป็นกันเอง รับฟังความคิดเห็นและปัญหาของผู้ต้องขังอย่างไม่มีอคติ เข้าใจได้ว่า “คนจะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ต้องเปลี่ยนแปลงที่จิตใจ” เจ้าหน้าที่สามารถใช้ความหวาดกลัวควบคุมร่างกายผู้ต้องขังได้ แต่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงจิตใจเค้าได้ การมีคนที่คอยดูแลให้การช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา ย่อมเป็นที่รักเคารพของผู้ต้องขัง “ความรักเปลี่ยนคนให้ดีขึ้น ไม่ใช่ความกลัวหรือความรุนแรง”

4.3.3 ผลการวิเคราะห์สรุปทางเลือกของอาชีพที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหลังจากผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการด้านอาชีพ และบทเรียนที่ได้

ผลการวิเคราะห์สรุปทางเลือกของอาชีพที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหลังจากผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการด้านอาชีพ พบว่า ผู้ต้องขังมีลักษณะ 2 แบบ

แบบแรก มีลักษณะจะเป็นคนพุดน้อย ไม่ชอบเข้าสังคมมากนักแต่ก็สามารถปรับตัวได้ดี เป็นคนเปิดเผย จริงใจ ค่อนข้างประหม่าอายุเมื่อต้องร่วมกิจกรรมกับบุคคลอื่นที่ไม่คุ้นเคย ชอบที่จะลงมือทำมากกว่านั่งคิดพิจารณา มีความอดสาหะมานะพากเพียร อดทน บากบั่น ชอบกิจกรรมที่ใช้แรงกายมากกว่า กิจกรรมที่ต้องคิดวิเคราะห์ ชอบทำกิจกรรมกลางแจ้ง โดยอาชีพที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังลักษณะนี้คืออาชีพทางด้านการเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ หรืออาชีพอิสระที่พบปะพูดคุยกับผู้คนน้อยเช่น งานช่างต่าง ๆ และพนักงานขับรถ

แบบที่ 2 จะมีบุคลิกภาพ ค่อนข้างมีความเชื่อมั่นในตนเอง ช่างพูดกล้าแสดงออก มีความมุ่งมั่น วิริยะ อดสาหะ ชอบพบปะผู้คน รักอิสระ มีความเป็นผู้นำ มีความคิดสร้างสรรค์ในบางครั้ง ชอบที่จะคิดวิเคราะห์และมักจะพิจารณาวางแผนก่อนลงมือปฏิบัติ ชอบการศึกษาหาความรู้ มีความคิดเชิงเหตุและผล ซึ่งอาชีพที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังกลุ่มนี้คือ อาชีพอิสระ อาชีพด้านการบริการต่าง ๆ การค้าขาย เกษตรกรรม

ผู้ต้องขังมีความต้องการที่จะประกอบอาชีพที่สุจริต เป็นอาชีพอิสระ ส่วนใหญ่มีความต้องการประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมและการเลี้ยงสัตว์ เนื่องจากเป็นอาชีพที่ผู้ต้องขังมีความรู้ที่จะ

ดำเนินการ และมีประสบการณ์พอสมควร ซึ่งถ้าหากมีการส่งเสริมให้ความรู้มากขึ้นก็จะมีความมั่นใจในการดำเนินการมากขึ้น นอกจากนี้ปัจจัยเอื้อที่เหมาะสมแก่การประกอบอาชีพนี้คือเป็นอาชีพของครอบครัว แต่ปัญหาอุปสรรคในการประกอบอาชีพผู้ต้องขังคือ ไม่มีเงินทุน และสถานที่ที่เหมาะสมในการดำเนินการ

คณะผู้วิจัยได้ทำการถอดบทเรียนจากการดำเนินโครงการ การสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง พบว่าจากการดำเนินการวิจัยทำให้เกิดการเปลี่ยนของผู้ต้องขัง ในเรื่องการทำงานของคน กระบวนการกลุ่ม บทบาทหน้าที่ จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงผู้ต้องขัง ขอนำเสนอออกเป็นประเด็น ดังต่อไปนี้

คน ในการดำเนินโครงการวิจัย คือกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ โดยใช้การปลูกกล้วยเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรม ผู้ต้องขังมีการเปลี่ยนในเรื่องของความรู้จากที่ไม่มีความรู้ในเรื่องของการปลูกกล้วยเลย แต่ตอนนี้สามารถแสดงความรู้ในเรื่องของการปลูกกล้วยแบบอินทรีย์ได้ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงการบำรุงรักษา นอกจากนี้ยังมีความเข้าใจว่ากิจกรรมวิจัยครั้งนี้จะเป็นการพัฒนาทักษะ สร้างอาชีพ และสามารถนำไปใช้ได้หลังจากพ้นโทษไปแล้ว โดยสามารถที่จะนำเอาความรู้ความเข้าใจนี้ไปถ่ายทอดให้กับผู้อื่น ตลอดจนมีความเข้าใจว่าจะต้องไม่ทำผิดซ้ำอีก ซึ่งในกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ครั้งนี้ช่วยบ่มเพาะให้ผู้ต้องขังมีความอดทน มีจิตในที่ยือกเย็นขึ้น มีวินัยและมีความรับผิดชอบในตัวเองและหน้าที่มากขึ้น และเกิดเป็นความมั่นใจในตัวเองว่า “เราทำได้” “เราสามารถทำในสิ่งที่ไม่เคยทำได้” จากความรู้ความเข้าใจและความสามารถที่มี ทำให้มีความภาคภูมิใจในตัวเอง จนรู้สึกได้ว่า “เราเห็นคุณค่าในตัวเองมากขึ้น” จึงเป็นแรงบันดานใจแรงจูงใจที่จะนำไปประกอบอาชีพ ทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริมหลังพ้นโทษ

กระบวนการกลุ่ม จากการดำเนินงานวิจัยในระยะแรกนั้น กระบวนการกลุ่มของผู้ต้องขังยังไม่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เนื่องจากไม่มีความคุ้นเคยกันมาก่อน จึงเป็นข้อจำกัดของกระบวนการกลุ่มของผู้ต้องขัง นั่นคือ ต่างคนต่างมีความคิดที่ไม่ตรงกัน บางครั้งจึงเกิดการถกเถียงกันขึ้นมา แต่ข้อจำกัดนี้ได้รับการแก้ไขโดยเมื่อผ่านไปเมื่อต้องใช้เวลาอยู่ด้วยกัน ทำงานร่วมกัน ผู้ต้องขังจึงมีการเรียนรู้กันมากขึ้น รู้จักคำว่าให้อภัยและไม่ถือสาโดยทำความเข้าใจในตัวบุคคลนั้น ๆ มากขึ้น และจากที่ต้องทำงานร่วมกัน ทำให้มีการปรึกษาหารือกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ทั้งภายในกลุ่มเดียวกันและระหว่างกลุ่ม ซึ่งสำหรับผู้ต้องขังแล้วกระบวนการกลุ่มนี้ทำให้เกิดความสามัคคี ความสัมพันธ์อันดีต่อกันและได้กล่าวไว้ว่า “กล้วยหอมทองคือสื่อสัมพันธ์กับเพื่อน”

บทบาทหน้าที่ จากการดำเนินงานวิจัยในระยะแรก พบสิ่งที่ประสบความสำเร็จอย่างหนึ่งที่ได้เห็นได้ชัด คือ ผู้ต้องขังรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความตั้งใจและใส่ใจต่อสิ่งที่ได้รับมอบหมาย คือการผลิตต้นกล้วยตลอดจนการดูแลบำรุงรักษา มีการรดน้ำให้ปุ๋ยดูแลโรคและแมลง แม้จะพบปัญหาในการดำเนินงานก็ไม่ย่อท้อ และพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว ใดๆ เรียกว่าทำด้วยใจ ไม่ใช่หน้าที่ จากประโยคที่ผู้ต้องขังได้กล่าวไว้ว่า “ต้นกล้วยหอมทองเปรียบเสมือนลูก” ซึ่งนั่นหมายถึงว่าผู้ต้องขังให้ความสำคัญ ความรัก ความใส่ใจ สนใจ และมองว่ากล้วยมีความหมายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตตนเอง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้มีความคิดเห็นตรงกันว่า การที่จะดำเนินโครงการให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ได้นั้น ขึ้นอยู่กับ

กลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ หากกลุ่มเป้าหมายไม่ให้ความร่วมมือ ไม่รู้จักบทบาทหน้าที่ของตน การดำเนินงานวิจัยคงไม่บรรลุผล

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินการวิจัยการสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง

บทเรียนในมุมมองของทีมวิจัย

ในการทำงานร่วมกับทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปางครั้งนี้ ทีมวิจัยได้บทเรียนในเรื่องของประสบการณ์ในการทำงานที่แปลกใหม่ การปรับกระบวนการการทำงานให้สอดคล้องกับหน่วยงานและกลุ่มเป้าหมายที่ต้องมีการแก้ปัญหาและกระบวนการทำงานตลอดเวลา ปรับกระบวนการคิดที่ต้องทำงานร่วมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ต้องขังซึ่งในอดีตจากที่เคยมองว่ากลุ่มผู้ต้องขังเป็นคนที่น่ากลัว ไม่น่าคบหา แต่เมื่อสร้างความคุ้นเคยและไว้วางใจกันแล้วกลับพบว่า กลุ่มผู้ต้องขังเป็นกลุ่มเป้าหมายที่น่าสนใจ น่าเห็นใจ และร่วมนางานด้วยเป็นอย่างมาก เนื่องจากกลุ่มผู้ต้องขังมีความสนใจ ตั้งใจ ที่ไม่ได้เกิดจากการบังคับของเจ้าหน้าที่ หรือทำเพียงแคให้ผ่านพ้นไป แต่เป็นการร่วมงานกันด้วยหัวใจและความหวัง และด้วยความรู้สึกที่ว่าไม่ถูกทอดทิ้ง ยังมีมือที่ยื่นเข้ามาให้ความช่วยเหลือ จึงมีความพร้อมความตั้งใจที่จะเรียนรู้ จึงทำให้กระบวนการทำงานเป็นไปอย่างสะดวก และบรรลุผลดีเกินกว่าที่คาดหมายไว้ การร่วมงานกับทางเจ้าหน้าที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปางที่ไม่เคยมีความรู้หรือปฏิบัติการด้านการวิจัยมาก่อน แต่กลับเกิดความร่วมมือความพร้อมความตั้งใจในการร่วมงานกัน ซึ่งบทเรียนที่สำคัญจากการดำเนินการวิจัยครั้งนี้คือ เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั้งจากฝ่ายทีมวิชาการ ฝ่ายเจ้าหน้าที่ และฝ่ายผู้ต้องขัง โดยทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ได้ความรู้เรื่องกระบวนการผลิตกล้วยหอมอินทรีไปพร้อมๆ กับผู้ต้องขัง เรื่องการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง เรื่องความคิดความหวังของผู้ต้องขัง ฝ่ายเจ้าหน้าที่เองก็เกิดการเรียนรู้ในกระบวนการวิจัย การอบรมให้ความรู้ในรูปแบบที่มีการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ให้ผู้ต้องขัง และท้ายที่สุดคือผู้ต้องขังเองก็เกิดการเรียนรู้อาชีพสำหรับนำไปประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ และทักษะการคิดวิเคราะห์ต่างที่จะสามารถนำมาใช้ในการประกอบอาชีพต่อไป

บทเรียนในมุมมองของเจ้าพนักงานเรือนจำทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง

เจ้าพนักงานเรือนจำทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง ได้บทเรียนในเรื่องของกระบวนการวิจัย การดำเนินการวิจัยเชิงพื้นที่ในรูปแบบการปฏิบัติการ กระบวนการฝึกอบรมที่แตกต่างจากการฝึกแบบเดิมๆที่ผ่านมา การทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก บทเรียนที่สำคัญที่ได้ในครั้งนี้นอกจากผู้ต้องขังจะเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์แล้ว เจ้าหน้าที่เองก็เกิดการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ตามผู้ต้องขังด้วย

การวิจัยนี้ เป็นเรื่องใหม่ของงานราชทัณฑ์ที่มีแนวความคิดตรงกันข้ามกับการปฏิบัติงานที่ผ่านมา ซึ่งเป็นระบบราชการที่ต้องปฏิบัติให้ผู้ต้องขังได้รับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่มีความเคยชินกับการถูกสั่งให้ปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ มาสู่การกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าตัดสินใจ กล้าทำด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นการฝึกให้ผู้ต้องขังเกิดทักษะการแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต ในความเป็นจริง ระบบเรือนจำไม่ได้เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

พุดตินีสัยเพราะเป็นระบบควบคุมที่เน้นกฎระเบียบวินัย การเปลี่ยนแปลงและยอมรับแนวคิดใหม่มาใช้กับ ผู้ต้องขังโดยการเปลี่ยนจากผู้คุมที่ใช้กฎระเบียบเข้มงวด มาเป็นครู อาจารย์ที่ให้คำแนะนำอบรมสั่งสอน เปลี่ยนแปลงจิตใจผู้ต้องขังให้กลับตัวเป็นคนดีอย่างจริงใจ แทนที่จะเป็นคนดีด้วยการถูกบังคับหรือด้วยความกลัว คงยังเป็นเรื่องที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ทันที ต้องใช้เวลาในการเปลี่ยนแปลงโดยอาจเริ่มจาก พุทธกรรมที่เคยชินกับการออกคำสั่งมาเป็นผู้รับฟังบ้าง

บทเรียนในเชิงกระบวนการ/เนื้อหา

ในการดำเนินการวิจัยการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังเพื่อการประกอบอาชีพ เป็นการดำเนินการที่ใหม่ต่อทีมวิจัย ทั้งในเรื่องของสถานที่ที่มีกฎระเบียบต่าง ๆ และข้อจำกัดมากมาย กลุ่มเป้าหมายที่เราไม่เคยพบและเคยมีมุมมองในภาพลักษณ์ของความเป็นผู้ต้องขังที่เป็นภาพลบ ทำให้เกิดกังวลถึงความสำเร็จ การปรับเนื้อหาการเรียนรู้ กระบวนการ การค้นหาความรู้เพิ่มเติม การปรับเปลี่ยน กิจกรรมและเครื่องมือดำเนินการให้มีความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย การปรับกระบวนการคิดที่มีต่อ กลุ่มเป้าหมาย จึงเป็นบทเรียนสำคัญที่ทำให้ทีมวิจัยสามารถก้าวข้ามผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้

ภาพที่ 4.14 ผลผลิตที่ผู้ต้องขังได้จากกระบวนการผลิตกล้วยหอมอินทรีย์

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยที่ส่งผลต่อกระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและ เพื่อสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมระหว่างทีมวิจัยจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษและคณาจารย์คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ร่วมกันศึกษา ทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยผู้ต้องขังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์สำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปางเพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการประชุมกลุ่มย่อย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแบบประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ ทั้งนี้กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง จำนวน 30 คน ที่มีความสมัครใจเข้าร่วมโครงการ โดยมีรายละเอียดการสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการดำเนินงาน ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยที่ส่งผลต่อกระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

พบว่า ในการฝึกวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปางที่ผ่านมา มี 4 แบบด้วยกัน คือแบบที่ 1 เป็นการฝึกวิชาชีพโดยทั่วไป เป็นระบบการใช้แรงงานผู้ต้องขังทำงานโยธาและกิจกรรมสาธารณะ เป็นการใช้แรงงานผู้ต้องขัง ตามความถนัดเฉพาะตัว หรือเป็นการทำงานตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน แบบที่ 2 เป็นการใช้แรงงานและฝึกวิชาชีพในสาขาเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ โดยการใช้แรงงานและฝึกวิชาชีพทางเกษตรกรรมในทัณฑสถาน เช่น เกษตรอินทรีย์แบบครบวงจร ในเนื้อที่ภายในของทัณฑสถาน แบบที่ 3 การฝึกวิชาชีพอุตสาหกรรมในทัณฑสถาน โดยหน่วยงานภายนอกเช่น โรงงานอุตสาหกรรม บริษัท เป็นผู้สั่งจ้างหรือจัดซื้อผลิตภัณฑ์จากฝีมือของผู้ต้องขังโดยตรง เช่น งานปักลายผ้า งานตัดเย็บเสื้อผ้าฝ้ายพื้นเมือง ผ้าอ้อมกีฬา และชุดทำงาน และ แบบที่ 4 เป็นการส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพในระบบก้าวหน้า เป็นการใช้แรงงาน ผู้ต้องขังที่อยู่ในความรับผิดชอบของทัณฑสถาน ทั้งในด้านการผลิตและจำหน่าย

โดยในการฝึกอบรมอาชีพให้ผู้ต้องขังที่ผ่านมา เป็นการดำเนินงานต่างๆ อย่างเป็นระบบ เป็นการถ่ายทอดความรู้ หรือทักษะความชำนาญ จากวิทยากรเพียงด้านเดียว แต่ไม่มีการพัฒนาเป็น

กระบวนการที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่องระยะยาว เป็นการเรียนตามคำสอนของวิทยากร และมีการปฏิบัติเป็นขั้นตอนตามที่วิทยากรบอก เป็นการสอนหน้าห้องเรียน เป็นโปรแกรมที่ถูกกำหนดมาแล้วโดยพัฒนาสถานบำบัดพิเศษลำปาง ไม่ได้เกิดจากความต้องการหรือความสนใจโดยตรงของผู้ต้องขัง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังพัฒนาสถานบำบัดพิเศษลำปาง

ผลจากการดำเนินกิจกรรมที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องขัง พบว่า ผู้ต้องขังเกิดความคิดใหม่ที่ต้องการสร้างเป็นอาชีพอาชีพ จากการปฏิบัติการด้านอาชีพการผลิตทางเกษตรกรรม โดยสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาวิเคราะห์กับข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และสามารถที่จะเลือกข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่การเกษตร สามารถสร้างและปรับปรุงสิ่งที่ทำให้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ตลอดจนสามารถนำเสนอและอธิบาย สิ่งที่ทำขึ้นให้ผู้อื่นเข้าใจ ผู้ต้องขังสามารถประมวลข้อมูลทั้งทางด้านข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และ ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่คิดทั้งทางกว้าง ลึก และไกล โดยเห็นได้จากการที่ผู้ต้องขังมีความคิดที่ว่า **“ไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก”**

จากการดำเนินกิจกรรม“ลงมือปฏิบัติและสร้างสรรค์งานผ่านการทดลองปฏิบัติการด้านอาชีพ” ด้วยการใช้กิจกรรมกระบวนการผลิตกล้วยหอมอินทรีย์เป็นเครื่องมือ สรุปได้ว่าผู้ต้องขังมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของทักษะการคิดมากขึ้น **มีความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล** เห็นได้จากพฤติกรรมความคิดถึงสาเหตุและเชื่อมโยงเรื่องที่เกิดนำมาสู่การคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ระหว่างการร่วมกิจกรรม นอกจากนี้แล้วผู้ต้องขังยังมีทักษะการคิดในเรื่องของการสื่อสารมากขึ้นทั้งทักษะการฟัง ทักษะการใช้ความรู้ ทักษะการรับรู้ ทักษะการบรรยาย ทักษะการเก็บความรู้ ผู้ต้องขังจึงเกิด**ความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ให้ปฏิบัติ** นอกจากนี้ยังมีทักษะการคิดที่เป็นแกนหรือทักษะขั้นพื้นฐานทั่วไปเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็น ทักษะการระบุ ทักษะการสำรวจ ทักษะการจำแนกความแตกต่าง ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการจัดลำดับ ทักษะการรวบรวมข้อมูล และทักษะการเปรียบเทียบ จึงทำให้ผู้ต้องขังมีความ**ช่างสังเกต ช่างสงสัยและช่างถาม** โดยผู้ต้องขัง สามารถระบุได้ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับมา และนำมาจัดลำดับขั้นตอนการทำงานเพื่อให้งานสำเร็จ ลุล่วงได้เป็นอย่างดี และ**สามารถที่จะตีความ** โดยสร้างความเข้าใจที่เกินกว่าสิ่งที่มีข้อมูลให้ สามารถบอกได้ว่า มีแรงจูงใจความหมาย ตลอดจน สามารถที่จะสร้างเรื่องราวให้มีความหมายและสอดคล้องกันได้

ผลจากการดำเนินกิจกรรมที่เกิดขึ้นกับเจ้าพนักงานเรือนจำพัฒนาสถานบำบัดพิเศษลำปาง

เจ้าหน้าที่พัฒนาสถานบำบัดพิเศษลำปาง เกิดการเรียนรู้กระบวนการวิจัย การดำเนินการวิจัยเชิงพื้นที่ในรูปแบบการปฏิบัติการ และการทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก เกิดการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ตามผู้ต้องขังด้วย พิจารณาได้จากการเจ้าหน้าที่มีความสามารถในการพูด มีความสามารถในการแสดงความคิดเห็น การนำเสนอความคิดเห็นถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่นได้ เกิดการเรียนรู้ถึงแนวปฏิบัติ ได้รับรู้ถึงแนวคิดในการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้ต้องขัง ส่งผลให้ผู้ต้องขังมีทักษะการคิด นำไปสู่การใช้ชีวิตภายนอกเรือนจำได้ เกิด

แนวคิดและมุมมองผู้ต้องขังใหม่จากการดำเนินการวิจัย นั่นคือ มีมุมมองที่ว่า การที่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าตัดสินใจ กล้าคิด กล้าทำ เป็นการเปิดประตูบานแรกให้กับผู้ต้องขังที่จะนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดีของผู้ต้องขังเมื่อได้รับการปลดปล่อยออกไปสู่สังคมภายนอก

5.2 อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง การสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง คณะวิจัยขอเสนอประเด็นการอภิปรายผลดังนี้

5.2.1 กระบวนการฝึกทักษะอาชีพของทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง เป็นโปรแกรมที่ถูกกำหนดมาแล้วโดยทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง ไม่ได้เกิดจากความต้องการหรือความสนใจโดยตรงของผู้ต้องขัง และอาจมีให้ผู้ต้องขังเลือกไม่มาก ทักษะที่ฝึกบางอย่างก็อาจจะไม่ได้สะท้อนความต้องการที่แท้จริงของตลาดแรงงาน อาจเป็นเพราะว่าการฝึกอาชีพในทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง เป็นการดำเนินงานตามนโยบาย และการที่ผู้ต้องขังมีเป็นจำนวนมาก การที่จะให้ผู้ต้องขังฝึกทักษะอาชีพ ต้องมีการพิจารณาตามจำนวนโทษ ประวัติการฝึกอบรม ดังนั้นผู้ต้องขังบางคนที่มีความสนใจในการฝึกทักษะอาชีพนั้น ๆ อาจไม่ได้รับการคัดเลือก เนื่องจากไม่เข้าเกณฑ์ในการพิจารณา แต่ผู้ต้องขังบางคนมีคุณสมบัติเพียงพอจึงได้รับการคัดเลือกทั้ง ๆ ที่บางครั้งไม่ได้มีความต้องการในการฝึกทักษะอาชีพนั้นตลอดจน ทัณฑสถานอาจมีข้อจำกัดในการเชื่อมโยงเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกที่จะเข้ามาเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ ศักดินา แก่นแก้ว และ มุฮัมหมัดอิลยาส หล้าปรง (2561) ที่ได้ศึกษาการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังชายเรือนจากกลางปัตตานี ที่พบว่าปัญหาเกี่ยวกับการจัดการฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังของเรือนจำกลางปัตตานี คือมี หลักสูตร/สาขาให้เลือกน้อย ไม่ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่/วิทยากรมีน้อยและขาด การเอาใจใส่ สถานที่ฝึกอบรมคับแคบไม่เหมาะสม และระยะเวลาในการฝึกอบรมไม่แน่นอนชัดเจน และแนวทางแก้ไขการฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง คือการเพิ่มหลักสูตร/สาขาวิชาชีพให้มี ตัวเลือกมากขึ้น ควรจัดฝึกอบรมวิชาชีพที่เกิดจากความต้องการของผู้เรียน หรือผู้สนใจเป็นหลัก หรือ กำหนดให้ “ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้” และควรเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่/วิทยากร ในการ ฝึกอบรมให้มากขึ้น

ผู้ต้องขังต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือในด้านการมีงานทำภายหลังพ้นโทษ และต้องการเงินทุนในการประกอบอาชีพอิสระ ผู้ต้องขังมีความคาดหวังหลังพ้นโทษคือ ต้องการกลับไปใช้ชีวิตกับครอบครัวประกอบอาชีพสุจริต เป็นคนดีของสังคม และคาดหวังว่าครอบครัวและสังคมจะให้การยอมรับ ซึ่งการที่ผู้ต้องขังมีความคิดและคาดหวังเช่นนี้อาจมาจากการที่ทัณฑสถานได้การแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขัง โดยการมุ่งพัฒนาผู้ต้องขังให้มีความรู้ มีอาชีพติดตัวก่อนพ้นโทษ รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และปรับเปลี่ยนทัศนคติให้ผู้ต้องขัง สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558-2562 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างและพัฒนา ระบบรองรับสนับสนุนการคืนคนดีให้สังคม แผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2559-2562 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาพฤติกรรมเพื่อคืนคนดีสู่สังคม โดยมุ่งเน้นพัฒนาระบบควบคุม พัฒนาผู้ต้องขังให้

มีความรู้สายสามัญ การฝึกวิชาชีพ และการอบรมทางศาสนาและศีลธรรม เพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับการต้องการของตลาดแรงงาน ปณิธานคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนการปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคมต่อผู้พ้นโทษให้ยอมรับและเปิดโอกาสให้ กลับคืนสู่สังคม และ อภิชัย จันทรัสขัย (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังด้านการฝึกวิชาชีพ พบว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขัง ด้านการฝึกวิชาชีพในเรือนจำจังหวัดนนทบุรี มุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยมีการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขัง และการพัฒนาให้มีทักษะและมีความชำนาญในด้านการประกอบอาชีพ จนทำให้สามารถพึ่งพาตนเองและนำไปประกอบ อาชีพที่สุจริต และสามารถดูแลครอบครัวหลังได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษออกไปจากเรือนจำ

5.2.2 ผู้ต้องขังสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาวิเคราะห์กับข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และสามารถที่จะเลือกข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่การเกษตร สามารถสร้างและปรับปรุงสิ่งที่ทำให้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ตลอดจนสามารถนำเสนอและอธิบาย สิ่งที่ทำขึ้นให้ผู้อื่นเข้าใจ สามารถที่จะประมวลข้อมูลทั้งทางด้านข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และ ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่คิดทั้งทางกว้าง ทางลึก สามารถทำงานเป็นทีม จัดการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และคิดแก้ปัญหาขึ้นได้อย่างทันท่วงที โดยใช้วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ คือ สังเกตว่าเกิดอะไรขึ้น อะไรเป็นสาเหตุ เมื่อทราบจึงทำการวิเคราะห์และแยกแยะปัญหาว่าเกิดจากอะไร ตรงไหน แล้วสร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาว่าควรทำอะไรร้อย่างไรก่อนหลัง และสุดท้ายทำการประเมินทางเลือกหรือวิธีในการแก้ปัญหา ผู้ต้องขังสนใจที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา และยังได้นำเอาความรู้ที่ได้มาใช้ นอกจากนี้ผู้ต้องขังมีความสามารถในการวางแผน จัดระบบงาน จัดระบบบุคคล มอบหมายงานหรือสั่งการ และการประเมินผลงานทั้งภายในกลุ่มย่อยของตนเอง และกลุ่มใหญ่ทั้งหมดได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นผลมาจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ “ลงมือปฏิบัติและสร้างสรรค์งานผ่านการทดลองปฏิบัติการด้านอาชีพ” ด้วยการใช้กิจกรรมกระบวนการผลิตกล้วยหอมอินทรีย์เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน เพื่อกระตุ้นทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขัง โดยใช้แนวคิดในการที่จะสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ให้ผู้ต้องขังแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพหรือ PLC นั่นคือเป็นการรวมตัว รวมใจ รวมพลัง ร่วมมือกันของผู้บริหารทัณฑสถาน บำบัดพิเศษลำปาง เจ้าพนักงานเรือนจำทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง ผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง และทีมวิจัย เน้นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้ต้องขังเป็นสำคัญ โดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีพัฒนาการ ทางสติปัญญาของ Piaget แนวคิดการเรียนรู้โดยลงมือกระทำ (Learning by doing) ของ John Dewey และการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้ต้องขังได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้รับรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูล แสดงความคิดเห็น และ ประสพการณ์ร่วมกัน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมภายในกลุ่ม ฝึกการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และได้้นำวิธีการพัฒนาทักษะการคิดที่เหมาะสมที่หลากหลายวิธี และการใช้คำถามกระตุ้นทักษะการคิดซึ่งการตั้งคำถาม (Questioning) ช่วยกระตุ้นความสนใจให้เกิดขึ้นในผู้ต้องขัง อีกทั้งยังช่วยให้ผู้ต้องขังมีการคิดไตร่ตรอง สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ความเข้าใจ ความคิดรวบยอดในสิ่งที่ผู้ต้องขังได้เรียนรู้หลากหลาย สอดคล้องกับ ปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลทร

และ สิทธิกร สุมาลี (2559) ที่ศึกษาการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน ในระดับประถมศึกษา ที่พบว่าผู้เรียนในกลุ่มทดลองทุกคนมีพัฒนาการทักษะการคิดเพิ่มขึ้น จากวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน โดยได้กำหนดหลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้คือ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ เน้นกระบวนการกลุ่ม การทำงานร่วมกันของผู้เรียนการสะท้อนการคิด (Reflection) และการให้ผลย้อนกลับ (Feedback) โดยมีวิธีการพัฒนาทักษะการคิดให้แก่ผู้เรียน ประกอบด้วย 1. การพัฒนาอุปนิสัยในการคิด (Habits of mind) 16 ลักษณะให้เกิดขึ้นในผู้เรียน 2. การใช้คำถามกระตุ้นทักษะการคิด 3. การใช้เครื่องมือและเทคนิคในการสอนคิด (Thinking tools and Techniques) ประกอบด้วยการใช้แผนผังความคิด (Graphic Organizers) ในรูปแบบต่างๆ ตามลักษณะข้อมูลที่ ผู้เรียนศึกษา และเทคนิคการสอนทักษะการคิดต่างๆ เช่น เทคนิคหมวกความคิด 6 ใบ (Six Thinking Hats) เทคนิค PMI(Plus – Minus – Interesting) 4. การกำหนดภาระงานหรือกิจกรรม (Cognitive task) เป็นรูปแบบหนึ่งใน ออกแบบกิจกรรมและการประเมินทักษะการคิดของผู้เรียน

5.2.3 จากกิจกรรมการฝึกอาชีพผู้ต้องขังเห็นคุณค่าในตัวเอง ซึ่งการเห็นคุณค่าในตัวเองและความมั่นใจในตนเองเป็นจะปลายทางที่มีความหมายต่อการดำรงอาชีพของผู้ต้องขังที่จะเป็นอิสระในอนาคต และจะไม่กระทำผิดซ้ำจนต้องหวนกลับมาที่เดิมอีก สอดคล้องกับกองทัพบก ผางแพ่ง (2562) ทำการวิจัยเพื่อศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษ กรณีศึกษาเรือนจำกลางชลบุรี ที่พบว่า การเตรียมความพร้อม ก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษของเรือนจำกลางชลบุรี มุ่งเน้นพัฒนาผู้ต้องขังให้มีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและ จิตใจ แก้ไขพฤติกรรมเสียให้กลับมาเป็นคนดี เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นมีรายได้ เลี้ยงตนเองและครอบครัว ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก และ ธนภัทร วาญภัย (2560) ทำการวิจัยเรื่อง การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำของ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ที่พบว่าเมื่อผู้ต้องขังเข้าโครงการได้รับความรู้ในการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษ ทำให้มีความมั่นใจในการประกอบอาชีพ มีความเข้าใจครอบครัวและสังคมว่ายังให้โอกาสในการกลับตัวเป็นคนดี ทำให้ไม่คิดจะกระทำผิดอีก

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1) ทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง ควรสร้างการมีส่วนร่วมในการอบรมอาชีพ โดยพิจารณาความต้องการของผู้ที่ต้องการฝึกเป็นสำคัญ สามารถทำได้ด้วยสอบถามความต้องการและความคิดเห็นของผู้ต้องขังก่อนดำเนินการจัดการฝึกอบรม
- 2) ทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง ควรพิจารณาเนื้อหาของการฝึกอบรม ให้สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มการจ้างงานและสถานการณ์ในสังคมปัจจุบัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3) ทัศนสถานบำบัดพิเศษลำปาง ควรจัดการฝึกอาชีพที่ใกล้ตัวและใช้ทุนน้อย อย่างน้อยคนละ 2 อาชีพก่อนพ้นโทษเพื่อเป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ ควรจัดการฝึกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ 20-30 คน เพื่อการได้ลงมือฝึกปฏิบัติอย่างเข้มข้นและปฏิบัติงานได้จริงภายหลังการพ้นโทษ

4) ทัศนสถานบำบัดพิเศษลำปาง และเจ้าพนักงานเรือนจำทัศนสถานบำบัดพิเศษลำปาง ควรส่งเสริมให้มีการแสดงความคิดเห็น ให้มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มอบหมายหน้าที่งานให้ผู้ต้องขังรับผิดชอบ และให้ผู้ต้องขังแต่ละคนมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

5) ทัศนสถานบำบัดพิเศษลำปาง และเจ้าพนักงานเรือนจำทัศนสถานบำบัดพิเศษลำปาง ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้ต้องขังเกิดการคิดวิเคราะห์ โดยการจัดกิจกรรมให้ผู้ต้องขังได้ฝึกคิดทุกสัปดาห์ อย่างต่อเนื่องอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้ต้องขัง พัฒนาตนเองได้

6) ทัศนสถานบำบัดพิเศษลำปาง ควรมีนโยบายที่จะพัฒนา มีการสนับสนุนงบประมาณ จัดทำแผนงาน โครงการต่างๆ เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้ต้องขังต่อไป

7) ควรนำผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวที่ผ่านกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ กลับมาเป็นพี่เลี้ยงให้กับผู้ต้องขังรายอื่นต่อไป เพราะจะเป็นต้นแบบให้และแรงจูงใจให้กับผู้ต้องขังที่ยังไม่พ้นโทษ

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาขยายผลผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวที่ผ่านกระบวนการวิจัยในครั้งนี้ เมื่อได้รับการปล่อยตัวไปแล้ว เพื่อติดตามประเมินผล ถึงวิธีการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพ และการอยู่ในสังคม

2) ควรสร้างความร่วมมือกับกรมคุมประพฤติ ทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างรูปธรรมความสำเร็จของการ พัฒนาทักษะการคิดและ แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแบบต่อเนื่องโดยลดพื้นที่ดำเนินการ และเพิ่มระยะเวลาการศึกษาให้นานขึ้น

3) ควรมีการสนับสนุนโครงการที่ต่อเนื่องจากโครงการเดิมนี้ เช่น การติดตามกลุ่มเป้าหมายของโครงการนี้ทั้ง 30 คน ทั้งที่ยังอยู่ในทัศนสถาน และออกจากทัศนสถานไปแล้ว เพื่อติดตามประเมินผล ถึงวิธีการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพ และการปฏิบัติตัวในสังคม

5.3.3 ข้อเสนอแนะของผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง

ผลการศึกษาการสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัศนสถานบำบัดพิเศษลำปาง กำหนดวัตถุประสงค์สำคัญไว้ 2 ประการคือ การทบทวนรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพก่อนปล่อยที่ส่งผลต่อกระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้ต้องขังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพสำหรับผู้ต้องขังทัศนสถานบำบัดพิเศษลำปาง มีแง่มุมที่น่าสนใจที่สามารถนำไปปรับใช้ต่องานทัศนสถาน กรมราชทัณฑ์ คือ ความท้าทายของการออกแบบการเรียนรู้เรื่องอาชีพเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีคิด (Mindset) ของผู้ต้องขังเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ไม่ใช่เพียงความยากของเนื้อหา แต่รวมไปถึงความเป็นไปได้ที่ผู้ต้องขังทั้ง 30 นาย จะต้องออกไปทำอาชีพของตัวเองด้วย เพราะผู้ต้องขังหลายคนอาจไม่มีทุนตั้งต้นเมื่อพ้นโทษไป รวมถึงทุนเดิมที่เป็นทักษะสำหรับการดำเนินชีวิตก็อาจจะลดน้อยไปตามระยะเวลาในการถูกคุมขัง ดังนั้นการออกแบบการเรียนรู้ผ่านเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ผ่านการปฏิบัติแปลง “กล้วยหอมทองอินทรีย์” จึงถูกออกแบบขึ้น โดยการสำรวจ

ความรู้เดิมที่มีพื้นฐานด้านการเกษตร ความเป็นไปได้ของช่วงเวลาในการผลิตที่สัมพันธ์กับระยะเวลาการเรียนรู้ของผู้ต้องขัง และการออกแบบให้พื้นที่ปลูกเปรียบเสมือนแปลงปฏิบัติ (Learning Lab) ภายใต้ข้อจำกัดทั้งสภาพพื้นที่ ข้อจำกัดด้านเวลา และการสร้างบทเรียนร่วมกับเจ้าหน้าที่ทัณฑสถาน หัวใจสำคัญคือ ยึดหลักการปรับเปลี่ยนวิธีคิดเพื่อสร้างการเรียนรู้ใหม่จากการลงมือลองผิด ลองถูก และสรุปบทเรียนเป็นระยะ ๆ โดยมีตัวชี้วัดการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดที่เกิดขึ้นจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้ต้องขัง คือ **การตีความ** จากบทเรียนการปฏิบัติผ่านการตั้งคำถาม การบ้านสำหรับการฝึกคิดอย่างอิสระ ไม่มีผิด-ถูก **มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ชวนวิเคราะห์** โดยสามารถจัดหมวดหมู่ จัดลำดับความสำคัญอย่างไร และรู้ว่า อะไรเป็นสาเหตุก่อให้เกิดอะไร **มีความช่างสังเกต ช่างสงสัยและช่างถาม** เมื่อเห็นความผิดปกติจากแปลงปฏิบัติแล้วไม่ละเลยไป แต่หยุดพิจารณา และต้องเป็น คนช่างถาม เพื่อนำไปสู่การสืบค้นความจริงและเกิดความชัดเจนในประเด็นที่การวิเคราะห์ **มีความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล** สามารถค้นหาคำตอบได้ว่า อะไรเป็นสาเหตุให้เกิดสิ่งนี้ เรื่องนั้นเชื่อมโยงกับเรื่องนี้ได้อย่างไร เรื่องนี้มีใครเกี่ยวข้องบ้าง เกี่ยวข้องกันอย่างไร เมื่อเกิดเรื่องนี้จะส่งผลกระทบอย่างไรบ้าง ระยะเวลา 1 ปี ทำให้มองเห็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับทักษะการคิดวิเคราะห์ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งหากต้องการให้ข้อสรุปนี้เป็นบทเรียนหรือแนวทางในการทำงานเพื่อติดตามผล จำเป็นต้องมีการขยายขอบเขตการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายเดิมหลังพ้นโทษ (ผู้ถูกคุมประพฤติ) โดยทำงานร่วมกับสำนักงานคุมประพฤติ ทัณฑสถาน เพื่อสนับสนุนให้กลับไปประกอบอาชีพของตนเองผ่านการปรับใช้ชุดประสบการณ์ใน Learning Lab ซึ่งจากการสำรวจพบว่า ปัญหาด้านการเงิน และการหาเลี้ยงครอบครัว เป็นปัญหาสำคัญและมีสถิติสูงสุดที่ผลักดันให้ผู้ต้องขังเลือกกระทำความผิด ดังนั้น หากผู้ต้องขังปรับเปลี่ยนวิธีคิด โดยสร้างทักษะของการคิดวิเคราะห์ร่วมกับการเรียนรู้เพื่อวางแผนอาชีพจึงเป็นความรู้ที่ทั้งจำเป็นและตอบโจทย์ทั้งป้องกันและเยียวยาผู้ต้องหาในคราวเดียวกัน

บรรณานุกรม

- กรมราชทัณฑ์. 2561. “คู่มือการจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิด”, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: http://br.correct.go.th/br_wp/uploadfiles/prison_manual.pdf สืบค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2562
- กรมราชทัณฑ์ และบริษัท เทเลอินโฟ มีเดีย จำกัด (มหาชน). 2557. “การวิเคราะห์โครงการพัฒนาฝีมือแรงงานและส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ต้องขังโดยความร่วมมือ”, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/27387> สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2562.
- กรวรรณ คำกรเกตุ. 2559. “แนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังในเรือนจำโครงสร้างเบา”, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5805038147_5908_6134.pdf สืบค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2562.
- กฤตยา อาชวนิจกุล, 2560, เสวนาภายใต้หัวข้อ “สานพลังชุมชนเพื่อคืนคนดีสู่สังคม แต่กฎหมายกลับห้ามคนพ้นโทษทำงาน”. การประชุมขับเคลื่อนนโยบายเรือนจำสู่สาธารณะ ครั้งที่ 2. สมาคมนักวิจัยประชากรและสังคม สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล สภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ และกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. ห้องประชุม 709 สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ วันที่ 25 มกราคม 2560.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ (2561). ถึงเวลาไทยประเมินสถานการณ์เพื่อลดปัญหานักโทษล้นเรือนจำ และคืนคนดีสู่สังคมอย่างยั่งยืน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: www.memagazine.co.th สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2561.
- กองทัพ ผางแพ่ง. 2562. “การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังพ้นโทษ กรณีศึกษา เรือนจำกลางชลบุรี”, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: http://www3.ru.ac.th/mpa - abstract/files/2561_1566378847_6014832073.pdf สืบค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2562.
- เฉลียว สุวรรณกิตติ. 2552. แนวทางและนโยบายเพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงานการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ. ใน เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการส่งเสริมการทำงานนอกระบบ. กรุงเทพฯ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- ณรัชต์ เศวตนันทน์, 2560, เสวนาภายใต้หัวข้อ “ก้าวที่พลาดกับโอกาสในการแก้ไข มิติใหม่แห่งความร่วมมือ เพื่อช่วยเหลือผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ”. สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) ร่วมกับโครงการกำลังใจ ในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา และกรมราชทัณฑ์. 21 ธ.ค. 60

- ทวีพร ปรีชา. 2554. “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการออกแบบและตัดเย็บเสื้อผ้าในการประกอบอาชีพอิสระ”, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://tdc.thailis.or.th/tdc/> สืบค้นเมื่อ 2 พฤศจิกายน 2562.
- ธนพัฒน์ พิพัฒน์ชนะ. 2561. “การใช้ศาสนาในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว”, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Tanapat.Pip.pdf> สืบค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2562.
- ธนภัทร วางอภัยการ. (2560). การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย สำหรับผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร.วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ธิชฟานท์ โส๊ะ. 2554. “การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์”, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: https://tishafan-analysisisthinking.blogspot.com/p/blog-page_4283.html สืบค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2562.
- นันทรัตน์ สายทอง และคณะ. 2548. “ความต้องการของผู้ต้องขังในการฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น ศึกษาเฉพาะกรณี:เรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.rdi.rmutsb.ac.th/wwwroot/pdf/rearch/2548/PDF/R4801003.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2562.
- นิตา ศิลารัตน์ และ สัญญพงศ์ ลิ้มประเสริฐ. (2556). การดำเนินชีวิตในสังคมของอดีตผู้ต้องขังคดียาเสพติด. **วารสารการเงิน การลงทุน การตลาด และการบริหารธุรกิจ**. 3(4). 309-328
- บัวตูม เลิศศรี. 2561. “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2”, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.kws.ac.th/2559/index.php?name=research&file=readresearch&id=42> สืบค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2562.
- ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). **ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ปพิธ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ปพิธ. หน้า 1-3
- ประไพ ศิวะลีราวิลาศ. 2555. “การคิดเชิงวิเคราะห์”, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://susdoizafirstblogger.blogspot.com/2012/11/blog-post.html> สืบค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2562.
- ปาริชาติ อังกาบ และ ทศน์ศิริพันธ์ สว่างบุญ. 2561. “การสร้างแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพ ตามแนวคิดทักษะในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย”, **วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. 24(2) : 128-142 ; ธันวาคม.
- ปิยะนันท์ หิรัญย์โชติ และ สิทธิกร สุมาลี. 2559. โครงการศึกษาการพัฒนานวัตกรรม การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา (รายงานผลการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนและคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- พินดา นิลอรุณ, และ คณะ. (2557). การวิเคราะห์โครงการพัฒนาฝีมือแรงงานและส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ต้องขังโดยความร่วมมือ ระหว่างกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม และบริษัท เทเลอินโฟ มีเดีย จำกัด (มหาชน). วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และ ศิลปะ, 6(1), 671-683.
- เพ็ญภา กุลนาคดล, ประชา อินัง, ทรงวุฒิ อยู่เอี่ยม และ ผลาตร สุวรรณโพธิ์. (2562). “การพัฒนาทักษะอาชีพและการดำรงชีพ สำหรับการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ด้วยกระบวนการเชิงจิตวิทยา เสริมสร้างศักยภาพแห่งตน”, วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์. 20(1) : 15-27 ; มิถุนายน.
- ภัทรพร ทำคาม, ดนุชา สลึงค์ และ ศักดิ์ สุวรรณฉาย. 2562. “การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ร่วมกับแผนผังความคิด”, วารสารราชพฤกษ์. 16(1) : 124-131 ; เมษายน.
- ระพีพรรณ รัชมิภูมิ. 2533. ผลของการฝึกอบรมต่อจิตสำนึกในการปฏิบัติงาน. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2560. “การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการพ้นจากเรือนจำ”, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: https://library2.parliament.go.th/giventake/concent_nla2557/law21-180260-1.pdf สืบค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2562.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. 2551. ภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ชีระฟิล์ม และไซเท็กซ์.
- เลิศลักษณ์ ชูเลิศ. 2549. “การศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสนใจในการประกอบอาชีพอิสระของ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วิมล วีระพัฒน์. 2552. ความรู้และความตระหนักของอาจารย์ที่มีต่อการประกอบอาชีพอิสระของ นักศึกษา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
- วิมลสิริ บุญโญปกรณ์. 2560. “การเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ KWL Plus และวิธีสอนแบบปกติ”, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :http://www.edu-journal.ru.ac.th/AbstractPdf/2561-4-1_152774384_5912610004.pdf สืบค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2562.
- วัชร ทรัพย์มี และคณะ. 2557. “การศึกษาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระของเยาวชน กรุงเทพมหานคร”, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก www.mol.go.th สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2562.

- ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคเหนือ. 2562. “บุคลิกภาพและทักษะทางอาชีพของผู้ใกล้พ้นโทษ และความต้องการจ้างงานของนายจ้าง กรณีศึกษา : เรือนจำกลางลำปาง”, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/nlmi-lp_th/6e598e6efea0fb608c0250398720d3f4.pdf สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2562.
- ศักดิ์นา แก่นแก้ว , มุฮัมหมัดอิลยาส หย้าปรัง. 2561. “การฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังชาย : กรณีศึกษา เรือนจำกลางปัตตานี หมู่ที่ 8 ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต หลักสูตรสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น.
- สถิตี ผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ กรมราชทัณฑ์, 2561. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.correct.go.th> สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2561.
- สถิตี ผู้กระทำผิดซ้ำ กรมราชทัณฑ์, 2561. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.correct.go.th/recstats/index.php>. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2561.
- สุชีรา จันครา, บุญเรียง ขจรศิลป์ และชานนท์ จันทรา. 2561. “การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้กระบวนการ GPAS และการประเมิน เพื่อการเรียนรู้ในรายวิชาพื้นฐานคณิตศาสตร์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดดอนเมือง (ทหารอากาศอุทิศ) สังกัดกรุงเทพมหานคร”, **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**. 20(1) : 196-210 ; มีนาคม.
- สุรรัตน์ อักษรกาญจน์. 2562. “การศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี”, **วารสารราชพฤกษ์**. 17(2) : 24-32 ; สิงหาคม.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี. (2562). “รายงานการวิจัย เรื่องแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะอาชีพ ผ่านเครือข่ายความร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในจังหวัดอุดรธานี”, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.udon.sueksa.go.th/web/?p=3398> สืบค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2562.
- สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคกลาง. 2555. **ทักษะการประกอบอาชีพ**.
- สุรางค์ เอกโชติ. (2542). **การปรับปรุงกลยุทธ์ในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ลาดพร้าว.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. 2552. **สภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ : รายงานวิจัย**. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2539. **ทักษะการประกอบอาชีพ**.
- สำราญ ถาวรายุศม์. 2533. “การศึกษาเพื่อการทำงานอาชีพในอนาคต,” **วารสารการศึกษาแห่งชาติ**: กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- อานนท์ ขวลาวัณย์. (2557). **อุปสรรคชีวิตอดีตนักโทษ: ฟาหลังฝนไม่สดใสเสมอไป**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <https://ilaw.or.th/node/3079>. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2561.

อภิชัย จันทรสุย. (2561). การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังด้านการฝึกวิชาชีพ ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำ
จังหวัดนนทบุรี. วารสารรามคำแหง ฉบับรัฐประศาสนศาสตร์. 1(1). 131-152.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. ภาพกิจกรรม

การเตรียมและขุดหลุมปลูกกล้วยหอมทอง

การเติมความรู้การทำเส้นราตโรโคเตอร์มา

กิจกรรมการถอดความรู้ของกลุ่มเป้าหมาย

การถอดความรู้กระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์ การปลูกกล้วยหอมทอง

การผลิตจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง

การทำปุ๋ยหมัก

การออกแบบตราสินค้า

ผลิตภัณฑ์จุลินทรีย์สังเคราะห์แสงของกลุ่มเป้าหมายที่ผลิตขึ้น

การศึกษาดูงานจากสถานที่จริง

การเติมความรู้เรื่องการจัดทำบัญชี

ผลผลิตจากแปลงกล้วยหอมอินทรีย์

ผลิตภัณฑ์ที่สามารถขายจากกระบวนการผลิตกล้วยหอมทองอินทรีย์

ภาคผนวก ข.ประวัติที่มวิจัย

1. หัวหน้าโครงการ (ฝ่ายนักวิชาการ)

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) : นางสาวสุคนธ์ทิพย์ สุภาจันทร์

ตำแหน่งปัจจุบัน (ในชุมชน/ทางวิชาการ/ราชการ) : อาจารย์ ดร.

สถานที่ติดต่อ (ที่อยู่ทำงาน) : สาขาการจัดการธุรกิจดิจิทัล คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
ลำปาง

โทรศัพท์มือถือ 089-9546359 E-mail : suphachan@yahoo.com

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี-เอก ; สาขา และสถาบัน)

ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (สถิติ) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญาโท วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์) มหาวิทยาลัยนเรศวร

ปริญญาเอก ปรัชญาดุสิตบัณฑิต (การวิจัยและสถิติทางวิทยาการปัญญา)มหาวิทยาลัย
บูรพา

2. หัวหน้าโครงการ (ฝ่ายทัศนสถาน)

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) : ดร.ชาญชัย นิยมสมบูรณ์

ตำแหน่งปัจจุบัน (ในชุมชน/ทางวิชาการ/ราชการ) : นักทัศนวิทยาชำนาญการ

สถานที่ : ทัศนสถานบำบัดพิเศษ ลำปาง อ.เมือง จ.ลำปาง

โทรศัพท์มือถือ 085 - 1661501 E-mail : -

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี-เอก ; สาขา และสถาบัน):

ปริญญาตรี การสื่อสารมวลชน สาขาวิทยุกระจายเสียง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ปริญญาโท วารสารศาสตร์และการสื่อสารมวลชน สาขาการวางแผนและนโยบายการ
สื่อสาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปริญญาเอก สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารสังคม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3. ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) : นางสาวพิมาย วงศ์ทา
ตำแหน่งปัจจุบัน (ในชุมชน/ทางวิชาการ/ราชการ) : อาจารย์
สถานที่ติดต่อ (ที่อยู่ทำงาน) : คอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
โทรศัพท์มือถือ 081- 7843454 E-mail : pmy999@gmail.com
ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี-เอก ; สาขา และสถาบัน)
ปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ วิทยาลัยโยนก
ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยนเรศวร

4. ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) : นางสาวอมทอง พัฒนพงษ์
ตำแหน่งปัจจุบัน (ในชุมชน/ทางวิชาการ/ราชการ) : อาจารย์
สถานที่ติดต่อ (ที่อยู่ทำงาน) : สาขาการจัดการธุรกิจดิจิทัล คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
ลำปาง
โทรศัพท์มือถือ 094-6428885 E-mail : om_da@outlook.co.t
ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี-เอก ; สาขา และสถาบัน)
ปริญญาตรี ครุศาสตร์บัณฑิต คอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยนเรศวร

5. ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) : นางศรัณยา สีนพาลี
ตำแหน่งปัจจุบัน (ในชุมชน/ทางวิชาการ/ราชการ) : อาจารย์
สถานที่ติดต่อ (ที่อยู่ทำงาน) : สาขาการจัดการธุรกิจดิจิทัล คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏลำปาง
โทรศัพท์มือถือ 089-4883718 E-mail : pookpooky@yahoo.com
ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี-เอก ; สาขา และสถาบัน)
ปริญญาตรี บัญชีบัณฑิต (ระบบสารสนเทศทางการบัญชี) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วิทยาการคอมพิวเตอร์) มหาวิทยาลัยมหิดล
ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (ระบบสารสนเทศทางการบัญชี) จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การเงิน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

.....